

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**EĞİTİM, İŞSİZLİK VE ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI
ADALETSİZLİĞİNE ETKİSİ
TÜRKİYE İÇİN MODEL ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUKİYE ÖZTÜRK İDİK

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. BURCU KILINÇ SAVRUL

ÇANAKKALE – 2022

T.C

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**EĞİTİM, İŞSİZLİK VE ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI
ADALETSİZLİĞİNE ETKİSİ
TÜRKİYE İÇİN MODEL ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUKİYE ÖZTÜRK İDİK

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. BURCU KILINÇ SAVRUL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Rukiye ÖZTÜRK İDİK tarafından **Doç.Dr. Burcu KILINÇ SAVRUL** yönetiminde hazırlanan ve **26/01/2023** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Eğitim, İşsizlik Ve Enflasyonun Gelir Dağılımı Adaletsizliğine Etkisi: Türkiye için Model Analizi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **İktisat Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Burcu KILINÇ SAVRUL

.....

(Danışman)

Dr. Hasan AZAZİ

.....

Dr. Aslı OKAY TOPRAK

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : 26/01/2023

.....
İSİM SOYİSMİ

Enstitü Müdürü

.././2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Rukiye ÖZTÜRK İDİK
TARİH

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca destek veren, çalışmamın gelişmesi için yardımcı olan saygı değer danışman hocam Doç.Dr. Burcu Kılınç Savrul'a teşekkür ederim. Çalışma süresince bana destek olan değerli aileme, bu çalışmayı gerçekleştirebilmem için beni daima destekleyen, arkamda duran, ümitlendiren, düştüğümde kaldıran ve her seferinde gayret göstermemi sağlayan, sevgisini ve saygısını hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Oğulcan Burhan İdik'e ve bu süreç içerisinde başaracağıma her daim inanan ve inandıran, beni biran olsun bırakmayan, sevgili dostum Nurcan Demir'e sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başlamama vesile olan ve her zaman yardımcı olan sevgili dostum Gamze Aydın'a ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili dostlarım Burcu Dikbıyık'a ve Fatoş Bayram'a çok teşekkür ederim.

Bu zorlu tez sürecinde desteklerini her daim gösteren, motivasyonum için ellerinden geleni yapan ve her zaman yanımda olan, yüksek lisansı bitirmemi benden daha çok isteyen sevgili Muhammet Rıfat Vural'a, Emre Vural'a ve Esra Çavdar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Rukiye ÖZTÜRK İDİK
Çanakkale, Ocak 2023

ÖZET

EĞİTİM, İŞSİZLİK VE ENFLASYONUN GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİNE ETKİSİ TÜRKİYE İÇİN MODEL ANALİZİ

Rukiye ÖZTÜRK İDİK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Burcu KILINÇ SAVRUL

26/01/2023, 137

Gelir dağılımı eşitsizliği Dünya’da ve Türkiye’de önemli bir sorun halindedir. Özellikle 20’nci yüzyılın sonlarına doğru küreselleşmenin ve serbest piyasanın etkisiyle beraber bu eşitsizlik beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bu sorunu belirleyen özellikle makro ekonomik etmenleri göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekmektedir.

Bu çalışmada, eğitim, işsizlik ve enflasyonun gelir dağılımı üzerine etkisini 1980-2020 yılları arasında Türkiye’ye ait veriler eşliğinde zaman serisi analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada öncelikle değişkenler belirlenmiştir. Değişkenlerin durağanlık analizi ADF, PP ve KPSS birim kök testi yapılmış olup, aralarındaki ilişkiyi incelemek için ARDL Sınır Testi yapılmıştır. Analizler sonucunda uzun dönem katsayılarının tahmininde eğitim harcamalarını ifade eden LnEDU ve dış borcu ifade eden LnDEBT değişkenlerinden gelir dağılımına doğru negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Uzun dönem eğitim harcamalarında meydana gelecek %1’lik bir artışın gelir dağılımını %0.102 oranında azaltacağını ortaya koymuştur. Uzun dönem dış borç stoklarında meydana gelecek %1’lik bir artışın gelir dağılımını %0.113 oranında azaltacağını ortaya koymuştur. Kısa dönemde GSYİH, eğitim harcamaları, enflasyon ve işsizlik gelir dağılımında olumlu bir etkiye sahiptir. Uzun dönemde enflasyonu ifade eden DYY ve işsizlik GSYİH istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İşsizlik, Enflasyon, Gelir Dağılımı, ARDL Sınır Testi

ABSTRACT

THE EFFECTS OF EDUCATION, UNEMPLOYMENT AND INFLATION ON INCOME DISTRIBUTION INJUSTICE MODEL ANALYSIS FOR TURKEY

Rukiye ÖZTÜRK İDİK

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Economics

Advisor: Doç. Dr. Burcu KILINÇ SAVRUL

26/01/2023, 137

Inequality of income distribution is an important problem in the world and in Turkey. Especially towards the end of the 20th century, with the effect of globalization and the free market, this inequality has brought many problems with it. It is necessary to evaluate this problem by considering the macro economic factors that determine it.

In this study, the effects of education, unemployment and inflation on income distribution were examined by time series analysis method accompanied by data belonging to Turkey between Dec. 1980-2020. First of all, variables were determined in the study. The Decisiveness analysis of the variables was performed by ADF, PP and KPSS unit root tests and ARDL Boundary Test was performed to examine the relationship between them. As a result of the analyzes, a negative relationship was found between the LnEDU variables, which express education expenditures, and the LnDEBT variables, which express external debt, towards income distribution in the estimation of long-term coefficients. It has been found that a 1% increase in long-term education expenditures will reduce the income distribution by 0.102%. It has been revealed that a 1% increase in long-term external debt stocks will reduce the income distribution by 0.113%. In the short term, GSYİH, education expenditures, inflation and unemployment have a positive effect on income distribution. DYY and unemployment GSYİH, which refers to inflation in the long term, were not found to be statistically significant.

Keywords: Education, Unemployment, Inflation, Income Distribution, ARDL
Boundary Test

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Eğitim Kavramı	3
2.1.1. Eğitimin İşlevleri	4
2.1.2. Kültür.....	5
2.1.3. Kültürlenme.....	6
2.1.4. Kültürleme.....	6
2.1.5. Öğrenme.....	7
2.1.6. Davranış.....	8
2.1.7. Öğretme.....	9
2.1.8. Öğretim.....	9
2.2. İşsizlik Kavramı.....	10
2.2.1. İşsizliğin Bireysel Açıdan Önemi.....	12
2.2.2. İşsizliğin Ekonomi Açıdan Önemi.....	12
2.2.3. İşsizliğin Toplumsal Açıdan Önemi.....	13

2.3. Enflasyon Kavramı	13
2.3.1. Deflasyon Kavramı	14
2.3.2. Reflasyon Kavramı.....	15
2.3.3. Depresyon Kavramı.....	15
2.3.4. Devalüasyon Kavramı.....	15
2.3.5. Revalüasyon Kavramı.....	16
2.3.6. Stagflasyon Kavramı.....	16
2.3.7. Enflasyonun Ölçülmesi.....	17
Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE).....	17
Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE).....	18
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Zımmi Deflatörü.....	19
Fiyat Endeksi.....	19
2.4. Gelir Kavramı.....	20
2.4.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla.....	21
2.4.2. Gayri Safi Milli Hasıla.....	21
2.4.3. Kişisel Gelir.....	21
2.4.4. Harcanabilir Gelir.....	22
2.4.5. Gelir Dağılımı.....	22
2.4.6. Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik.....	23
2.4.7. Gelir Dağılımı Ölçümleri.....	23
Lorenz Eğrisi.....	24
Gini Katsayısı.....	24
Yüzelik Gelir Dilimleri.....	25
Yüzde Paylar Analizi.....	26
2.4.8. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler.....	27
Emeğin Etkisi.....	27
Servet Etkisi.....	27
Faktör Fiyatları.....	28
Enflasyon Etkisi.....	28
Nüfus Artışı ve İşsizlik.....	28
Eğitimin Etkisi.....	29
Vergilerin Etkisi.....	29
2.5. Eğitimin Türleri.....	30
2.5.1. Formal Eğitim.....	31

Örgün Eğitim.....	31
Okul Öncesi Eğitim.....	31
İlköğretim.....	32
Ortaöğretim.....	32
Yükseköğretim.....	33
Yaygın Eğitim.....	33
Halk Eğitim.....	33
Çıraklık Eğitimi.....	34
Hizmetiçi Eğitim.....	34
2.5.2. İnformal Eğitim.....	34
2.6. İşsizlik Türleri.....	35
2.6.1. Gizli İşsizlik.....	36
2.6.2. Açık İşsizlik.....	36
2.6.3. İradi ve Gayri İşsizlik.....	36
2.6.4. Friksiyonel (Arizi) İşsizlik.....	37
2.6.5. Teknolojik İşsizlik.....	38
2.6.6. Mevsimlik İşsizlik.....	38
2.6.7. Konjonktürel İşsizlik.....	39
2.6.8. Reel Ücret İşsizliği.....	39
2.6.9. Bölge veya Sektör İşsizliği.....	39
2.7. Enflasyon Türleri.....	40
2.7.1. Nedenlerine Göre Enflasyon.....	40
Talep Enflasyonu.....	40
Arz Enflasyonu (Maliyet Enflasyonu)	41
Yapısal Enflasyon.....	42
2.7.2. Ölçüm Hızlarına Göre Enflasyon.....	42
İlımlı Enflasyon.....	43
Dörtlü Enflasyon.....	43
Hiperenflasyon.....	43
2.7.3. Beklenip Beklenmediğine Göre Enflasyon.....	44
Gerçekleşen Enflasyon.....	44
Beklenen Enflasyon.....	44
Beklenmeyen Enflasyon.....	45
2.7.4. Enflasyonun Maliyetleri.....	45

Tahmin Edilebilen Enflasyonun Etkisi.....	45
Ayakkabı Maliyeti.....	46
Menü Maliyeti.....	46
Vergilerin Bozulması.....	46
Tahmin Edilemeyen Enflasyonun Etkisi.....	47
Servet ve Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi.....	47
Tasarruf ve Yatırımların Üzerine Etkisi.....	47
Vergi Gelirlerinin Üzerine Etkisi.....	48
Ödemeler Dengesi ve Kaynak Dağılımı.....	48
2.8. Gelir Dağılımı Türleri.....	48
2.8.1. Kişisel Gelir Dağılımı.....	49
2.8.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	50
2.8.3. Sektörel Gelir Dağılımı.....	50
2.8.4. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	51
2.9. Eğitim Kavramının Teorik Altyapısı.....	51
2.10 İşsizlik Kavramının Teorik Altyapısı.....	54
2.10.1. Klasik ve Neoklasiklerde İşsizlik.....	54
2.10.2. Keynesyen Teoride İşsizlik	55
Phillips Eğrisi.....	56
Okun Yasası.....	57
2.10.3. Monetaristlerde İşsizlik.....	58
2.11 Enflasyon Kavramının Teorik Altyapısı.....	58
2.11.1 Klasik ve Neoklasiklerde Enflasyon.....	58
2.11.2. Keynesyen Teoride Enflasyon.....	59
2.11.3. Neokeynesyen Teoride Enflasyon.....	60
2.11.4. Monetarist Teoride Enflasyon.....	61
2.12 Gelir Dağılımının Teorik Altyapısı.....	61
2.12.1. Fizyokratlarda Gelir Dağılımı.....	62
2.12.2. Klasik Okulda Gelir Dağılımı.....	63
2.12.3. Neoklasiklerde Gelir Dağılımı.....	65
2.12.4. Keynesyenlerde Gelir Dağılımı.....	66
2.13.5. Monetaristlerde Gelir Dağılımı.....	67
2.13 Türkiye’de Eğitimin Gelişimi.....	67
2.14 Türkiye’de İşsizliğin Gelişimi.....	75

2.15	Türkiye’de Enflasyonun Gelişimi.....	82
2.16	Türkiye’de Gelir Dağılımının Gelişimi.....	89
2.16.1.	Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı.....	90
2.16.2.	Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	92
2.16.3.	Türkiye’de Bölgesel Gelir Dağılımı.....	96
2.16.4.	Türkiye’de Sektörel Gelir Dağılımı.....	98
2.17.	Literatür Taraması.....	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ VE YÖNTEM

3.1.	Zaman Serilerinde Durağanlığın Test Edilmesi.....	104
3.1.1.	Augmented Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi (Geniştirilmiş Dickey Fuller)	104
3.1.2.	Phillips- Perron (PP) Birim Kök Testi.....	106
3.1.3	KPSS Birim Kök Testi.....	106
3.2.	Eşbütünleşme İlişkisinin Test Edilmesi.....	107
3.2.1.	Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif (ARDL) Modeli.....	107
3.3.	Veri Seti ve Model.....	108

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1.	Birim Kök Test Sonuçları.....	111
4.2.	ARDL Sınır Testi Sonuçları	114

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1.	Sonuç.....	120
5.2.	Öneriler	122
KAYNAKÇA	123
ÖZGEÇMİŞ	I

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
DİE	Devlet İstatiksel Endüstrisi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
FED	Amerikan Merkez Bankası
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi
YY	Yüzyıl

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Türkiye’de 1997-2012 Eğitim Döneminde İlköğretim ve Ortaöğretim Verileri	71
Tablo 2	2012-2021 Eğitim Döneminde İlkokul ve Ortaöğretim Verileri	72
Tablo 3	1983-2021 Yılları Arasında Yükseköğretimde Okuyan Toplam Öğrenci Sayıları ve Toplam Mezun Sayıları	74
Tablo 4	İstihdamın Sektörel Olarak Dağılımı 1930-2022	75
Tablo 5	Türkiye’de Kadın ve Erkeklerin Kent-Kır Ayrımına Göre İşsizlik Oranları (2000-2010)	77
Tablo 6	2011-2021 Kadın ve Erkek İşsizlik Oranları	78
Tablo 7	2000-2021 Yılları Arasında Genç İşsizlik Oranları	79
Tablo 8	Türkiye’de Eğitim Düzeylerine Göre İşsizlik Oranları (2000-2022)	80
Tablo 9	İş Arama Sürelerine Göre İşsizlik Oranı 2000-2022 (Bin)	81
Tablo 10	1970-1990 Dönemi Enflasyon Oranı	85
Tablo 11	Enflasyon Hedeflemesi ve Gerçekleşme Oranları 2002-2021	87
Tablo 12	Türkiye’de Gelir Dağılımı 1963-2021	91
Tablo 13	Milli Gelirin Fonksiyonel Gelir Dağılımı 1963-1990	93
Tablo 14	Fonksiyonel Gelir Dağılımı 2002-2005 Yılları	94
Tablo 15	2006-2021 Yılları Fonksiyonel Gelir Dağılımı	95
Tablo 16	Bölgesel Gelir Dağılımı 1968-2005 (%)	96
Tablo 17	2010-2020 Bölgesel Gelir Dağılımı	97
Tablo 18	Hanehalkı Fertlerinin Esas İşteki İktisadi Faaliyet Kollarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri 2006-2021	98
Tablo 19	Veri Seti ve Model	108

Tablo 20	Verilere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	109
Tablo 21	ADF Birim Kök Testi Sonuçları	111
Tablo 22	Phillips- Peron (PP) Birim Kök Testi Sonuçları	112
Tablo 23	KPSS Birim Kök Testi Sonuçları	113
Tablo 24	Serilerin Birim Kök Testi Sonuçları	114
Tablo 25	ARDL Modelinin Sonuçları	115
Tablo 26	ARDL Modeli İçin Sınır Testinde Hesaplanan F İstatistiği ve Kritik Değerler	116
Tablo 27	ARDL Modelinin Tanısal Test Sonuçları	116
Tablo 28	ARDL Modelinin Kısa Dönem Katsayıları	117
Tablo 29	ARDL Modelinin Uzun Dönem Katsayıları	118

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Davranış Türleri	8
Şekil 2	Lorenz Eğrisi	24
Şekil 3	Eğitim Türleri	30
Şekil 4	Enflasyon Türleri	40
Şekil 5	Talep Enflasyonu	41
Şekil 6	Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişki	49
Şekil 7	Phillips Eğrisi	57
Şekil 8	Fizyokratların Bölüşüm Tablosu	62
Şekil 9	İlköğretim ve Ortaöğretimde Net Okullaşma Oranları	70
Şekil 10	1923-2003 Yılları Arası Hükümetler Arası Enflasyonun Seyri	84
Şekil 11	41 Gözlemin Yer Aldığı Jarque-Bera Sonuçları	110
Şekil 12	Cusum ve Cusum Of Square Testleri Sonuçları	119

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik hem ülkemizde hem de dünya ülkelerinde başlıca bir sorun haline gelmiştir. Yaşanan bu adaletsiz gelirin dağılımı, gelişimini sağlamış ülkeleri de etkiler. Ancak gelişme aşamasını devam ettiren ülkeler ve çok az gelişmiş ülkeler için daha büyük bir sorun halindedir. Türkiye için de baktığımız zaman bu problemle senelerdir karşı karşıya olduğunu bilmekteyiz. Türkiye incelendiğinde, gelir dağılımının birçok şekilde adaletsiz olarak dağıldığını söylemek mümkündür.

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin ortaya çıkmasındaki baş etmen eğitimidir. Çünkü eğitim imkanlarından eşit derecede faydalanamayan insanlar gelir dağılımını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Eğitim seviyesinin düzeyi yükseldikçe, bireyler gelir seviyelerini yükselttikleri gibi işsizliği de azaltmaktadır. Ancak eğitim seviyesi düşük olan bireyler, çalışma hayatlarına düşük gelire ve yaşam riski olan işlerde çalışmaya başlarlar. Bundan kaynaklı eğitim hayatı, gelir dağılımı adaletsizliği için oldukça önemlidir.

Bireylerin işsiz kalması, gelir dağılımında bir yoksulluk oluşturduğu kadar aile içinde de bir çatışma yaşanmaktadır. Ayrıca işsizliğin bireyde psikolojik olarak da olumsuz bir etkisi olduğu için, işgücüne dahil olmaları hem gelir dağılımı açısından hem de toplumsal refah açısından önem arz eder. İşsizliği etkileyen birçok etmen vardır. Ancak enflasyon hem işsizliği hem gelir dağılımını hem de toplumu fazlasıyla etkiler. Enflasyonun artması, zengini daha çok zengin ettiği gibi fakiri de daha çok fakir yapmaktadır. İşverenler işçi çıkarmak zorunda kalır, gıda ücretlerin fiyatları yükselir, enerji kaynaklarının fiyatları artar. Yani satın alma gücünde bir azalma söz konusu olur. Enflasyon dinamik bir yapıya sahip olduğu için hayati olarak bütün dengeyi bozmaktadır. Bu bozulma gelir dağılımını da oldukça etkiler.

Çalışmanın amacı, eğitimin, işsizliğin ve enflasyonun gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkiyi incelemektir. Çalışmanın içeriği beş bölümdür. Birinci bölümde giriş kısmından bahsedilmiştir. İkinci bölümde kuramsal çerçevede eğitim, işsizlik, enflasyon ve gelir dağılımı kavramlarının tanımına, türlerine, teorik altyapılarına ve tarihsel süreçlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine, verilerin tanımına, araştırmanın hipotezine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise öncelikle değişkenlerin

durağanlık analizleri ADF, Phillips-Peron ve KPSS Birim Kök testi yapılmış, sonralarında aralarındaki ilişkiyi incelemek için ARDL Sınır Testi yapılmıştır. Beşinci bölümde sonuç ve öneriler kısmına yer verilmiştir. Bu kısımda ise yapılan araştırmanın bulguları sonucunda bir değerlendirmeye yer vermiş ve ulaşılan sonuçlar neticesinde önerilerde bulunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk önce Türkiye’de eğitim, işsizliğin, enflasyonun ve gelir dağılımı kavramları açıklanacaktır. Daha sonra eğitimin, işsizliğin, enflasyonun ve gelir dağılımının türleri anlatılacak olup, teorik alt yapısından bahsedilecektir. Son olarak da Türkiye’deki gelişim sürecine yer verilecektir.

2.1. Eğitim Kavramı

Eğitim, insanlık tarihinden itibaren varlığını göstermektedir. Eğitim insanın doğumundan itibaren başlayıp yaşamları boyunca devam eden bir sürecin göstergesidir. Bu süreç insanlığın ilk çağlarında hayatta kalmak için doğayı öğrenmesiyle başlayıp gerek beslenme ve gerekse tehlikelerden korunmak için geliştirdikleri yöntemleri konu alırken, günümüzde ise bireyin kendini tanıması ve kişisel özelliklerinin farkına varmasıyla beraber kendini geliştirerek yaşamını biçimlendirmesi, daha sağlıklı, daha kültürlü ve sosyal olarak yaşama arzusuyla ortaya çıkmaktadır.

Eğitimin tanımı insanoğlunun varlığından itibaren çok düşünülen ve çok fazla tanımı olan bir konu olmuştur. Din adamları, bilim adamları, felsefeciler, psikologlar, eğitimciler kendi bakış açılarıyla var olanı değil de olması gerekeni açıklama ihtiyaçlarından dolayı birçok eğitim tanımı ortaya koymuşlardır. Bu tanımlardan kimisi eğitimin amaçlarını açıklamış, kimisi nasıl olması gerektiğini göstermiş, kimisi de eğitiminin hedeflerinden bahsetmiştir. Benzer şekilde de Demirel ve Kaya da bu tanımların perspektifinden genel ve kapsamlı olacak şekilde eğitimin tanımını şu şekilde sıralamıştır (Demirel ve Kaya, 2005: 5);

- Eğitim genel anlamda bireylerin yaşantıları aracılığıyla davranışlarında meydana gelen değişim sürecidir.
- Eğitim geniş anlamda bireyin toplumun içinde bulunduğu standartlara, inançları ve yaşamak için kullandığı yolları edinmesinde etkili olan tüm sosyal süreçlerdir.
- Eğitim bireyin bulunduğu toplumda yetenek, yöneliş ve davranış biçimlerini edindiği süreçlerin toplamıdır.

- Eğitim, okul ve benzeri binalarda öğrenciyi kontrol altında olduğu ve disiplin sağlanan bir ortamda, sosyal yeterlilik ve kişisel gelişimin en iyi şekilde olmasını sağlayan sosyal bir süreçtir.

Ertürk'e (1994:12) göre "Eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik bir şekilde davranış değişikliğinin meydana getirme sürecidir." Eğitim bireyin içinde doğup büyüdüğü toplumun bir parçasıdır. İnsan ilk eğitimi ailesinden, kültürel değerlerinden, gelenek göreneklerinden, örf ve adetlerinden edinmeye başlar. Bu durum yaşantısal olarak değişim gösterdiği için süreklilik sağlanamayabilir.

Eğitim, hayati olarak en önemli konulardan biridir. Çünkü eğitim sayesinde yaşayabiliyoruz, öğrenebiliyoruz ve en önemlisi eğitilmiş bireyler olmak için kendimizi entelektüel olarak geliştirebiliyoruz. Nitelikli ve entelektüel bireyler olmak devlet açısından da çok önemli bir konudur (Syahrul, Zulfadhli vd., 2019).

2.1.1. Eğitimin İşlevleri

Eğitim, dinamik ve açık bir yapı olması sebebiyle bu durumu sürdürmekte ve içinde bulunduğu durum ile karşılıklı etkileşim içinde bulunmaktadır. Bazen bunu açık bir şekilde gerçekleştirirken bazen de gizli bir şekilde yapmaktadır. Bu durum devamında eğitimin amaçları ya da işlevleri de beraberinde getirmektedir.

Eğitimin açık işlevleri, milli eğitimin temel esaslarına dayandırılarak hazırlanan eğitim programları sayesinde bireylere verilmek istenilen bilgileri içermektedir. Bu işlevler; bireyin toplum içerisine adaptasyonunu sağlamak, kültür etkileşimi oluşturmak, yeni düzene ayak uyduran ve üretken bireyler yetiştirmek, siyasal düzen içerisinde haklarını bilen bireyler yetiştirmektir (Gelişli, 2014).

Eğitimin gizli işlevleri ise açık işlevleri sayesinde elde ettiği edinimleri, gizli işlevleriyle beraber hayatı kolaylaştıracak şekilde daha anlamlı kılmaktır. Bunlar; eş seçme, iş seçme, statü edinme, çocuk bakma ya da evlat edinme, sosyalleşme ve işsizliği önleyici şekilde hareket etmektir (Doğan, 2014).

Eğitimin temel amacı bireyi topluma ve millete karşı sorumluluklarını anlayacak ve yerine getirecek şekilde eğitmektir. Bireyi ülkesine ideal vatandaş olarak yetiştirmektedir. Bu yapılmadığı takdirde eğitimin bir faydası olduğu söylenemez (Chandra ve Sharma, 1996).

Daha sonra ise bireyleri ilk önce gelişime açık hale getirmek, ilgi ve isteklerine yanıt vermek, potansiyelinin, yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktır. Bunlara ilaveten topluma karışmasını sağlamak, kültürel mirasını sahip çıkmasını öğretmek, toplum içerisinde de gelişimine açık yenilikçi bireyler yetiştirmektir. Ekonomi ve siyasal yönden de bilinçli toplumun çıkarlarını gözeten, mevcut anayasal sistemi anlayıp korumasını sağlamak, toplumun ekonomik yönden de kalkınmasını büyümesini sağlayacak bilgiler edinmesini öğretmektir. Bu açıdan bakıldığında eğitimin dört tane temel amacı vardır. Bunlar bireyi geliştirmek, toplumsal, ekonomik ve siyasal hayata hazırlanmasına yardımcı olmaktır (Hoşgörür ve Taştan vd; 2007).

Eğitim kavramının daha iyi bir biçimde anlaşılması için, öncelikle eğitim kavramına kaynaklık eden ve eğitim kavramı ile birlikte ele alınan kavramların açıklanması gerekmektedir. Aşağıda eğitim kavramı ile birlikte yer alan kültür, kültürlenme ve kültürleme, öğrenme, öğretme, öğretim kavramları açıklanmıştır.

2.1.2. Kültür

Eğitimin işlevleri çerçevesinde baktığımızda eğitimle elde edinilen en önemli amaçlardan birisi kuşaktan kuşağa aktarılması gereken kültür aktarımıdır. Eğitilen bir bireyin topluma sosyal ve kültürel yönden uyum sağlaması ve onu etkilenerek hem de etkileyerek değiştirip geliştirmesi bireyin amaçlarının başında yer alır.

Kültür kavramını, en sade haliyle toplumların kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi aktarımı sayesinde tarihlerinden aldıkları maddi ve manevi mirasların bütünüdür. Bu tanıma göre maddi miras; mimari yapılar, sanat eserleri, idari mekanizma ve yapılaşma, teknik yöntem ve aletler, ilim ve bilgilerin toplamıdır. Manevi miras ise bireydeki his, gelenek ve görenekler, toplumun kendi içerisinde yarattığı değer yargıları, sanat ve eğlenceye karşı düşünceleri, teşkilatlanma biçimleri ve toplumdan topluma değişen müzik anlayışları gibi etmenler yer almaktadır (Doğan, 2004). Kültürün literatürde birçok tanımı vardır. Bunlar (Güngör, 2016: 108);

- Bilimsel alandaki kültür; bütün kültürleri içeren, eğitim türlerini kapsayan sanat ve teknolojik alanda kendini gösteren uygarlıktır.

- Beşeri alandaki kültür; bütün özel eğitim türlerini kapsayan eğitim süreci boyunca elde edilen kazanımların toplamından oluşmaktadır.
- Sanatsal olarak ifade edilen kültür; mimari eserleri ve güzel sanatları kapsamaktadır.
- Uygulayıcı bilim alanında kültür; Ekme, biçme, üretim yapmak ve yetiştirmektir.

Sosyologlar açısından ise kültür, bir grup tarafından paylaşılan yaşam tarzı, sosyal grup içinde nesilden nesile aktarılan fikirler, inançlar, bilgi ve geleneklerin oluşturduğu bir sistemdir (Lawler, 2005).

2.1.3. Kültürlenme

Kavramsal olarak içinde bulunduğu kültürle etkileşim haline geçerek uyum sağlamaktır. Daha açık bir şekilde anlatmak gerekirse kültürün içinde daha sonradan ortaya çıkan bir veya daha fazla grubun alt kültürlerinden kopup farklı kültürlerden gelen topluluklarla etkileşim haline geçip yepyeni bir bileşimin meydana gelmesidir. Kültürlenme sonrası bireyde psikolojik değişimler oluşmaktadır. Örnek verecek olursak, Türkiye’den iş göçü sebebiyle dış ülkeye giden bireyler kendi kültürleriyle oradaki toplumun kültürlerini birleştirerek yeni kültüre uyum sağlamasıyla kültürlenme gerçekleşir (Yılmaz, 2016).

2.1.4. Kültürleme

Birey doğduktan sonra içinde bulunduğu toplumun beklentilere göre kültürel değerlerin ve özelliklerin kişiye kazandırılması, kişinin o toplumdan etkilendikten sonra değişim geçirme sürecine kültürleme denir. Kültürleme süreci, bireyin hangi yaşta olursa olsun içinde bulunduğu toplumun kültüründe etkinlik kazanması ve eğitim sürecinde karşısına çıkan kendiliğinden oluşan, tesadüfi bir şekilde oluşan, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde ortaya çıkan bireysel öğrenmelerin ya da koşulların hepsini kapsamaktadır (Filiz, 2014). Bu bağlamda kültürleme üç ana başlık altında toplanabilmektedir.

Zoraki Kültürleme: Bu tür kültürleme, toplumun içinde bulunan bireye kendi isteği dışında baskın olan gruplardan kültürel değerlerin zorla kabul ettirilme sürecidir. Bireyde

din veya dilin baskı yoluyla değiştirilmeye çalışılması, töre gibi gelenek görenek ve adetlerine bağlı kalmak isteyen toplumların bireylere istemediği değerler kazandırmaya çalışması bu tür kültürlemeye örnektir (Ayaş, 2013).

Kasıtlı Kültürleme: Eğitimin önemli işlevlerinden birisi de toplumun kültürel mirasını nesilden nesillere aktarımını sağlamak olduğu için bu kültürlemenin amacı da bu işlevi yerine getirmek için verilmesi gereken eğitimidir. (Altuntaş, 2007: 17). Kültürel mirasın bireylere planlı ve sistemli olarak aktarımı bu kültürleme ile gerçekleşir.

Gelişigüzel Kültürleme: İsminden de anlaşılacağı üzere kültürel değerlerin plansız ve gelişigüzel yöntemlerle öğretilmesi ve benimsetilmesidir. Çocuğun doğduktan sonra okula gitmeden ana dilini aile içinde ya da sokaktan duydukça öğrenmesi, örf ve adetleri gençlerle paylaşarak benimsetilmesi, dini bilgileri kendi aile içinde ya da küçükken camiye göndererek aktarılması bu kültürlemeye örnektir.

2.1.5. Öğrenme

İnsanoğlu ilk çağdan beri öğrenmeye meraklı ve açıtır. İnsanlığın gelişimi için öğrenmeye ve öğrenilenlerin aktarılması için öğretilmeye ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç bireyin doğumundan itibaren başlar ve ölümüne kadar devam eden bir süreç halinde devam eder. Yeryüzündeki diğer canlılar ile insanın ayrılabilirdiği noktalardan biri öğrenebilme yeteneğidir. Yeryüzünde varoluşundan beri kendisini öğrenme yeteneğiyle geliştirmiş ve bugünkü toplumun yapısının oluşmasına yardımcı olmuştur. Öğrendiklerini yeniden yorumlama yeteneği ile teknolojiye dönüştürmüş ve gelecek nesillere bilgi aktarımı sağlanması için çalışmıştır.

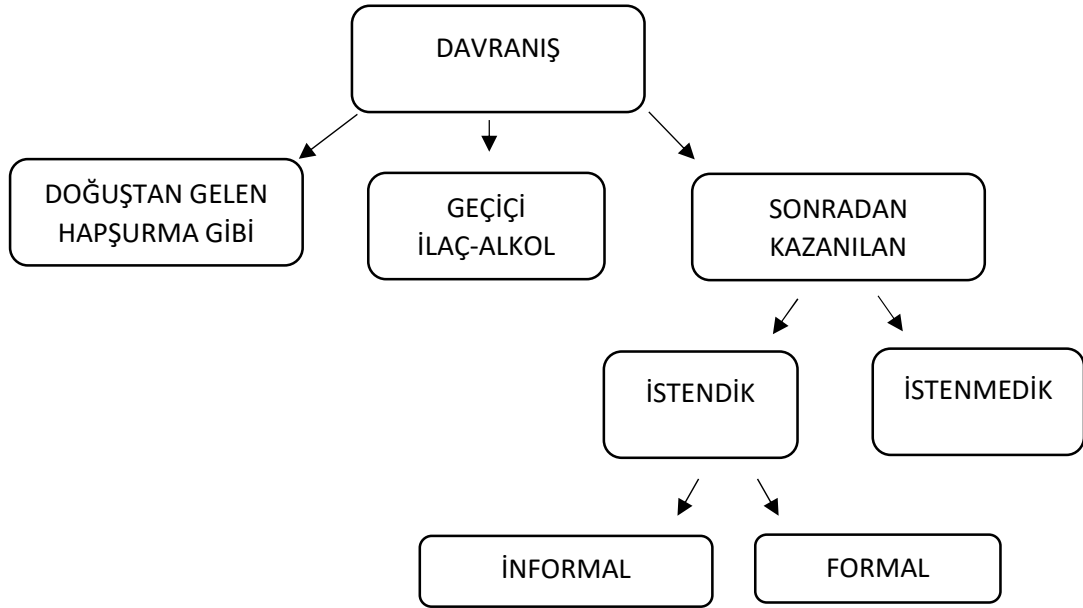
Öğrenme sırasında birey ile bir etkileşim olduğu için kalıcı bir iz bırakma özelliği vardır. Buda psikoloji de kazanım olarak döndüğü için bir süreç halinde ilerler. Kazanılan alışkanlıklar, edinilen bilgi beceri gibi etmenler bireyin yaşantısında iz bırakan olaylardır. İnsanlar öğrenmek için her zaman başkasına ihtiyaç halinde olmayabilir. Çevresindeki olaylarla da öğrenim elde edebilir. Bu tür öğrenmelere kendiliğinden öğrenme denilir. Yönlendirme yoluyla öğrenme ise bir kişi veya toplum tarafından destek yoluyla oluşuyorsa buna yönlendirilmiş öğrenme denir. Yönlendirilmiş öğrenmede bir aracı söz konusu olup bir eğitimin sonucunda oluşmaktadır. Bir sınıf içinde olan öğrenimler, kitap, projeksiyon,

televizyon gibi iletişim araçları sayesinde oluyorsa yönlendirilmiş öğrenme olarak kabul görmektedir (Çıkılı, 2018: 14).

Öğrenimin varlığından bahsedebilmek için öğrenilmiş ve kazanılmış davranışta bazı özelliklerin olması gerekmektedir. Bunlar; bireyin davranışlarında gözle görülebilecek şekilde farklılığın dikkat çekiyor olması, davranışın kalıcı hale gelmesi ve süreklilik kazanması, bazı hastalıklar nedeniyle veya ilaç kullanımı nedeniyle gerçekleşmemiş olması ve davranıştaki değişim bireyin büyümesi ya da gelişmesi ile alakalı olmaması gerekmektedir (Senemoğlu vd., 2009).

2.1.6. Davranış

Davranış bireyin belli bir durum karşısında göstermiş olduğu tutumdur. Davranış, ölçüm yapılabilen ve gözlemlenebilen eylemlerden ve tepkilerden oluşmaktadır. Örneğin: Ağlama, konuşma, yürüme. Eğitim alanında davranışlar; doğumundan itibaren kendisine gelen davranışlar, geçici olarak eyleme döktüğü davranışlar ve sonradan kazanılmış olan davranışlar olmak üzere 3 grupta incelenir (Bay, 2007: 15). Bunlar aşağıdaki Şekil 1 ile açıklanmıştır.

Şekil 1. Davranış Türleri

Kaynak: (Bay, 2007: 15)

Doğuştan gelen davranışlar, eğitim yoluyla değiştirilmesi mümkün olmayan davranışlardır. Geçici davranışlar, alkollüyen yapılan davranışlar ya da uyuşturuu madde veya ilaç alınıu sonrasında gösterilen davranışlar geçici süreliğinedir. Eğitimin amacı kalıcı izler olduğu için bu tür davranışlar eğitimin kapsamına girmemektedir. Sonradan kazanılan davranışlar ise doğuştan elde edilmezler öğrenilerek elde edinilmiş davranışlardır. İstendik ve istenmedik olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar planlı eğitim yoluyla veya gelişigüzel kazanılan davranışlarla elde edilir. Bu bilgiler dahilinde eğitim, yaşantı sonucunda kalıcı ve istendik davranışlarla ilgilenir ve bu tür davranışları bireye kazandırmaya çalışır (Avcı, 2014: 42).

2.1.7. Öğretme

Öğretme, bireyin öğrenmesini sağlamak için kullanılan bir davranış değiştirme biçimidir ve süreç halinde ilerler. Bireyde istendik davranışlar kazanmaları için öğretme yoluna gidilir. Bireyin yaşadığı toplum içerisinde öğretme faaliyetini sağlayacak kişi ve araçların sayısı çok fazladır. Bunlardan en önemlisi başta olmak üzere ailedir. Daha sonra çevredeki arkadaşları ve çeşitli kitle iletişim araçları gibi öğretme görevini yerine teknolojik aletler bulunmaktadır. Ancak öğretme faaliyetlerinin bireyde olumlu ve istikrarlı bir şekilde devamlılığının sağlanması için eğitim kurumları kurulmuştur (Tanrıöğen, 2016: 22).

2.1.8. Öğretim

Öğretim, bireye yeni bilgiler öğretilmesi amacıyla başlatılması ve devam ettirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bu öğretim sürecinde daha uzman kişilerin daha az uzman olan kişiye bilgi ve beceri aktarımı sağlar. Bu kişiye öğretmen denilir. Ayrıca öğretmen, düzeni korurken yüksek standartlar belirleyen ve hiyerarşik otoriteden de sorumlu kişidir (Quinn, Heynoski, vd., 2014).

Öğretim sürecinde zorla kimseye bir şey öğretilmeyeceği için öğretme eylemi rehberlik etmek, yol göstermek olmalıdır. Bu nedenle öğretme eylemi bireyde öğrenme isteğine yol açması gerekir ki geçerlilik kazansın. Öğretme durumu iç koşullar ve dış koşullar olmak üzere sınıflandırabiliriz. İç koşullar; yaşa, cinsiyete ve fiziksel özelliklere

bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu koşullar bireyde düşüncesele, zihinsel davranışları ve duyarlılık, inanç, tutum, becerilerini kapsayabilir. Öğretmen iç koşulları kontrol edemezken iç koşulları göz önüne alarak dış koşullara uygun biçime gelmesine zemin hazırlayarak öğretim sürecini gerçekleştirir (Türer, 2019: 8).

2.2. İşsizlik Kavramı

İnsanın sağlığının daha iyi olması, yaşam kalitesinin daha yüksek olması ve gereksinimlerini kendi kendine karşılıyor olması kişiyi mutlu etmektedir. Bu olanakların sağlanması için öncelikle insanın yetenekleri doğrultusunda, kendini mutlu edebileceği bir çalışma ortamı bulmalı ve alacağı ücret karşılığında da gereksinimlerini karşılamalıdır. Ayrıca çalışma hayatı kişinin kendine olan saygısını ve güven duygusunu artırdığı için kişiye bir değer yaratma gururunu da verir (Yüksel, 2005).

İşsizlik bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı olan bir bireyin çalışabilme kabiliyetinde olması ve çalışma arzusu içinde olup o günün şartlarında asgari ücrette çalışma isteği içerisinde olduğu halde işverenler tarafından işgücüne girememiş bireyler için kullanılan bir tabirdir (Yıldırım, Bakırtaş vd., 2008: 28).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) işsizliği; “Referans dönemi içerisinde istihdam edilmemiş kişilerin iş aramaları için bulunduğu dönem içerisinde üç aydan az olmamak kaydıyla, mevcut olan iş kanallarından en az bir tanesini kullanmış olmak ve 15 gün içinde iş yerinde çalışabilecek durumda olmak suretiyle çalışma çağına gelmiş her bir birey işsiz sayılmaktadır.” ifadesiyle açıklamıştır (tuik.gov.tr). İşsizliğin kavramının tanımlanması için bazı önemli kavramlarında açıklanması gerekmektedir. Bu kavramlar (Tunay, 2014: 45);

- **Toplam Nüfus:** Ülke sınırları içerisinde belli aralıklarla yapılan nüfus sayımlarında tüm vatandaşlar ile yabancı uyruklu olan vatandaşların tümünü kapsamaktadır. Ancak yurt dışında bulundan asker, seyir halinde olan denizciler ve yurt dışına belli sebepler içerisinde gitmiş olan vatandaşları kapsamamaktadır.
- **İşgücü:** 14 ila 65 yaş aralığında bulunan bireyler çalışma çağındaki nüfus olarak kabul görmektedir. Çalışma çağında bulunan nüfustan çalışmak istemeyen bireyler düşüldüğü zaman kalan miktara denir. Çalışma isteği veya çalışma yeteneğinden yoksun olan kimseler işgücü içerisinde gösterilmez.

- **Aktif Nüfus:** İşgücünde oluşan miktarı geçici bir süreliğine çalışanlar tarafından işsizlerin düşürülmesi ile elde edilir.
- **İstihdam Nüfus Oranı:** Bir ülkede yetişkin olan nüfusun ne kadarlık bir kısmın emek piyasasında yer alabildiğini gösteren orandır. Bu oranın yüksek çıkması yetişkin nüfusun büyük kısmının iş bulabildiğine işaret etmektedir.

İstihdam Nüfus Oranı: $\frac{\text{Çalışanlar}}{\text{Aktif Nüfus}} \times 100$ formülüyle hesaplanır.

- **Sivil işgücü:** İstihdam edilmiş olan bireylerle işsiz kalan bireylerin oluşturduğu topluluğu ifade eder.
- **İşgücüne Katılma Oranı:** İşgücünün, üniversite yurdunda bulunan ya da yetimhane gibi kurumsal bir yerde değil de bir hane içerisinde yaşayan çalışma çağındaki nüfusa oranıdır.

- **İşgücüne Katılma Oranı=** $\frac{\text{İşgücü}}{\text{Aktif Nüfus}} \times 100$ formülüyle hesaplanır.

Türkiye’de ev hanımlarının çalışmıyor oluşu ve bu sayının oldukça yüksek olması işgücüne katılım oranının düşük çıkmasına neden olmaktadır (Bostan, Özdemir, 2016: 115).

- **İşgücüne Dahil Olmayanlar:** İşsiz olan ya da istihdam edilmemiş kurumsal olamayan çalışma çağında bulunduran nüfustur. Çalışmaya ümidi kalmamış, aramış ama bulamamış olan bireyler, mevsimlik olarak geçici süreli çalışan o süreç içinde de iş aramayanlar, öğrenciler, ev hanımları, emeklilerden oluşmaktadır (Bilgili, 2016: 139).

- **İşsizlik Oranı:** Ülkedeki tespit edilmiş işsiz sayısının işgücüne olan oranıdır.

- **İşsizlik Oranı:** $\frac{\text{İşsiz Sayısı}}{\text{Aktif Nüfus}} \times 100$ ya da $\frac{\text{İşgücü} - \text{Çalışanlar}}{\text{Çalışan İşsizler}} \times 100$ formülüyle hesaplanır.

Ancak bu formül her zaman doğruyu vermeyebilir. Çünkü, ülkede iş arama konusunda sıkıntıya uğramış olan vatandaşın artık hem cesareti kırılmış olur hem de ümidi azalmış olur ama çalışabilecek aktif nüfus içerisinde de yer almış olur. Başka bir örnekle yarım gün çalışarak yaşamını idam ettiren bireyler de tam gün çalışmadıkları için işsizlik rakamını hesaplamada zorluk çıkarabilir (Düzgün, 2015: 253).

2.2.1. İşsizliğin Bireysel Açıdan Önemi

Hayatını idam ettirmek isteyen bireyin geçim kaynağı olan gelirin kaybetmesi kişiyi çaresiz bırakmaktadır. Bakmakla yükümlü olduğu insanlarda var ise bireyi suçluluk duygusu oluşturduğu için psikolojik bunalıma sokmaktadır. Bununla beraber kötü beslenme alışkanlıkları edinmesi ya da kötü madde kullanıma kadar durumu götürebilmektedir. İşsizlik sebebiyle oluşan endişe, gelecek kaygısı, stres, yaşam kalitesinin düşüklüğü, özgüven eksikliği bireyi hem ruhsal hem de fiziksel olarak olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

2.2.2. İşsizliğin Ekonomi Açıdan Önemi

Birey uzun süre işte çalışmadığı takdirde piyasada emek faktörü eksik kalır. İstihdam edilen işgücünde sahip olunan nitelik ve yetenekler yeterince kullanılmaması durumunda var olan işçilerin yeteneklerinden de bir süre sonra yeterince verim sağlamaz hale gelir. Bu durumda, üretimde kapasite kullanım oranı yavaş yavaş düşmeye başlar ve ülke ekonomisinde de verimlilik düşmesi yaşanabilir. Başka ekonomik etkisine bakacak olursak işçinin işten çıkarılması ya da yerine yeni işçi alınması durumunda işe alma veya eğitim maliyetleri açısından işletmeye maddi anlamda bir zarara uğrattığıdır (Türkan, 2015).

Geçmişten bugüne kadar süregelen ve genellikle çoğu ülkelerin en büyük sorun teşkil eden konulardan biri işsizliktir. Bu sorunun azaltılması için işsizler gerekli yerlerde yeteneklerine ve becerilerine göre istihdam edilmeli ve ekonomide üretkenlik bu sayede artırılmalı ve sonucunda ekonomik büyüme sağlamalıdır (Alancıoğlu ve Utlu, 2012). İşsizlik ve enflasyon hakkında bilgi veren Phillips eğrisiyken, Büyümenin işsizliği azalttığı yönündeki bulguları ise Okun Yasası açıklamaktadır. “Okun Yasası” ampirik bir yasa özelliği taşımaktadır (Wang, 2019). Bu bilgiden Okun Yasasının ekonomik büyüme ile işsizlik arasında negatif yönlü bir bağlantısı olduğunu çıkarmak mümkündür. Bu durumda da işsizlik oranının yükselmesi ise ekonomik açıdan bir gerileme dönemine girildiğini göstermektedir.

2.2.3. İşsizliğin Toplumsal Açıdan Önemi

İşsizlik başta bireyi etkilediği gibi geçim kaynağı bir gelire bağlı olduğu için aile yapısını da oldukça etkilemektedir. Boşanmaların artmasına, aile içi şiddetin hem fiziksel hem psikolojik olarak artmasına, intihara ve zararlı maddelere yönelim gibi faktörleri sayabiliriz. Bu gibi yönelimlerin artması hem bireylerin akıl sağlıkları hem de toplumun akıl sağlıkları açısından oldukça önem arz etmektedir.

İşsizliğin önemli bir sonucu da gelir dağılımında yaşanan sorundur. İşsizliğin artmasında işgücü arzı da arttığı için ücretlerde bir düşüklük yaşanabilir. Örneğin işçi hak ettiği miktarda ücretten daha aşağısına çalışmak durumunda kalabilir. Böyle durumlarda gelir dağılımında işveren haksız bir kazanç sağlayabileceği için sosyo-ekonomik düzenin bozulmasına yol açmaktadır (Türkan, 2015).

Ülkede bulunan her vatandaşın biraz bile etkilenebileceği bir ekonomik krizde ya da seçim sırasında öncesinde ve sonrasında yaşanan siyasi bozukluklarda veya olası bir savaş durumunda en çok etkilenen emek faktörü, sermaye akışı ve finansman sektördür. Ancak direk etkisi altına aldığı bağımlı olarak çalışan nüfustur. Çünkü yaşanan kriz durumunda sürekli artan maliyet oranı, işletmelerin mevcut yatırımlarını geri çekmesi ya da çalışan sayısını azalttığı görülür. Bu durumda mevcut işsizlik oranında artış ya da azalış gözlemlenebilir. Bu duruma örnek verecek olursak 2008 yılında ülke genelinde yaşanmış olan finansal kriz nedeniyle ülkelerin çoğunda işsizlik oranının ciddi bir şekilde arttırmasına neden olmuştur (Kasapoğlu ve Murat, 2018: 253).

2.3. Enflasyon Kavramı

Makro ekonomik ölçütlerden biri olan enflasyonun tanımı literatüre baktığımızda ekonomistlerce farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Ancak en çok kabul görmüş tanım: “Enflasyon, sürekli olarak fiyatların genel seviyesinde olan artış süreci veya milli parada oluşan sürekli olarak değer kaybıdır.” biçimde olan tanımıdır (Yıldırım, vd., 2016: 372). Başka bir deyişle tanımlamak gerekirse, enflasyon mevcut ekonomi içerisinde nominal gelirin yine aynı ekonomi sistemi içinde mal ve hizmet miktarına göre beklenenden daha fazla artış göstermesi ve bu durumun süreklilik kazanıp önemli bir sorun teşkil etmesidir.

Genellikle bir iş döngüsü içerisinde gerçekleşir ve potansiyel GSYİH'yi aşan gerçek GSYİH ile ilişkilendirilir. (Whittington, 2013).

Enflasyon belli bir veya birden fazla malın ya da hizmetin tek seferde artış göstermesi şeklinde gerçekleşmez. Sürekli olarak mal ve hizmette yaşanan artış enflasyona işarettir. Örneğin bir malı bulunduğu yıl içerisinde 20 TL'ye alabilirken bir sonraki sene aynı malı 30 TL'ye alabilmesidir. Yani alım gücünde gittikçe yaşanan azalma enflasyon durumunu göstermektedir. Ayrıca enflasyonun düşmesi de malların fiyatlarının düşmesi ya da alım gücünde bir artış söz konusu değildir. Enflasyon düşerken fiyatlar hızla ve sürekli artması yerine daha az artması ya da alım gücünün de yaşanan bir iyileşmedir (TCMB, 2004: 3).

Enflasyon kavramının anlaşılması için enflasyonla bağdaşık bazı kavramları da açıklanmak gereklidir. Bunlar;

2.3.1. Deflasyon

Deflasyon kavramı genellikle enflasyonun tersi olarak ifade edilir. Deflasyon kavramı genellikle dezenflasyon kavramı ile de karıştırılmaktadır. Dezenflasyon, enflasyonun artış hızının azalması anlamına gelirken, deflasyon ise fiyatların genel seviyesinde bir azalmadır. Yani fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak düşmesi olarak tanımlanabilir. Piyasa belli aralıklarla sürekli olarak bir düşüş sergiler. Deflasyon genellikle ekonominin durgunluk dönemlerinde ortaya çıkar. Bu dönemlerde mal ve hizmette arz artışı yaşanmakta ve bu artış talebi geçmektedir. Alım gücünün azalmasıyla beraber para arzı da azalmış duruma gelir. Deflasyon üretim, işsizlik ve istidam üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. Üretim artmadığı için para miktarında azalma yaşanır bu da beraberinde ülkenin refahını kesmekle beraber işsizlik ya da düşük ücretle çalışan kişi sayısını artırır. Tüketimi kısıtıldığı gibi gelirden de bir azalma söz konusu olur. Alıcılar karlı çıkarken borçlular zarara uğrar. Firmalarda da büyük kayıplar meydana gelebilir (Usul, 2015).

2.3.2. Reflasyon

Reflasyon, deflasyonist bir süreçten geçen ekonominin içerisinde yaşanan bir durumdur. Bu durumda ekonomiyi tekrar eski haline getirilmeye ve dengede tutulmaya çalışılmasıdır. Yani yeniden makul bir oranda enflasyona dönmek istenmesidir. Tekrar üretimi canlandırmak, deflasyonist de yaşananları eski haline getirmek amacıyla genişletici para veya maliye politikası uygulamasına geçilir (Eğilmez, 2015).

2.3.3. Depresyon

Ülkenin ekonomisinde iktisadi faaliyetlerini gerçekleştirirken uzun süreli olarak negatif bir yön izlemesine ekonomide depresyon adı verilir. Depresyon ve resesyon birbiri ile karşılaştırılan bir kavram olduğu için ikisini ayıran iki önemli faktör vardır. Bunlardan 1. nokta resesyonda ülkenin ekonomik anlamda faaliyetlerini yerine getirdiği dönemde daha kısa süren bir daralma hali olarak bilinir. Genel anlamda birkaç yıl sürmektedir. Depresyon ise resesyona göre iktisadi faaliyetlerde daha uzun süreli olarak bir çöküşü tanımlamaktadır. Örnek vermek gerekirse İngiltere ve ABD’de depresyon süreci (1873-1896) çeyrek asır yıl sürdüğü gözlemlenmiştir. 2. nokta ise resesyonda Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın daralması daha düşük düzeydeyken depresyonda daralmanın kabul edilebilir bir seviyede olması için %10 seviyelerinde olması gerekmektedir. Bu bilgilere de baktığımızda ABD büyük depresyon sürecini yaşarken GSYH yarı yarıya bir düşme yaşandığı görülmüştür (Eğilmez, 2012).

2.3.4. Devalüasyon

Ekonomide devalüasyon, devletin resmi parasının dış ülkelerdeki değerini yabancı paralar karşısında devlet tarafından düşürülmesini ifade eder. Buradaki nihai amaçlardan biri; ülkedeki mal ve hizmetin fiyatı ve maliyeti diğer ülkelerdeki mal ve hizmetin fiyatının ve maliyetinin üstünde ise yerli paranın değeri düşürülerek diğer ülkelerdeki fiyat ve maliyetlerle uyumlu hale gelmesini sağlamak istenmesidir. İkinci amaç ise yerli paranın

değerini düşürerek ihracatın arttırılmasını sağlamaktır. Böylece ithalat pahalılaşıırken, ihracat ucuzlamaya başlar. Böylece ülkeye döviz girdisi olur. Ancak bu durum her zaman beklenildiği gibi gitmeyebilir. İhracatta öngörülen satış sağlanmayabilir. Bu durum da ülkeyi olumsuz etkisi altına da alabilir (Ülgen, 2014: 398).

2.3.5. Revalüasyon

Revalüasyonun, kelime anlamı değerini yükseltmektir. Ekonomik kavram olarak da ülkenin yerli parasının yabancı para karşısında değerini yükseltmek anlamındadır. Devalüasyon kavramın tam zıttı bir kavram olarak bilinir. Sabit kur rejimi izleyen ülkelerde eğer dış ödemelerde bir fazlalık oluşmuşsa bu fazlalığı düşürmek adına hükümet tarafından uygulanır. Revalüasyon uygulayan hükümetlerde, altın veya döviz fiyatları karar verilen belli bir oranda ucuzlamaya başlar. İthalat kolaylaşırken, ihracat yapmak da zorlaşmaya başlar. Revalüasyon yapmaya karar veren ülkelerin ekonomik sistemleri oldukça iyidir. Dış ülkelerin ekonomisine göre yüksek derecede rekabet sağlayabilecek durumdadırlar (Yepaktan, 2009).

2.3.6. Stagflasyon

Ülke ekonomisinin bazı dönemlerinde hem enflasyon yaşanırken hem de bir durgunluk söz konusu olabilir. Bu durgunluk durumuna stagflasyon adı verilmektedir. Stagflasyon yaşanırken ekonomide bir durgunluk yaşanır. Ayrıca GSYH da büyüme oranı oldukça aşağı bir seviyeye geriler ya da sıfırlar. Hem aşırı bir enflasyon varken hem de eksik istihdam söz konusudur. Bu durum 1974-1975 petrol şokunun yaşanmasının ardında dünya genelinde çoğu ülke stagflasyonu yaşadı. Bu durgunluk özellikle ABD için bir şok etkisi yaratmıştır (Pollack, 2008). Ülkemiz de bu sorunu 1978-1979, 1988-1989 ve 1998 de ciddi bir şekilde yaşamıştır (Şahin, 2010: 483)

Üretim düzeyinde yaşanan düşüşle beraber ortaya çıkan işsizlik ve fiyatlar genel seviyesindeki dengesiz artışlar hem ekonomiyi hem de toplumu maddi ve manevi olarak yıpratıcı bir etkiye sahiptir. Bunun için önlemler alınmalı fiyatlar genel seviyesindeki

dengesizlik yavaşlatılmalı, bozulan gelir dağılımdaki adalet sistemi yeniden sağlanmakla beraber işsizlik düzeyi belli bir seviyede sabit tutulması gerekmektedir. Bu tedbirleri alabilmek için para ve maliye politikalarından yararlanılarak beraber yürütülmesi sağlanmalıdır (Altınok, Çetinkaya, Acet, 2017: 400).

2.3.7. Enflasyonun Ölçülmesi

Enflasyon rakamları aylık, yıllık ve il düzeyine göre olarak hesaplanmak olup her ayın 3'ünde genel enflasyon oranı TÜİK tarafından açıklanmaktadır. Eğer hafta sonuna denk gelirse 4'üne yahut 5'ine sarkma durumu yaşanabilir. Enflasyon rakamlarının hesaplanması ve açıklanması ülke gelişimi açısından oldukça öneme sahiptir. Çünkü ölçülüp değerlendirilmesi herkesi ilgilendiren önemli bir ölçüttür. Enflasyon oranının yüksek çıkması, ev halkının gelirin meydana gelen artış oranının beraberinde fiyatlarda yaşanan artışın yüksek çıkması aslında reel gelirden bir azalma söz konusu olabilir (Ertek, 2014). Yani tüketicilerin satın alma gücünün azalmasına ya da artış göstermesine ve ülke ekonomisinde doğabilecek ekonomik sorunlara karşı devlet enflasyon oranlarına bakar ve ona göre bir politika izler. Enflasyon rakamları hesaplanırken bazı ölçüm endekslerinden faydalanılır. Bu ölçüm endekslerinden başlıcaları; tüketiciler için (TÜFE), üreticiler için (ÜFE) ve ekonominin geneli için (GSYİH DEFLATÖR) bu oranlar ayrı ayrı ölçülmekte olup ayrı başlık altında anlatılacaktır.

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)

TÜFE birçok ülkede ilk olarak enflasyonun neden olduğu satın alma gücünün kaybını telafi etmek amacıyla ve ücretlerin fiyatlarını derlemek için oluşturuldu. Yaşam maliyetini belirleyen bir endeks haline geldi (International Labour Office, The World Bank vd., 2004). İnsanların yaşamlarını devam ettirirken bazı temel ihtiyaçları vardır. Bunlar; gıda, konaklama, sağlık giderleri, bir yerden bir yere ulaşmaları, eğitim olanakları, sosyal hayatları, haberleşme araçları belli başlı mal ve hizmetleri içeren bir tüketicinin sepetinde yer alan ve fiyatlarının değişimlerini ölçen bir endekstir. Önceden belirlenmiş olan her bir ürünün fiyat değişimleri ölçümleyerek tüketici enflasyonu hesaplanır. Bu endeks

hesaplanırken; yurt içerisinde ikamet edenlerin harcamaları, yabancı ülkeden gelen ziyaretçilerin harcamaları ve şirketlerin ülke içerisinde yapmış oldukları tüm harcamalara önemle bakılarak hesaplama yapılmaktadır. TÜFE'nin hesaplanmasına konu olacak mal ve hizmetler yıllık olarak TÜİK tarafından yenilenmektedir (Ayvalı, 2022). TÜFE aşağıda verilen denklemi ile hesaplanmaktadır.

(2.1)

$$\frac{\sum_{i=1}^n P_i^t \times Q_i^0}{\sum_{i=1}^n P_i^0 \times Q_i^0} \times 100$$

Burada P_t = Cari yıl fiyatını, P_0 = Baz alınan yılın fiyatını, Q_0 = Temel yıl miktarını göstermektedir. TÜFE'den hareketle enflasyon oranı aşağıdaki gibi hesaplanır.

(2.2)

$$\frac{Tüfe_t - Tüfe_{t-1}}{Tüfe_{t-1}} \times 100$$

Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE)

Ülke ekonomisinin fiyatlarında değişme meydana gelebilir. Bu değişimleri ürünün maliyetine göre üreticilerden çıkar. Hesaplamalarda KDV oranı vb. vergiler çıkıldıktan sonra, yurtiçinde peşin fiyatına oluşan pazar fiyatı dikkate alınır (Bilgili, 2016: 115). ÜFE üretim aşamasında girdi olarak kullanılan malların fiyat değişimlerini yansıtmaktadır. Mevcut ekonomik sistem içerisinde TÜFE talep enflasyonu olarak gösterilirken, ÜFE ise maliyet ve yapısal enflasyon olarak gösterilmektedir. ÜFE farklı amaçlarla kullanılabilir. Sabit olarak yapılan fiyatlandırmalarda deflatör görevinde sektörel ve mevsimlik fiyat hareketliliğinin takip edilmesinde ve ekonomik kararlarda göz önüne alındığında önem arz eder (Bostan ve Özdemir, 2016: 88).

ÜFE ile genellikle girişimciler, tarım hayvancılık ya da balıkçılık ile uğraşan kesimler, maden ve taş ocaklarında çalışanlar, imalat üretim sanayisi, elektrik, su ve gaz sektörleri yakından ilgilenebilir. Yani ÜFE, hammadde ürünleri ara mallar ve nihai malları oluşturmaktadır. ÜFE'nin fiyatlarında oluşan bir artış TÜFE'nin fiyatlarını da

etkilemektedir (Bilgili, 2016: 116). ÜFE'den hareketle enflasyon oranı aşağıdaki gibi hesaplanır.

(2.3)

$$\frac{\text{Üfe}_t - \text{Üfe}_{t-1}}{\text{Üfe}_{t-1}} \times 100$$

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Zımni (Gizli) Deflatör (GSYH)

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla bir ekonomi tarafından nihai kullanım için üretilen mal ve hizmetlerin toplam çıktısıdır (California Üniversitesi, 1996). Mal ve hizmetlerin fiyatlandırılması her sene değişiklik gösterdiği için o senenin fiyat değişimlerini görmek için kullanılan bir endekstir. Sürekli olarak fiyatları değiştiği için de değişken bir sepet içermektedir. Yani yıldan yıla fiyatında değişim gören mal ve hizmetlerin reel değerini hesaplamaktadır. Yurtiçinde üretilen nihai malları kapsamakla beraber sepette mevcut durumdaki mal ve hizmetlerin de her yıl ağırlıklarında bir değişim söz konusudur (Düzgün, 2015: 240).

(2.4)

$$\text{GSYİH Deflatörü} = \frac{\text{Nominal GSYİH}}{\text{Reel GSYİH}} \times 100$$

(2.5)

$$\text{Nominal GSYH} = Q_{\text{cari yıl}} \times P_{\text{cari yıl}}$$

$$\text{Reel GSYH} = Q_{\text{cari yıl}} \times P_{\text{baz yıl}}$$

Fiyat Endeksinin Hesaplanması

Ekonomideki fiyatların değişim yüzdesini öğrenmek için bu endeks kullanılır.

$$\frac{\text{Cari Yılın Fiyat Düzeyi}}{\text{Baz Yılın Fiyat Düzeyi}} \times 100$$

2.4. Gelir Kavramı

Gelir ekonomik bir kavramdır. Milli ekonomide üretim faktörlerinin (emek, sermaye, toprak, teşebbüs) üretim sürecine katılmasıyla beraber bir değer mekanizması oluşur. Bu yaratılan değer mekanizmasının toplamının sonucunda, birey belli bir dönemin başında ya da sonunda genellikle bir yılı kapsayan bir zaman diliminde aynı ücret karşılığında tüketebileceği mal ve hizmetin tamamını kapsamaktadır. Buna milli gelir veya toplam hasıla da diyebiliriz (Hanehalkı Gelir Dağılımı Yöntem ve Kavramlar, 1994: 26).

Hane halkı veya fertler açısından gelir kavramı, üretim sürecindeyken üretime kattıkları katkı neticesinde belli bir sürede elde edilmiş olan değerlerin toplamıdır. Hane halkı ya da fertlerden elde edilen gelir iki şekilde sınıflandırılabiliriz (TÜİK, Gelir ve Yaşa Koşulları Araştırması, sf. 3-4) (<https://www.tuik.gov.tr/>).

- Faaliyet gelirleri
- Faaliyet dışı gelirler

Faaliyet gelirler, bireyin çalışması durumunda aldığı ücret yani nakdi geliri kapsamakla beraber, gelir aldığı dönem içerisinde alınan ikramiyeler, enflasyon destekleri, zor bir işte çalışıyorsa günlük zammı, fazla saatlerde çalışıyorsa mesailer ya da prim usulü alınan ek gelirler maaş, ücret, yevmiye geliri olarak tanımlanır. Bir de bunlara ek olarak müteşebbis yani girişimci geliri vardır. Bu gelir de bireyin müteşebbis olarak çalıştığı dönem içinde, çalışmalarının gayrisafi hasılatından, tüm giderler çıkarıldıktan sonra kalan gelirdir.

Faaliyet dışı gelirler ise bireyin çalıştığı ücretlerin, yevmiyelerin dışında gelen gelirlerdir. Bunlar; kira gideri, banka faizinden ya da toprak mülkünden elde edilen gelirler, devletin ya da özel sektörün kişiye verdiği çeşitli destek paketleri (işsizlik yardımı, konut yardımı, çocuk yardımı, hastalık yardımı, yaşlılık aylığı gibi) veya hane halkında yaşayan bireylerin birbirleri arasında yapılan nakdi destekleri kapsamaktadır (TÜİK, 2008: 52). Milli gelir kavramının içerisinde bazı kavramlar da yer almaktadır. Kısaca anlatmak gerekirse;

2.4.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)

İktisadi olarak faaliyetlerini devam eden ülkenin ekonomisinde belirlenmiş dönemde üretilmiş olan nihai mal ve hizmetlerin tümünün piyasa içerisinde oluşturduğu değere GSYH denir. Hesaplanması yapılırken, ülke sınırları içerisinde üretilen mal ve hizmetler göz önüne alınarak ve piyasa değeri esas alınarak hesaplanır. Üretim faaliyetlerinin hangi milletin gerçekleştirdiği önemli değildir. Önemli olan ülke sınırları içerisinde genellikle bir yıl içerisinde gerçekleştirilir. GSYH, üretim yöntemi, gelir yöntemi ve harcama yöntemi ile ölçülebilir (Dinler, 2013: 341).

2.4.2. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)

GSMH'yi GSYH'den ayıran temel özellik üretilen nihai mal ve hizmetin hem mevcut ülkenin ekonomisi içerisinde hem de ülke dışında üretilebilir olmasıdır. Üretim yapılan dönem itibariyle piyasa fiyatlarının cinsine bakılarak oluşturulan parasal değeri gösterir (Dinler, 2013: 341).

GSMH: $GSYH \pm \text{Net Faktör Gelirleri}$ ile hesaplamak mümkündür.

2.4.3. Kişisel Gelir

Ülke ekonomisindeki içinde kişilerin ellerine geçen geliri belirten büyüklüktür. Çalışma karşılığında alınan maaş, emekli aylığı, işsizlik ödeneği, yoksulluk ödeneği gibi gelirler kişisel gelir kapsamına girmekte olup aşağıdaki denklem ile elde edilmektedir (Ergun, 2013: 14);

Kişisel Gelir Hesaplanması: $\text{Milli Gelir} + \text{Transfer Ödemeleri} + \text{Devlet Borçları Faiz Ödemeleri} - (\text{Sosyal Güvenlik Kesintileri} + \text{Dağıtılmayan Şirket Karları} + \text{Kurumsal Vergi})$

2.4.4. Harcanabilir Gelir (Kullanılabilir Gelir)

Bireylerin kazanmış oldukları ücreti harcamayabilmesi ya da tasarruf yapabilmeye yönelmesidir. Harcanabilir gelir, kişisel gelirden kurumlar vergisi dışında kalan dolaysız vergiler çıktıktan sonra kalan gelirdir. Bir ekonomi sisteminde tasarrufların oluşması ve tüketim düzeyinin değişmesi harcanabilir gelir bağılı olarak değişkenlik göstermektedir. Aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır (Ergun, 2013: 14).

Harcanabilir Gelirin Hesaplanması: Kişisel Gelirler – Dolaysız Vergiler

Harcanabilir Gelir: Tüketim + Tasarruf

2.4.5. Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı, diğer alanlarda önemli bir konu olduğu kadar iktisat alanında da önemli bir hale gelmesiyle beraber ilgi çekici bir konu olmuştur. Gelir dağılımı, emek, sermaye, toprak, teşebbüs gibi üretim faktörlerinin kişiler tarafından üretime dahil edilmesiyle beraber elde edilen mal ve hizmet kazancının yine o ülkedeki kişilerin arasında belli bir dağıtım mekanizması ile pay edilmesidir. Bir ülkede refah açısından nasıl dağıtıldığı, kimlere dağıtıldığı gibi konular iktisat teorisi açısından oldukça önem teşkil eder. Burada önemli olan gelirin eşit şekilde değil, adil şekilde dağılımına özen gösterilmesidir (Karacan, 2017:37).

Gelir dağılımında dağıtım mekanizması oldukça önem kazanır. Çünkü hane halkı hem tüketimlerini hem tasarruflarını buna göre yaparlar. Satın aldıkları mal ve hizmetin nitelikleri de buna göre değişiklik gösterir. Buna bağlı olarak da gelir tüketim ve yatırım arasında önemli bir ilişki oluşturur. Özetle gelir dağılımı, sadece var olanın pay edilmesi değil iktisadi kaynaklarında kullanımına etkilemektedir. Ayrıca ekonomik kalkınma, ülkenin gelişmişlik düzeyi açısından da bakıldığı zaman büyük bir önem arz etmektedir (DPT, 2001).

2.4.6. Gelir Dağılımdaki Eşitsizlik

Eşitsizlik, dünya ekonomisi açısından bakıldığında hemen hemen her ülkede görülebilecek bir kavramdır. Çünkü yüksek gelirli insanlar refah içerisinde hayatlarını idam ettirirken, orta gelirli insanlar hayati ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kadar yaşarlar ayrıca düşük gelirli insanlarda temel ihtiyaçlarını alabilmek için oldukça zorlu yollarda mücadele etmeleri gerekmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerde, gelişmekte olan ülkelerde ya da gelişmemiş ülkelerde değişiklik göstermektedir. Genel anlamda çoğu iktisadi ve politik yaklaşımlar, gelirin adil bir şekilde dağıtılması gerektiğini, zenginlerden alıp fakirlere verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak her daim durum böyle olmamaktadır. Özellikle ülkenin gelişmişlik düzeyi açısından bakılınca orta gelirli kitle ve düşük gelirli kitle ülkede yaşanabilecek bir kriz durumunda hemen etkilenmektedir. Ülkelerde gelir eşitsizliği artış gösteriyorsa eğer, o ülkede devlet tarafından verilen sosyal destek paketlerinde bir yetersizlik mevcuttur (Wride ve Garrat, 2013: 340).

Devlet özellikle gelir dağılımı konusundaki eşitsizliğe müdahale etmelidir. Bu amaç doğrultusunda zenginler ve fakirler arasında vergi politikası geliştirilmeli, dengeyi sağlamak amacıyla sosyal yardım destek paketleri oluşturmalı, siyasi ve sosyal politikalarda daha titiz bir davranış sergileyerek eş zamanlı olarak çalışması gerekmektedir (Topuz ve Sekmen; 2020: 104).

2.4.7. Gelir Dağılımı Ölçümleri

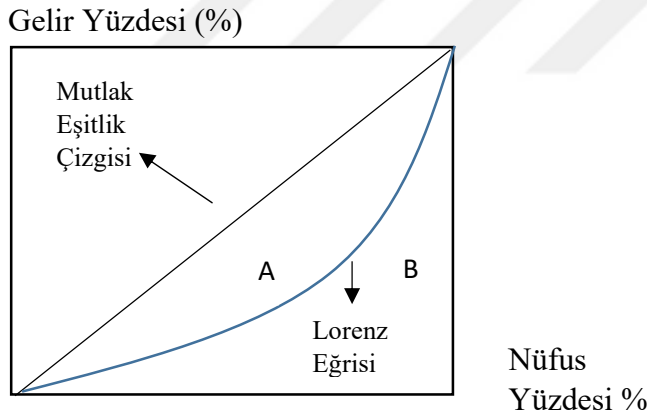
Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçmek için literatürde çok sayıda ölçüm yöntemleri bulunmaktadır. Gelir gruplarında aralarında oluşturulan ağırlık farklı olduğu için kullanılan ölçüm yöntemlerinde farklılık göstermektedir. Bu yüzden açıklanacak gelir eşitsizliği ölçütlerin özelliklerinin bilinmesi, gelir dağılımındaki adaletsizliği yorumlamak açısından daha fazla önem teşkil etmektedir. Ülkemiz için gelir dağılımı konusunda TÜİK tarafından kullanılan ölçütler aşağıda yer almaktadır (TÜİK, 2008: 56).

- Lorenz Eğrisi
- Gini Katsayısı
- Yüksek Gelir Dilimleri

- Yüzde Payları (P80/P20)

Lorenz Eğrisi

Gelirin nüfusa dağılımdaki dengesizlikleri ölçmek amacıyla çeşitli araçlar geliştirilmiştir. Bunlardan en yaygın olanı Lorenz Eğrisidir. Lorenz Eğrisi M. Otto Lorenz tarafından 1905 yılında gelir dağılımını grafiksel olarak anlatmak amacıyla geliştirilmiştir. Lorenz eğrisini elde edebilmek için ülkede gelir dağılım oranının öğrenilmesi gerekmektedir. Gelirler, bireyler arasında eşit dağılmışsa orijinden çizilen 45^0 açılı mutlak eşitlik çizimini verir. Lorenz eğrisi ile mutlak eşitlik çizimi arasındaki mesafe ise gelir dağılımındaki eşitsizliği göstermektedir. Burada belirttiğimiz alan 'A' alanıdır. Bu alan genişledikçe eşitsizlik artar, daraldıkça gelir dağılımı daha eşit ve adil bir hale gelir (Rehber, 2012).

Şekil 2. Lorenz Eğrisi

Kaynak: <https://www.mahfiegilmez.com/2012/09/gelir-daglmnda-duzelme-yok.html>

Gini Katsayısı

Gini endeksi ya da Gini katsayısı mevcut ülkenin gelirinin dağılımdaki adaletsizlik zamana, bölgelere veya ülkelere göre değişiklik gösterdiği için karşılaştırma yapabilmek amacıyla İtalyan iktisatçı Corrado Gini tarafından 1912 yılında geliştirilmiştir. Gini endeksi

“0” ile “1” arasında değişebilen bir değerdir. “0” tam gelir eşitliğini “1” ise tam gelir eşsizliğini gsterir. Bu durumda, Gini katsayısı 1’e yaklaştığında gelir eşsizliği yukselirken, 0’a doğru azalma gsterir (Pınar ve Erdal, 2011: 49). Tcrkiye’de 2002 yılından itibaren TK tarafından Gini katsayısı hesaplaması yapılarak halka açık bir Şekilde yayımlanmaktadır (Dinler, 2015: 309). Eşit nüfus dilimlerinin gelirlerine ulaşılır. Gini katsayısının oranını bulmak için Lorenz eğrisinden yararlanılır. Lorenz eğrisindeki mutlak eşitlik doğrusu arasında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusu ile eksenler tarafından çevrilmiş alanın toplamına bölünmesi yoluyla elde edilir (Buell ve Shulman, 2021).

Gini Katsayısı: $\frac{A}{A+B}$ formülü ile bulunur.

Gini Katsayısının denklemini aşağıdaki gibidir.

$$G = \left[\frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) \right] / 2\bar{Y}$$

(2.7)

Y_i : *i. grubun toplam geliri,*

Y_j : *j. grubun toplam geliri,*

$f(Y_i)$: *i. grubun gelir çokluğu*

$f(Y_j)$: *j. grubun gelir çokluğu*

N : *Birim sayısı*

\bar{Y} : *Gelirlerin aritmetik ortalaması*

Kaynak: <https://vergidosyasi.com/2017/06/29/gini-katsayisi-lorenz-egrisi/>

Yüzdelik Gelir Dilimleri

Hane halkları arasında gelir dağılımının nasıl dağıldığı, toplam gelirden aldıkları payların yüzde kaç oranında olduğunu gsterir. Bu yöntemde, hane halklarının kişi başına düşen net olan gelirleri %1’lik 100, %5’lik 20, %10’luk 10, %20’lik 5 olacak Şekilde gruplara ayrılırlar (Klempn, Liy vd., 2018). Hane gelirlerin, yüzdelik paylarının hesaplanması için hanelerin toplam gelirlerini kekten başlanarak büyüğe doğru kümülatif bir Şekilde

sıralanmaktadır. Gelir dağılımı hakkında oluşturulan bu yüzdelik pay sistemi sayesinde hane halklarının toplam gelirden almış oldukları payı görebilir ve bu konuda yorum yapabilir (TÜİK, 2008: 59).

Yüzde Paylar Analizi

Yüzde payları analizinin en çok kullanımı olan yer kişisel gelir dağılımıdır. Yüzde paylar analizinde diğer hesaplama yöntemlerine göre gelir dağılımındaki adaletsizliği daha açık ve net bir şekilde göstermektedir. Bu analiz sistemine göre; yüzde 20’lik fert/ hane halkı toplam gelirden aldıkları pay beş grup olacak şekilde bölünür. En düşük gelir alandan sırayla en yüksek gelir alana kadar hane halkı gruplarına pay edilir ve bu gruplandırma sistemine bakılarak nüfusun her bir %20’lik kısmının gelirden ne kadar pay aldığı bulunur (Karacan, 2017: 44).

Diğer bazı ölçüm önemli ölçüm kavramlar açıklamamak gerekirse; gelir değerlerinin en çok ve az olarak karşılaştırmalı olarak ölçümünü yapan “Değişim Aralığı Ölçütüdür”. Gelir dağılım oranının hangi yönde yoğunlaşmış olduğunu ve yüksek gelirli maaşları analiz ederken “Pearson Çarpıklık Katsayısıdır” kullanılır (Iguar ve Segui, 2017). Gelir dağılımında eşitsizliği gösteren en yaygın olan Lorenz eğrinin ölçütü olan “Kuznets Katsayısıdır”. Zaman mekan fark etmeksizin tüm ekonomik modellerde gelir dağılımını tanımlayan eğrilerde, yüksek gelirdeki eğimlerin hepsinin aynı olduğunu “Pareto Katsayısı” gösterir (Maialeh, 2020). Gelir dağılımındaki adaletsizliğin derecesine kadar ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan “Elteto-Frigates Eşitsizlik Ölçütüdür”. Fayda mekanizmasının fonksiyonunu gösteren “Daton Eşitsizlik Ölçütüdür”. Gelirlerin adalet sistemi içerisinde dağıtılması halinde artacak olan refah alanına gelmek için gelirin ne kadarlık halinin yettiğini gösteren “Atkinson Eşitsizlik Ölçütüdür.” Nüfus oranını gelir oranına dönüştürmek amacıyla kullanıla “Theil İndeksidir” (Bakkal, 2016: 30).

2.4.8. Gelir Dağılımı Etkileyen Faktörler

Gelir dağılımını etkileyen etmenler aslında gelir eşitsizliklerinin neden kaynaklandığını göstermektedir. Bu etmenlere baktığımız zaman birçok neden görmek mümkündür. Ancak başlıca nedenleri; emek etkisi, servet piyasası, faktör fiyatları ve diğer makro ekonomik nedenlerin gelir dağılımı üzerinde etkisi vardır.

Emeğin Etkisi

Emeğin getirisi karşılığında alınmış olan ücrettir. Emeğin karşılığı olarak alınan ücrette yaşanan farklılık kişilerin işgücündeki yeterliliği ilgili bir konudur. Her bir bireyin mevcut işine verdiği verim aynı olmayabilir. Dolayısıyla da karşılığında aldığı ücrette farklılık göstermektedir. Emeğin niteliğini etkileyen en önemli unsur eğitimden geçmektedir. Bu nedenle eğitim olanakları eşit şekilde ve titiz bir şekilde dağıtılsaydı, emek faktöründeki eşitsizlik de azalma görülebilirdi. Vasıflı eleman yetiştiği takdirde daha fazla gelir elde etmek mümkündür (Kurtipek, 2011: 29). Ayrıca gelişen teknolojik değişimle beraber gelişen sanayi sektöründe vasıflı eleman yetiştirmek ülke gelişimi açısından da oldukça önem arz eden bir konudur.

Servet Piyasası

Gelir dağılımdaki adaletsizlik ülkeler açısından oldukça öneme sahiptir. Özellikle gelişmesini halen devam ettiren ülkelerde görülen gelir dağılımdaki eşitsizliğin en önemli nedenlerinden de servet dağılımında yaşanan farklılıklardır. Servet dağılımındaki kasıt, toprak, taşınmaz mal, gelir getirimi sağlayan her şey olabilir. Bu tarz mal varlıklarının dengesiz dağılımı servet dağılımını önemli derecede etkilemektedir. Servet belli bir süreden sonra kuşaktan kuşağa aktarım sağlandığı için mevcut kuşak servetine servet katabilir. Bu tarz ülkelerde sosyal dengeleri korumak adına toprak reformları, tarımda teknoloji kullanımı ve tarımı yapan nüfus önemli bir yer tutar. Tarımsal ürünlerde piyasaları ve finansal kaynakları

oluşturup bu durumda yapılacak düzeltmeler gelir dağılımı açısından bir iyileşme olarak görülmektedir (Miynat, 2004:7).

Faktör Fiyatları

Faktör fiyatlarından bahsedilen aslında faiz, rant, kar, ücret v.b üretim faktörlerinin fiyatlandırılmasıdır. Yeterli üretim faktörüne sahip olan firmalar veya kişiler verimli bir üretim süreci de geçirirler. Bu üretim süreci sonunda da gelir elde ederler. Elde edilen gelir bir servet olarak kabul edilirse bu durumda gelir dağılımını adaletsizliğinde de bir değişim söz konusu olabilir. Faktör fiyatlarının oluşmasının yanında piyasanın yapısı, teknolojik gelişmeler, üretim faktörlerinin dağılımı, ülkenin ekonomik yapısının da bu kapsamda önem arz ettiğini bildirmek gereklidir (Öztürk, 2009:36).

Enflasyonun Etkisi

Enflasyonun ülkeler açısından birçok olumsuz etkisi vardır. Ancak önemli etkilerinden biri de gelir dağılımı ve eşitsizlik üzerinde etkisi oldukça yüksektir. Öncelikle enflasyon fakir hanelerden zengin hanelere doğru bir gelir akışı oluşturur. Bu durumda toplumsal olarak bir eşitsizlik oluşturur. Bir diğer etkisi ise, servet açısından birikim sahibi olan aileler enflasyona karşı sağlam dururken, hayati ihtiyaçlarını aylık ücret gelirine bağlı olarak yaşayan aileler enflasyon karşısında zorluk çekerler (Yıldırım, 2020: 146).

Nüfus Artışı ve İşsizlik

Gelir dağılımının etkisi altına alan en önemli unsurlardan biri de işsizlik olmaktadır. İşi olmayan, bulamayan kişiler üretim sürecine dahil edilemezler, dolayısıyla karşılığında da bir ücret talebinde bulunamazlar. Gelir elde edemedikleri için toplumun yoksul tabakasını meydana getirirler. İşgücü piyasasında, istihdam sağlayarak işsizliğin azaltılması, gelir eşitsizliğini ve yoksul kalma durumlarının azaltılması bakımından en önemli etmendir (Çalışkan, 2010: 95).

Ülkede yaşanan sürekli nüfus artışı da işsizlik oranını artırmakta ve bir taraftan da yoksulluğu da beraberinde getirmektedir. Eğer bir ülkede eğitim seviyesi, sanayisi artarsa o ülkede nüfus artış hızı da düşmeye başlayacaktır. Bir ailede nüfus sayısı çok fazla ise bireylere daha az yatırım düşecektir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre doğurganlık oranları değişiklik gösterir. Ayrıca kadınların da işgücü piyasasına dahil edilmesi gelişmiş ülkelerde daha fazladır. Bu durum da cinsiyetler arasındaki gelir eşitsizliğini dolaylı bir yoldan olsa da azaltabilmektedir (Karacan, 2017: 52).

Eğitimin Etkisi

Eğitim, toplumun refah seviyesini yükseltmek için çok önemli bir etmendir. Çünkü kalifiyeli bireylerin yetiştirmesi hem ülkeye hem topluma hem de bireye fayda sağlar. Eğitim, insanlara bilgi, beceri ve donanım olarak geri döndüğü için yaşam standartlarında artış yaşanır. Eğitim seviyesinin yükselmesi yoksulluk sayısının ve gelir dağılımı eşitsizliğinin azalmasına da sebep olmaktadır (TÜİK, 2017).

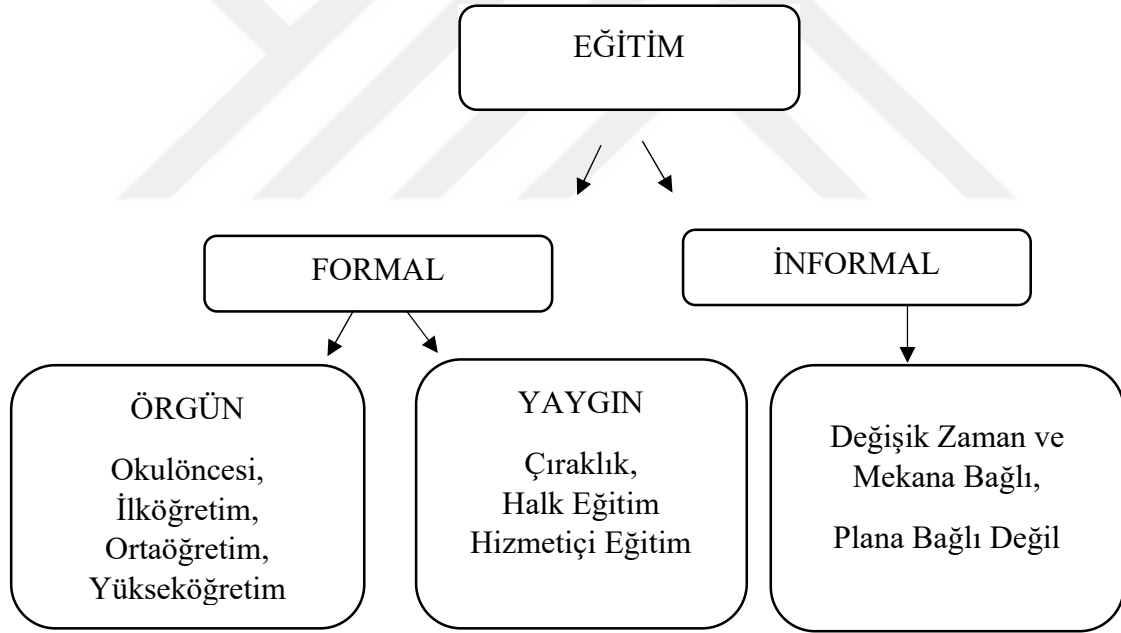
Eğitimdeki eşitsizlik beraberinde birçok sorunla beraber gelmektedir. Bu eşitsizliğin azalması için, her bir çocuğun okul öncesi eğitim ile okula başlayıp yaşına uygun gerekli eğitimleri almalı, zengin fakir ailelerin çocuklarına daha farklı eğitim sunmasıyla yaşanan eşitsizlik giderilmeli, devlet okulları bilgi birikim ve donanım açısından daha zengin hale gelmelidir (Eylül Kara, 2020: 27).

Vergilerin Etkisi

Piyasa mekanizmasından kaynaklı oluşan gelir dağılımının eşitsizliğinin düzeltilmesi her ülkenin ekonomisi için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizliği düzeltebilmek ve geliri daha adil bir şekilde dağıtımını sağlamak için devlete büyük bir rol düşmektedir. Bu adaletsizliği dengeleyebilmesi için en önemli mali araçlarından bir tanesi de vergilerdir. Vergi sistemin temel amacı; gelir dağılımını vergiler sayesinde zengin gelirli kesimden alıp orta ve düşük gelirli kesime doğru aktarımını sağlayarak gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmaktır (Pehlivan, 2019: 88).

2.5. Eğitim Turleri

İnsanlığın başlangıcından itibaren eğitime çok önem verilmiştir. Bilge insanlar, aydınlar, düşünürler eğitim kavramını hem anlamaya çalışmış hem de anlatmaya çalışmıştır. Nesilden nesille aktarılan kültür sayesinde, insanların kendi aralarında sosyalleşmesine kadar geniş bir alan oluşturmuştur. Bu alanda eğitim kurumları birincil derece görev ve sorumluluk almıştır. Eğitim kavramı da yüklenen anlamlara bakarak çeşitli özelliklere sahip olmuştur (Yılmaz, 2016:3). Eğitimin özelliklerine bakıldığında; eğitimin amaçları doğrultusunda bireyin davranış biçimin değiştirilmesi, bireydeki davranış değişikliğinin kendi çevresi ve hayatı ile etkileşime geçtikten sonra gerçekleşmiş olduğu ve eğitimin düzenli bir şekilde plan program dahilinde işlenen bir süreç olduğudur (Özdemir, vd., 2012: 8). Eğitimin türleri aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 3. Eğitim türleri

Kaynak: (Kıncal, 2017: 22).

2.5.1. Formal Eğitim

Formal eğitim önceden hazır hale getirilmiş planlı ve programlı olarak bir önceden belirlenmiş, bir zaman içinde gerçekleştirilen eğitim olarak ifade edilir. Formal eğitimde genellikle olumlu davranışlar kazandırılmaya çalışıldığı için alanında uzman kişiler tarafından bir hedef doğrultusunda geliştirilmektedir. Bu hedefler ve davranışlar kazandırılmak için bir mekana ve eğitim için hazırlanmış araç ve gereçlere ihtiyaç vardır (Özdemir vd., 2010: 5). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, Türk milli eğitim sisteminde formal eğitim, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere üç ana bölüm üzerine düzenli bir sistem oluşturulmuştur.

Örgün Eğitim

Örgün eğitim, bireyin belli bir yaşa eriştikten sonra kendi yaş aralığındaki bireylerle milli eğitimin amaçları doğrultusunda hazırlanmış olan eğitim programları dahilinde okul olarak belirtilen binalarda düzenli olarak verilen eğitimdir. Belli yaşa kadar bütün vatandaşların yasal olarak katılımı zorunlu olan bir eğitim türüdür (Ayas, 2013: 6). Başka bir deyişle örgün eğitim her ülkede olduğu gibi devletin çocuklar için yapılandırılmış eğitim sistemini ifade etmektedir (Pandya, 2010). Örgün eğitiminin sonunda bireyler gelecekte iş sahibi olabilmeleri için ve yaşadıkları toplum içerisinde kendi benliklerine göre yer edinebilmelerini sağlayan diplomaya sahip olmaktadır (Güneş, 2014: 11). Örgün eğitim, dört kademedен oluşur. Bunlar; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimdir. Her biri ayrı düzeyde yapılandırılmış kurumlarda ve profesyonellerce hazırlanmış eğitim modelleri ve yöntemleriyle beraber yürütülen bir eğitim sistemidir.

Okul Öncesi Eğitim

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre; okul öncesi eğitim, zorunlu olması gerektiği yönündedir. İlköğretim çağına henüz olarak gelmemiş belli yaştaki çocukların eğitimin aldığı yerdir. Okul öncesi eğitim kreş, anaokulu gibi yerlerden sağlanabileceği gibi

ilköğretim veren binalarda da anasınıfları mevcuttur (Yılmaz ve Sarpkaya, 2017: 22). Okul öncesi eğitimde bireysel özelliklerinin ortaya çıktığı ve gelişimsel özelliklerinin başladığı bir dönem olduğu için onlara uygun bir çalışma zemini hazırlayarak hem kültürel değerlerinin aktarılmasını sağlamak hem de öğrenme yetilerinin gelişimine destek olarak ilerleyen bir eğitim sürecidir.

İlköğretim

Milli Eğitim kapsamında Anayasanın 5. Maddesi gereğince, 6 ila 14 yaş grubu kapsayan kız ve erkek çocuklarının hem bedensel hem zihinsel olarak gelişmeleri ve ahlaki açıdan iyi bir birey olmalarını sağlayan zorunlu bir eğitim sistemidir. Zorunlu eğitim yaşı gelen çocuklar eğer memleket dışındaysa veya bulunduğu yerde okul bulamıyorsa ya da sağlık sorunları nedeniyle okula devam edemeyen çocukların özel olarak öğretim görenler, belli bir sınav çerçevesinde ve akran yaşlılarıyla ilköğretim sınıflarına ya da mezun imtihanlarına alınmaktadır. 11 Nisan 2012 tarihinde düzenlenmiş olan 222 sayılı kanun kapsamında eğitim süresi 12 yıl olmakla beraber 4+4+4 şeklinde bir düzenlenme sağlanmıştır. 4 sene ilköğretim, 4 sene ortaöğretim ve 4 senede lisedir. Bu zorunlu eğitim ve öğretim sistemi devlet okullarında parasızdır (Yılmaz, 2016: 8).

Ortaöğretim

Zorunlu eğitimin 12 yıl olmasıyla beraber 4 yıllık eğitim vermekle yükümlü olan okullarda mesleki ve teknik bilgi edinmelerine yardımcı olan, temel düzeyde genel kültür birikimi kazanmasına ve bu bilgi birikimi ile toplumsal sorunlara çözüm yolu bulmasına yardım eden, ülkenin refaha kavuşma bilinci sağlayan liseleri kapsamaktadır. Bu görevleri yerine getirirken öğrencilerin istekleri ve becerileri doğrultusunda toplumun ihtiyaçlarına göre denge esasına önem arz eder. Bu zorunlu eğitimi kesintisiz bir şekilde devam eden öğrencilere ortaöğretim diploması verilmektedir (Şahin, 2016: 35).

Yükseköğretim

Örgün öğretimin en son kademesi yükseköğretimdir. Yükseköğretim, ortaöğretimden sonra dikey geçiş gerçekleştirerek en az 2 yıllık yükseköğrenim veren daha sonra 4 yıllık lisans programı dahilinde olan kurumları kapsamaktadır. Yükseköğretim ön lisans programı, lisans programı ve yüksek lisans programı olmak üzere eğitim ve öğretim verecek şekilde düzenlenir. Buna bağlı olarak kurumların içinde enstitü, fakülte ve yüksek okullarını barındırmaktadır (Yılmaz, 2016: 8).

Yaygın Eğitim

Yaygın eğitimde, sosyo- ekonomik ve kültürel değişimlere yavaş uyum sağlama eğilimde olan katı örgün eğitim sistemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Mara ve Thomson, 2021). Türkiye’de yaygın eğitim, 21.05.2010 tarihli ve 27587 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı’nın Yaygın Eğitim Kurumlarının Yönetmeliği’ne göre düzenlenmektedir. Bu kurumun amacı, bireylere yaşamları boyunca kişisel gelişimlerini sağlamanın yanı sıra sürekli olarak gelişen ülke ekonomisine katkıda bulunmak ve iş gücünü artırmak için kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör ile iş birliği sağlanarak bireylerin isteklerine, yeteneklerine ve ilgi alanlarına göre üretkenlik sağlayabilecekleri, bilinçli ve yenilikçi olarak sürekli kendini geliştiren, AR-GE çalışması yapabilen ve girişimci bireyler yetiştirmek yada meslek edinmelerini sağlamaktır (Tüzel, 2016: 14). Yaygın eğitim hizmet içi eğitim, halk eğitimi ve çıraklık eğitimi olmak üzere 3 şekilde verilmektedir.

Halk Eğitim

Halk eğitim kavramını iki şekilde tanımlamak mümkündür. UNESCO’nun tanımına göre halk eğitim çoğunlukla on beş yaşında olan ya da daha ileri yaşta olan bireylerin formal eğitim sisteminin dışında kalanlara ihtiyaçları doğrultusunda gelişimlerine fayda sağlamları amacıyla düzenlenen ve verilen eğitim sistemidir (Yapıcı, 2003). MEB’ nın tanımına göre

örgün eğitim sisteminin içinde yer almış veya sisteme hiç dahil olmamış ya da bu sistem içerisinde belli nedenlerden ötürü ayrılmış olan bireylerin ilgilerine ve yeteneklerine göre belirlenen gereksinimlere bakarak kişiyi ekonomik, kültürel ve toplumsal anlamda gelişmesini sağlayacak şekilde düzenlenen eğitim yerleridir (Sağlam, 2014: 8).

Çıraklık Eğitimi

Yaygın olarak kullanıldığı mesleki eğitim terimleri, “endüstriyel eğitim ya da akademik olarak daha az yetenekli olanlara verilen eğitim” gibi çeşitli çağrışımları vardır (Salkind, 2008). Türkiye’de çıraklık eğitimi belli nedenlerden ötürü örgün eğitime devam edememiş kişilere, çıraklık sistemi sayesinde bir meslek kazandırmaya çalışmak ve geleceklerine yön vermelerini sağlamak amacıyla verilmektedir. Bu eğitim sürecinde meslekle ilgili bilgiler verilmekte olup belli iş yerleri ortamında çalışmasına olanak verilerek meslek ortamlarına hem girmeleri sağlanır hem de meslek hakkında bilgi edinmeleri sağlanmaktadır. Çıraklık eğitimine 14 yaşını doldurmuş olan ancak 19 yaşından gün almamış olan kişiler olarak kabul edilmektedir. 19 yaşından gün almış bireyler ise yaşlarına ve eğitim seviyelerine göre olan bir mesleki eğitim programlarından birine dahil edilip çıraklık eğitimine hak kazanabilirler (Tüzel, 2016: 14).

Hizmet içi Eğitim

Hizmet içi eğitimde resmi ya da özel kuruluşlara bağlı olan işyerlerinde belli bir ücret esasında çalıştırılmak üzere olan bireylere çalıştığı işe bakılarak işin görevleri ile ilgili bilgilerinin ve becerilerinin gelişmesi sağlamak verimliliklerinin ve yeterliliklerinin artması gayesiyle yapılan eğitim çeşididir (Çalık, 2012: 20).

2.5.2. İnfomal Eğitim

İnfomal eğitimde eğitim doğduktan sonra aile ortamında başlamaktadır. Genellikle kurumsallaşmış organizasyonların dışında gerçekleşir. Bireyin diğer aile üyeleriyle

etkileşimini ve iletişimini yansıtır (Smidt, 2018). Birey büyüdükçe bu eğitim toplumsal çevre sayesinde gelişmekte olan ve ilerleme sağlayan bir süreçtir. Belli bir program ya da plan dahilinde ilerlemez. Birey yaşam akışına devam ederken yaşadığı toplum ve kültürel özelliklerine göre etkileşimde bulunduğu kişilerden isteyerek ya da istem dışı olarak yeni şeyler öğrenmektedir. Özellikle gençler buldukları arkadaş ortamları sayesinde ya da kitle iletişim araçları sayesinde her gün yeni şeyler öğrenir. Çevresiyle ne kadar çok etkileşimde bulunursa eğitimin yoğunluk derecesi de o denli artmaktadır. Zaman ve mekan kısıtlaması da yoktur. Buna istinaden bireylerde olumlu davranışlar gözlenirken olumsuz davranışlarda gözlemlenebilmektedir (Çalık, 2012: 18).

2.6. İşsizlik Türleri

İşsizlik genel anlamda istihdam edilenlerin toplam işgücünden daha az olmasından kaynaklı olarak değişik şekillerde ortaya çıkan insan gücünün eksikliğinden dolayı oluşmaktadır (Ekin, 2003:2). Günümüz şartlarında işgücünün istihdam edilememesinin nedenleri farklı şekillerde olduğu için işsizlik kavramının her bir biçimi literatürde karşımıza işsizlik türü olarak çıkmaktadır. Bu nedenler işsizliği çeşitli sınıflara ayrılmasına neden olmuştur. Bunları sayacak olursak; coğrafi bölge koşulları, çeşitli meslek grupları, çalışma şartları, işsizlik sürelerine ve buna bağlı nedenlere göre ayrılırken belli yaş aralığı, kadın erkek olarak cinsiyet ayrımında çıkan istidam sorunu, eğitim yoluyla yapılan bireysel tercihler, karakteristik özelliklere göre yapılan tercihlere göre de ayrılabilir (Yıldırım ve Karaman, 2001: 310). İşsizliğin ne olduğu daha iyi anlatmak için işsizliğin türlerinden bahsetmek gerekmektedir. Genel olarak işsizlik türlerini şu şekilde sıralama yapabiliriz;

- Gizli İşsizlik
- Açık İşsizlik
- İradi ve Gayri İradi İşsizlik
- Friksiyonel İşsizlik
- Konjonktürel İşsizlik
- Mevsimlik İşsizlik
- Teknolojik İşsizlik
- Reel Ücret İşsizliği

- Bölge ve Sektör İşsizliği

2.6.1. Gizli İşsizlik

Gizli işsizlik durumunda ise bireyler buldukları işyerinde çalışıyor vaziyette görünmesine rağmen iş yapmıyorsa ya da işe gelmemesine rağmen üretimde aksaklık yaşanmıyorsa bu durum gizli işsizlik olarak adlandırılır. Diğer bir deyişle bir kişinin yapması gereken iş için birden fazla kişi çalışıyorsa ortaya gizli işsizlik çıkmaktadır. Marjinal verimliliği sıfır olan ya da negatif olan bireylere ise gizli işsiz denmektedir. Gizli işsizlik durumu özellikle tarım sektöründe yoğunlaşmış durumda olsa da kamu sektöründe de görülmektedir (Düzgün, 2015: 254). Gizli işsizliğin başka sebepleri de olabilir. Aktif olarak iş arayan ancak iş bulma bürolarına kayıt olmayan, normal işgücü piyasasına sahip olan ancak ev hanımı, öğrencilik, emeklilik gibi nedenlerden çalışmayan kimseler, iş aramayı bırakan ve çalışma hayatından erken ayrılan bireyler (engelli, gazi) gibi sebepleri vardır (Pedersen ve Lund, 2017:300).

2.6.2. Açık İşsizlik

Çalışma şartlarını taşıyan bireylerin, çalışma isteği ve arzusu içerisinde olup aktif halde iş aramasına rağmen iş bulunamaması durumudur. Literatüre baktığımız zaman açık işsizlik tanımı işsizlik, gayri iradi işsizlik ya da işsizliğin tanımları ile aynı şekilde ifade edilebilir. Açık işsizlik de nedeni, birey üzerindeki etkisine, uzun ya da kısa süreli olmasına göre sınıflandırma yapılabilir (Bostan ve Özdemir, 2016: 112).

2.6.3. İradi ve Gayri İradi İşsizlik

İradi işsizlik de bireyin içinde bulunduğu yerde asgari olarak belirtilen ücret düzeyinde çalışmasına engel bir durum yoksa ve çalışma şartlarını taşıyabilecek nitelikte olmasına rağmen çalışma isteği ve arzusu içinde olmayıp mevcut koşulları beğenmemiş

olmasından ötürü ortaya çıkan işsizlik türüdür. Klasik iktisatçıların ve Neo- Klasik iktisatçıların kabul etmedikleri bir durumdur. Çünkü bu işsizlik türü kişinin kendi iradesi sonucu oluşmuştur (Bostan ve Özdemir, 2016: 109). Klasik görüşe göre iradi işsizlikte ücretler esnektir ve tüm işsizler iş bulana kadar ücretler aşağı yönlü hareket eder ve işsizlik ortadan kalkar. Klasiklere göre asgari düzeydeki işe razı gelmeleri durumunda herkes iş bulabilir (Bilgili, 2016: 144).

İradi işsizliğin bir diğer türü de spekülâtif işsizliktir. Yani reddetmiş olduğu işin reel olarak marjinal faydasının boş zamanında iş arayarak geçirdiği faydadan daha az değerli olduğunu düşünmektedir. İşçi bir sonraki dönemlerinde daha iyi bir iş bulabileceğini düşündüğü için beklemeye geçer ve iradi işsiz sayılmaktadır. Avukatlar, hakimler, doktorlar, mühendisler, mimarlar yani kalifiyeli işçiler bu duruma örnektir (Yıldırım, vd., 2016: 363).

Gayriiradi işsizlik, iş arayan kişi, işsiz kaldığı süre önemliyse, parasal olarak ücretinin az olmasına ve daha fazla çalıştırılmaya razı gelmek zorunda ise irade dışı bir işsizlik söz konusudur. Bu tür işsizlik işgücünde arz fazlası oluşmuş olmasının bir sonucudur (Yıldırım vd., 2016: 363).

2.6.4. Friksiyonel İşsizlik (Arizi İşsizlik)

Bazı işsiz işçiler için iş yokluğu geçicidir. Herhangi bir zamanda pazarlanabilir becerilere sahip insanlar işten çıkarılabilir ya da işten ayrılabilirler. Yani emek talebi ile emek arzı arasında geçici bir duruma yol açması sonucunda ortaya çıkar. Emek faktörünün geçici bir süreliğine yer değiştirmesinden kaynaklanmaktadır (Tucker, 2022:407).

Kişiler pek çok nedenden ötürü işlerinden ayrılabilirler. Bu süreçte yeni bir iş bulma eğilimine girmek durumunda kalırlar. Bu süre zarfında geçen süreç geçici ve kısmi bir işsizliğe yol açar. Friksiyonel işsizliğin pek çok nedeni olabilir. Bunlar; eşinin tayini nedeniyle başka şehirde iş bulma zorunluluğunda olan evli çiftler, emek piyasasına yeni katılan işçiler kendilerine göre bir iş bulmak için çeşitli iş yerlerinden çıkıp girmesi, çalıştığı iş yerinde şartlarını beğenmeyerek başka bir işyerine geçmek isteyen kişiler gibi. Nedeni ne olursa olsun mevcut bulunduğu işten çıkıp yeni bir yerde iş bulana kadar geçirdiği süre zarfında işsiz kalma durumuna friksiyonel işsizlik denmektedir (Ardıç, 2003: 188).

2.6.5. Teknolojik İşsizlik

Teknolojinin gelişmesi ve değişmesiyle beraber iş hayatında da birtakım değişiklikler meydana gelmektedir. Önceden emek girdisiyle çalışılan iş alanları daha sonraları sermaye malzemelerinin kullanılmaya başlanmasıyla daha az emek girdisi oluşturur ve insan işgücündeki azalma işsizlik durumunu oluşturur. Genellikle kısa dönemde istihdam azaltıcı bir etkisi olduğu gibi uzun dönemde de istihdamda bir artış gösterme etkisi vardır (Pekin, 2015: 109).

Teknolojik gelişmeler her zaman işsizlik de oluşturmaz. Emek girdisi yerine sermaye geçerken, diğer yandan da gelir artışına neden olacağından ötürü arz ve talep de değişimler meydana gelir. Bu değişimler sayesinde yeni ürünler için yeni iş alanları ortaya çıkabilir. Mevcut değişen ya da gelişen teknolojik aletleri kullanacak insan gücüne de ihtiyaç duyulacağı için o alanlara eğitim alan kişiler istihdam edilecektir. Yani işsiz kalanlar yeni gelişen sektörler ve işkollarında iş bulabilirler (Şahin, 2010: 267).

2.6.6. Mevsimlik İşsizlik

Mevsimlik işsizlik, yılın bazı dönemlerinde üretken işlerin olmaması durumunda veya sadece mevsimsel aylıklık olarak tanımlanabilir. Bu işsizlik özellikle belirli iş kollarında ortaya çıkar (Kumar ve Mamgain, 1989). En çok gelişmekte olan ülkeler için bazı sektörler ve iş kolları mevsim değişmelerine bağlı sezonluk olarak çalışmaktadır. Mevsimlik değişimler, hava koşullarına bağlı olduğu kadar insan hayatındaki alışagelmış davranışlarına ve gelenek göreneklerine bağlı olarak da değişiklik göstermektedir. Mevsimlik işsizlik daha çok tarım sektöründe boy göstermiş olsa da tekstil, inşaat, turizm gibi diğer faaliyet alanlarına da yayılmaktadır. İnşaat sektörü, olumsuz hava koşulları nedeniyle yazın daha canlıdır. Aynı şekilde turizm sektörü de yazın tatilcilerin gelmesiyle beraber hareketlenmeye başlar. Mevsimlik işsizliğin tarım sektöründe daha fazla olmasının sebebi hasat zamanı geldiğinde bile işçi bulma sıkıntısı çekilebilmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2014: 304). Gelişmekte olan ülkelere bu işsizlik türünde, kış aylarında çalışma zamanları olmadığı ve kendi istekleri ile başka bir işte çalışmadıkları sürece iradi bir işsizlik söz konusudur (Kumaş, 2001).

2.6.7. Konjonktürel İşsizlik

Ekonomik düzen her zaman aynı kalmaz ve sürekli değişim içerisine girer. İşlerin çok iyi gittiği, üretimin arttığı, yabancı yatırımcıların desteklediği, paranın değerli hale geldiği, refah düzeyinin arttığı sırada ekonomik düzen birden değişebilir ve işler daralmaya giderek refah seviyesinde bir düşme de gözlemlenebilir. Bu tür dalgalanmalara “konjonktürel hareketler” denilmektedir. İktisadi faaliyetler azaldığı zaman alçak bir hareketlilik söz konusu olduğu için emek faktörü istihdam edilemez ve işsizlik sorunu ortaya çıkar. Bu işsizlik türü sanayi olarak gelişme sağlamış ülkelerde daha yaygın şekilde görülmektedir. Çünkü konjonktür hareketler dönemsel olarak değişiklik gösterdiği için işsizlik de geçici bir durum olmasına rağmen etkisi yüksektir (Pekin, 2009: 106). Genişletici maliye ve para politikası düzgün bir şekilde uygulanırsa konjonktürel işsizlik genellikle kısa sürer ve durgunluk dönemlerinde daha çok ortaya çıkar. Ancak istisna örnekleri de vardır. 1929 Buhranında birkaç yıl sürdüğü bilinmektedir (Dieterle ve Simmons, 2014).

2.6.8. Reel Ücret İşsizliği

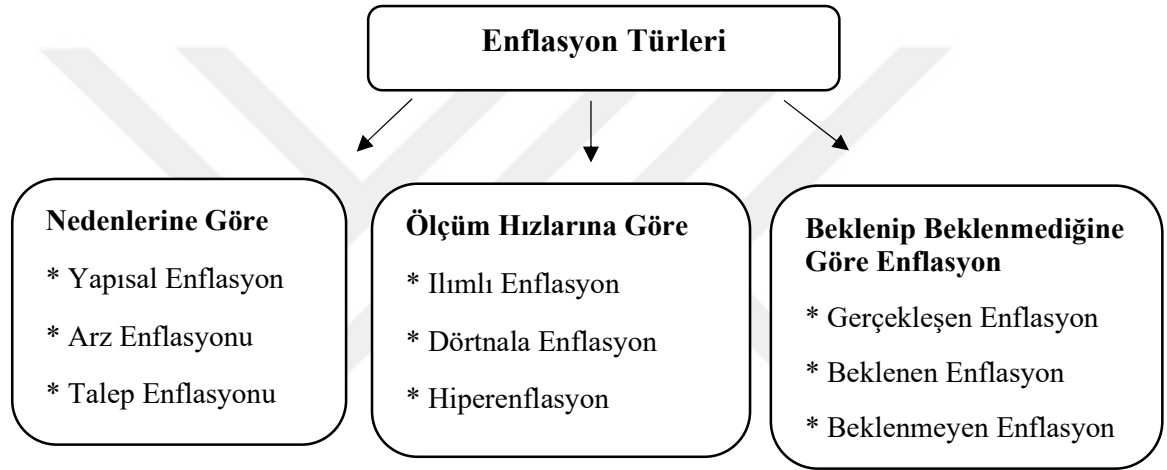
Ekonomide reel ücretlerin haddinden fazla olmasından kaynaklı olarak ortaya çıkan işsizlik türüdür. Klasik iktisatçılara göre bu işsizlik türü eksik istihdam olarak adlandırılır ve 1929 Krizi'nin nedeni reel ücretlerin yüksek olmasından kaynaklıdır (Bilgili, 2016: 149).

2.6.9. Bölge veya Sektör İşsizliği

Ekonomide cazip gelen bölge veya sektörler olabilir. Böyle bir durumda işgücü yükü oralara doğru evrilebilir. Ancak bu şartlar ortadan kalktığında veya azaldığında işgücü yükünün de azalması için işçi çıkarımı gerçekleşir. Bu durumda bölge veya sektör işsizliği ortaya çıkar. Bu durum söz konusu olduğundan iş arayanlar düşük ücret ile işe başlamak zorunda kalabilir (Eraktan, 2009: 22)

2.7. Enflasyon Türleri

Enflasyonun artması ya da azalması insan hayatı fazlaca etkilediği için önemli bir unsur haline gelmiştir. Enflasyon aktif bir yapıya sahip olduğu için sürekli olarak meydana gelen değişimler var olan dengeyi bozmaktadır. Her şey değiştiği için çeşitleri de değişmektedir. Enflasyonu daha iyi anlamak için çeşitlerine bakmak gereklidir. Enflasyon çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Buna göre enflasyon; nedenlerine göre, ölçüm hızlarına göre ve beklenip beklenmediğine göre ayrılmaktadır.

Şekil 4. Enflasyon Türleri

Kaynak: (Düzgün, 2015: 241).

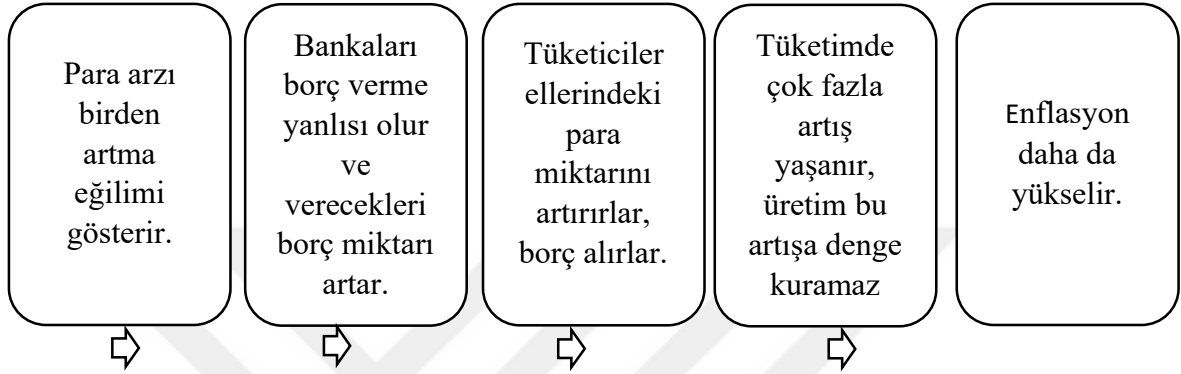
2.7.1. Nedenlerine Göre Enflasyon

Enflasyon nedenlerine yani kaynaklarına göre farklı şekilde sınıflandırılabilir. Nedenlerine göre enflasyon çeşitleri aşağıda anlatılmıştır.

Talep Enflasyonu

Talep enflasyonu, talep ve arz arasında oluşan fazlalıktan kaynaklıdır. Yani ülke ekonomisinde üretilen cari fiyatlar düzeyindeki mal ve hizmetin toplamının, mevcut

ekonomideki toplam talebe denk gelmemesi durumudur. Bu durumda fiyatlarda bir artış yani enflasyona sebep olmaktadır. Fazla para oluşmasından dolayı talep edilen mal ve hizmet yetmediği için az miktardaki malın ve hizmetin arkasından koşar. Talep enflasyonundan bankalardan borç alma durumu daha yüksektir. Bu durumda da tüketicilerinde ellerindeki para miktarı artmış olur. Bu durumu daha iyi açıklamak için aşağıdaki şekil yardımıyla özetlemek mümkündür (Yakışır, 2015: 340).

Şekil 5. Talep Enflasyonu

Kaynak: (TCMB, 2004: 4).

Talep enflasyonu, ödemeler dengesinden oluşan fazla gelir artışlarıyla beraber devletin karşılıksız olarak bastığı para, kredi hacminde yaşanan genişleme, kişilerin ya da kurumların tasarruf için ya da başka sebeplerle kenara ayırdıkları parayı piyasa sürmesi gibi sebepler toplam talep de bir artış oluşturmaktadır. Talep enflasyonunda iktisadi kaynakların yeterince arz edilememesi veya işgücünde, enerjide, dövizde gibi çeşitli üretimlerin artmadığı dönemlerde ortaya çıkar. Üretim faktörlerinin fiyatlarına artış olarak yansıyan enflasyon mal ve hizmetlerin fiyatlarında daha fazla bir artışa neden olur (Ülgen, 2014: 384-385).

Arz Enflasyonu (Maliyet Enflasyonu)

Her mal ve hizmetin maliyetini oluşturan bazı faktörler vardır. Bunlar işçilerin ücreti, işletmenin o iş için yaptığı masraflar, hammaddenin temin edilmesi, vergiler, reklam masrafları ve malzemeyi göndermek için oluşan ulaşım giderleri gibi faktörleri sayabiliriz.

Bu faktörlerde yaşanan artış nihai ürünlerinin de fiyatında bir artış sağlanmasına neden olur. Arz enflasyonunda bu artışlar arz şoklarına neden olabilir (Tunay, 2014: 68). Toplam talepte bir artış söz konusu olmamasına rağmen fiyatlar yine de yükselebilir. Bu durumda maliyet yönlü enflasyonu oluşturur. Maliyet yönlü enflasyonun oluşmasında 4 etmen önemlidir. Bunlar; Petrol şokları, çiftlik fiyatı şokları, ithalat fiyat şoku ve ücretlerde yaşanan şoklardır (Ahuja, 2022).

Yapısal Enflasyon

Yapısal enflasyonda, gelişmekte olan ülkelerin başlıca sorunları baş gösterdiğinde oluşan bir durumdur. Bu durumlar; ülkelerin pazar yapıları, bilgi yetersizlikleri, kalifiyeli eleman yokluğu, teknolojik yetersizlikler, dövizin azlığı gibi faktörler sayılabilir. Bu faktörleri gelişmekte olan ülkelerde yerine koymak ya da artırmak oldukça zor bir haldedir (Altınok vd., 2017: 374). Bu tür enflasyonda, piyasa bellidir ve birkaç firma tarafından fiyatlar belirlenir. Eksik rekabet söz konusu olmakla beraber firmalar kar marjlarını düşünecekleri için piyasa yüksek fiyatında etkisi altındadır. İşgücü verimliliğinin düşük kalması sebebiyle maliyetlerin yüksek olması fiyat artışını sağlarken, yapısal enflasyonun da temelini atmış olur (Ülgen, 2014: 385). Böyle bir enflasyonda az gelişmiş olan ülkelerde genellikle halk tarım ile ilgilenmektedir. Nüfus oranının hızla yükselmesine karşı, tarımsal üretimde bir artış olmaması, firmaların genelinin küçük ölçekli olması ve teknolojik eksiklikler sebebiyle tarım ürünlerinde arzın talebi karşılayamamasına fiyatlarda artışa neden olur (Dinler, 2015: 484). Toplum tasarrufa yönelemediği gibi gelişmekte de zorluk çeker. Yapısal enflasyonda hem talep enflasyonu hem de arz enflasyonu söz konusu olabilir.

2.7.2. Ölçüm Hızlarına Göre Enflasyon

Bir ülkede yıllık fiyat artışlarına göre baktığımızda bazı ölçüm hızlarına göre enflasyonu sınıflandırabiliriz. Ölçüm hızlarına göre enflasyon türleri aşağıda anlatılmıştır.

İlmlı Enflasyon

Bu enflasyon sürünen enflasyon olarak da bilinmektedir. İlmlı enflasyon da fiyat artış hızları çok az bir miktarda arttığı durumlarda görülmektedir. Her ülkenin gelişmişlik düzeyine göre değişiklik göstermekle beraber gelişmesi devam eden ülkeler için bu oran %6'ken gelişimini sağlamış ülkeler için %4 veya altındaki bir fiyat artışını yansıtmaktadır (Altınok vd., 2017: 366). Bu tür enflasyonda devlet fiyatlarda değişimleri çok fazla hissedemezler. Bundan kaynaklıda ekonomide bir canlılık yaşanır. Paranın değerinde çok fazla bir düşme yaşanmadığı için satın alma gücünde çok fazla etkilenmez. Aslında sinsi bir enflasyon çeşidi olmasına rağmen ekonomi açısından çok fazla sorun teşkil etmez.

Dörtnala Enflasyon

Aşırı veya yüksek enflasyon adıyla da bilinmektedir. Dörtnala enflasyonda fiyat artışlarında iki rakamları ya da daha fazla rakamlarda görülebilmektedir. Paranın değer kaybetme riskine karşı halk ya da firmalar önlem almak zorunda kalırlar. Parayı mümkün olduğunca da nakit olarak bırakmak istemezler. Yatırımcıların kafası da oldukça karışık hale gelir. Bu enflasyon türü insanlara bir korku saldığı için hem toplumu hem de ekonomiyi olumsuz bir şekilde etkisi altına almaktadır. Eğer sürekli olarak görülmeye devam ederse bu durum kronik enflasyon adını da almaktadır. Devamlılık kazanmasının da ana sebebi iktidarın önüne geçemediği para arzının aşırı derecede artmış olmasıdır. Türkiye, bu enflasyonla 1970-2003 yılları arasında karşı karşıya kalmıştır (Dinler, 2002: 428).

Hiperenflasyon

Hiperenflasyon süper enflasyon adıyla da bilinmektedir. Bu enflasyon çeşidinde yıllık olarak %500- %1000 oranı ile ifade edilir. “Alman Enflasyonu” adıyla da ünlüdür. Nazilerin 1920’lerde iktidara gelmesinin sebeplerinden biri olarak gösterilen enflasyon türüdür. Benzer şekilde Rusya, Avusturalya, İsrail, Arjantin, Brezilya da bu enflasyonu görmüştür (Şahin, 2010: 462). Hiperenflasyon da fiyatlar gün aşırı ya da gün içerisinde bile

artış göstermektedir. Kişiler satın aldıkları mal ve hizmeti yeniden aynı fiyat üzerinden satın alamayabilirler. Kontrolsüz bir şekilde artan para arzı satın alma gücünü aşağı yönlü hareket ettirir. Halk ve firmalar milli paradan oldukça kaçmak durumunda kalırlar. Para yerine altın veya dövizge geçerler. Milli paranın değerinin düşmesi mala olan talebi de artırmakla beraber ülke içerisindeki ihracatı da yavaş yavaş ortadan kaldırmaya başlar (Ülgen, 2014: 390). Dünyada hiçbir ekonomi çok uzun süreli hiperenflasyonla ile mücadele edemez. Bundan kaynaklı hemen çözüm yolu bulunmalıdır.

2.7.3. Beklenip Beklenmediğine Göre Enflasyon

Enflasyonda, hangi enflasyon çeşidi olursa olsun tam olarak öngörülmesi oldukça önemlidir. Öngörülemezse istenmedik sonuçlar doğurabilir. Bu durumda, firmalar üzerinde maliyet yükümlülüğü ya da zararlar karşışmalarına, emekçilerin hayati yaşam standartlarının daha aşağı çekilmesine, ödünç alanların ya da verenlerin zorlanmasına neden olabilir. Böyle olası durumlar için enflasyonu tahmin etmek insanlar için oldukça önemli bir hale gelmiştir. Bu duruma göre bazı sınıflandırma yapmak mümkündür.

Gerçekleşen Enflasyon

Bir enflasyonun bir dönem sonunda fiyatlar düzeyindeki artışını hesaplama aracı ile hesaplandıktan sonra ortaya çıkan sonuç artık belirlenmiş ve gerçekleşmiş enflasyon oranını verir. Bu oran dahilinde artık sonuç bilindiği ve gerçekleştiği için insanların yatırımlarını, alışverişlerini, nakit tutma ya da tasarruf yapma isteklerini gerçekleştirmektedirler. Devlet de bu duruma göre iktisadi olarak kararlarını verir ve ona göre uygulamaya koyar.

Beklenen Enflasyon

Beklenen enflasyonda, enflasyon gerçekleşmeden önce fiyatların genel seviyesinde ki artış hakkında bir tahminde bulunulur. Tahmin edilen orana yakın bir şekilde

gerçekleşmesi olabilir. Ancak öngörülen tahmine göre tam gerçekleşmesi de olabilir. Böyle bir durumda beklenen enflasyonla gerçekleşen enflasyon birbirlerine eşit ise “tam olarak beklenen enflasyon” şeklinde bir tanımlama yapmak mümkündür (Düzgün, 2015: 245).

Beklenmeyen Enflasyon

Beklenmeyen enflasyon da yine enflasyon gerçekleşmeden önce fiyatların seyri hakkında bir tahminde bulunulur. Ancak gerçekleşen enflasyonla tahmin edilen enflasyon arasında bir fark olması sonucunda “beklenmeyen enflasyon” yani sürpriz enflasyon adını alır. Beklenmeyen enflasyon, gerçekleşen enflasyonla beklenen enflasyonun farkına eşittir. Bunu bir formül yoluyla açıklamak gerekirse (Düzgün, 2015: 245);

$$\text{Beklenmeyen Enflasyon} = \text{Gerçekleşen Enflasyon } (\pi) - \text{Beklenen Enflasyon } (\pi^{\theta})$$

$$\text{Beklenmeyen Enflasyon} = \pi - \pi^{\theta}$$

2.7.4. Enflasyonun Maliyetleri

Ülke ekonomisinde başlıca sorunlardan biri işsizlik gibi görünmesine rağmen enflasyon da işsizlik kadar önem arz etmektedir. Çünkü enflasyon oranı arttıkça satın alma gücü de düşmektedir. Bu durum özellikle dar gelirli aileler başlıca bir sorun teşkil etmektedir. Eğer enflasyon oranı tahmin edilirse toplum bazı önlemler alabilir. Hatta bu durumdan karlı bile çıkabilir. Ancak tahmin edilmeyen bir enflasyon söz konusu ise yaşamı fazlasıyla olumsuz etkileyebilir. Bu durumda enflasyonu tahmin edilebilen enflasyon ve tahmin edilemeyen enflasyon diye ayırmak mümkündür.

Tahmin Edilebilen Enflasyonun Etkisi

Bir ülkede enflasyon oranı tahmin edilebiliyorsa o ülkede yaşayan insanların hepsi enflasyonun oranının ne olduğunu bilirler. Buna bağlı olarak da ekonomi sistemi içinde alabilecekleri kar oranlarına yönelim yaparlar. Mevcut faiz oranları, vergi sistemi, ülke

içindeki çeşitli sözleşmeler, ödemeler dengesi, döviz kurları gibi etmenler öngörülebilir enflasyon oranını hesaplamak için önemlidir (Ison ve Wall, 2013: 339). Tahmin edilen enflasyon çeşitleri şu şekilde ifade edilebilir;

Ayakkabı Maliyeti

Bu dönemde reel faizin aynı oranda kalması için nominal faiz oranı yüksek kalır. Bu durum elde para tutmanın alternatif maliyeti olduğu için enflasyon ne kadar artmaya devam ederse halk da elindeki parayı o kadar az tutar. Yani bireyler parayı dövize ya da altın gibi değişim araçlarına yatırırlar. İhtiyaç halinde de parayı az az oradan kullanmaya devam ederler. Çünkü paranın değer kaybetmesinden kaynaklı zarar etmek istemezler. Bu süre içindeki harcadıkları emeğe ve zamana ayakkabı yani deri eskitme maliyeti denmektedir (Özyakışır, 2016: 241).

Menü Maliyeti

Enflasyon oranı yükseldiğinde firmalar da ürünlerinin fiyatlarında bir yükseltmeye giderler. Satıcıların sürekli takip etmek zorunda olduğu bu yükseliş süreklilik haline gelir ve sık sık fiyat değişikliği yaparlar. Bu fiyatların etiket değişimlerinin bir maliyeti vardır. Bu durum da menü maliyetleri olarak adlandırılır. Enflasyon oranının hızlı bir şekilde artması bu fiyatlarda olan yapışkanlık oranını azaltmaktadır (Parasız, vd., 2003: 399).

Vergi Bozulması

Mevcut ekonomik sistem içerisinde enflasyonun artması nominal geliri de arttıracığı için vergi mükellefi olan firmalarda vergi yükünde de bir artış söz konudur. Vergi mükellefleri reel gelirinde bir artış olmadığı halde artan oranlı vergi tarifesinden dolayı vergi oranında bir artma olurken, vergi sonrası reel gelirde bir azalış yaşanmaktadır. Bu durum vergi bozulması olarak adlandırılmaktadır (Bilgili, 2016: 120).

Tahmin Edilemeyen Enflasyonun Etkisi

Beklenmedik bir şekilde gerçekleşen enflasyon oranına karşı önlem almak zorlayıcı bir hale geleceği için olumsuz bir etki bırakmaktadır. Tahmin edilemeyen enflasyonun etkileri şu şekilde ifade edilebilir;

Servet ve Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi

Beklenmedik şekilde gerçekleşen enflasyon oranındaki artış servet ve gelir dağılımı üzerine olumsuz bir etki bırakacaktır. Sabit ve dar gelirle geçinen insanların reel gelirlerinde yani satın alma gücünde yaşanan azaltıcı etkisine karşı kendilerini koruyamadıkları için ciddi derecede etkilenmektedir. Enflasyon ortamında, sürekli fiyatları sık sık artıran firmalar bu durumu kara geçirirken dar ve sabit gelirli toplumu zora sokmaktadır. Bu durum toplumu sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak olumsuz etkilerken gelir dağılımında da bir adaletsizlik ortamı yaratmaktadır. Ayrıca toplumda oluşan bu adaletsiz ortamı da suç işlemeye (hırsızlık, gasp, yolsuzluk vb.) teşvik etmektedir (Bostan ve Özdemir, 2011: 100).

Tasarruf ve Yatırımlar Üzerine Etkisi

Enflasyonist süreçte faiz oranları enflasyonun altında ise dar ve sabit gelirli kesimleri tasarruf yapmalarının önüne geçer. Gelen gelir hemen harcanacağı için tüketim harcamalarında bir artış olur. Bunun önüne geçmek için faiz oranlarının enflasyonun üstünde olması gerekmektedir. Zengin kesimde ise işler tam tersi olabilir. Tasarruf eğilimine giderler. Ancak onlarda değişim araçlarından birine yatırımını yaparak tasarruf etmek isteyecekleri için ekonomide toplam arzı artıracaklar ve yatırımlarda negatif yönlü etkilenecek olması enflasyonu daha çok artmasına sebep olacaktır (Ergun, 2013: 89).

Enflasyonun Vergi Gelirlerine Etkisi

Enflasyonun beklenmedik şekilde artışı hem devleti hem de vergi mükelleflerini negatif bir şekilde etkisi altına alır. Çünkü dönem sonunda taksitler halinde alınan vergiler reel değerinin düşmesini bu nedenle de devletin bütçe açığı vermesine neden olur. Devlet bu açığı kapatabilmek amacıyla da karşılıksız olarak para basmaya gider. Bu durum satın alma gücünü artırsa da enflasyonu daha fazla artırdığı için dar gelirli kesimin satın alma gücündeki azalma da bir çeşit vergi olarak göz önüne alınabilir. Vergi veren mükellefler ise kazançlarında artma olduğu için vergi oranlarında da bir artma olacaktır. Bu süreçte vergi kaçırma ya da kayıt dışı bir ekonomi söz konusu olabilir. Bu durumda devleti olumsuz etkilemektedir (Bostan ve Özdemir, 2016: 94).

Ödemeler Dengesi ve Kaynak Dağılımı

Enflasyon olan ülkede mal ve hizmetlerin fiyatlarında bir yükselme vardır. Yurt içindeki malların fiyatında yaşanan artış nedeniyle ülkedeki insanlar ucuz olan yurt dışı mallarına eğilim gösterirler. Böylece ithalatta artış, ihracatta azalış oluşmaya başlar. Bu oluşum devam ettiği sürece de ülkede dış ticaret dengesinde açık yaşanmaya başlar. Bu durumda yine ulusal paranın, yabancı paralar karşısında değerinin düşmesine neden olur. İthalatın da pahalı hale gelmesiyle beraber yerli üretici düşük kalitede yüksek fiyatlı malla üretip piyasaya gönderirler. Böylece mevcut ekonomik sistem de bozulmalar başladığı gibi mevcut kaynaklarda verimsiz halde kullanılmış olmaktadır (Özyakışır, 2016: 241).

2.8. Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımı, ülke içerisinde belli bir dönem içerisinde elde edilmiş olan gelirin bireyler ve toplumlar arasında, üretim faktörleri arasındaki dağılımı gösteren bir kavramdır. Gelir dağılımı çeşitleri 4 farklı kola ayrılmıştır. Gelir dağılımını daha iyi anlaşılması amacıyla gelir dağılımındaki çeşitlerinin de açıklanması gerekmektedir.

Şekil 6. Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişki

Kaynak: (Uysal, 2007: 255).

2.8.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Gelir eşitsizliği yalnızca gelir ve harcama ile değil aynı zamanda bireylerin ve hanehalkının refahını belirleyen farklı sermaye türlerinin, kişisel gelir olarak nasıl dağıldığı da önemli bir konudur. Kişisel gelir dağılımında oluşan mevcut gelirin toplumu oluşturan fertlere, hanelere veya gruplara bölüşümüdür (Abdalla, 2013). Burada önemli olan bireylere veya hanelere dağılımıdır. Çünkü gelir eşitsizliğini belirlemek için önemli bir kavram olan bireysel gelir dağılımı kavramı durağan bir haldedir. Bireylerin ya da hanelerin belli bir dönem içerisinde elde ettikleri gelirin tükettikleri miktarı belirlemek amacıyla kişisel gelir dağılımı tespiti sağlanır. Bu sayede gelir dağılımdaki dengesizlikler gözle görülür şekilde açığa çıkarır. Ayrıca kişisel gelir dağılımı sayesinde fonksiyonel gelir dağılımdaki farklarında tespiti mümkün hale gelir (Bakkal, 2016: 12).

Kişisel gelir dağılımı fonksiyonel gelir dağılımı ile bağlantılı olduğundan dolayı gelir dağılımı incelendiği zaman hangi metottan yararlanılacağına bakmak gerekir. Bunlardan birincisi kişisel gelir dağılımında birim olarak kişiyi mi yoksa tüketiciyi mi ele alınacağıdır. İkinci metot ise işsizlerinde de bir birim olarak gösterip gösterilmeyeceği yönündedir. Bundan dolayı etütlerde gelir dağılımında aile kavramı birim olarak belirlenmektedir (Altınok, vd., 2017: 302).

Kişisel gelir dağılımında sadece gelir dağılımı eşitsizliği ya da gelirin büyüklüğüne bakılmaz. Gelir türleri, meslekler, bölgeler, eğitim durumu gibi bireysel faktörlere göre de sınıflandırma yapmak mümkündür (Aktan, 2002:2). Kişisel gelir dağılımında araştırmalara göre eşit olarak dağıtıldığı hiçbir ülke yoktur. Kişisel gelir dağılımındaki oluşan eşitsizlikler

ülkeden ülkeye göre değişiklik gösterir. Ülke içerisindeki iktisadi faaliyetler, piyasanın işleyişi, ülke kanunları, işçi hakları gibi birçok etmen etkilemektedir. Bu durumlara ek olarak kişinin zekası, yetenekleri, becerileri, kişisel özellikleri de kişisel olarak gelir dağılımını etkileyen bir faktördür (Özgüler, 2014: 59). Kişisel gelir dağılımına ilişkin veriler TÜİK tarafından yapılan “Hane halkı Gelir Dağılımı Anketi”nden elde edilmektedir (Çoban, 2013: 460).

2.8.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımına işlevsel gelir dağılımı da denilmektedir. İşlevsel gelir dağılımında üretim sürecine katılan üretim faktörlerinin üretim bittikten sonra milli gelirden aldıkları paydır (Dinler, 2015: 307).

Fonksiyonel gelir dağılımında belirlenen dağılım toplum gelişmişlik düzeyine göre veya toplumların ekonomik siyasal özelliklerine göre değişiklik gösterir. Bu gelir dağılımında girişimcilere kar payı, toprak sahiplerine rant, sermayesi olanlara faiz verilirken emek verenlere ise ücret, maaş veya yevmiye dağıtımı yapılmaktadır (Ülgen, 2014: 269).

Bu dağılımı yaparken hanehalkı önemli derecede etkilendiği için titizlikle yapılması gerekmektedir. Emek gelir dışı dağıtım olurken emek geliri de dağıtımını vardır. Bunlar; ücret, yevmiye, maaş gibi çalışma karışığında gelen getirilerdir (Çoban, 2013: 460).

2.8.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, üretim alanlarına göre ayrılarak ülke ekonomisinde milli gelirini elde eder. Bu sektörel dağılım birincil, ikincil ve üçüncül olmak üzere çeşitli sektörlere ayrılmıştır. Bunların başlıcaları; tarım, sanayi, hizmet sektörü, ticaret ve diğer sektörlerdir. Bu dağılım ülke ekonomisinde milli gelirden aldıkları payı göstermektedir. Bu durum da mevcut ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi verir. Yıllara göre incelendiği takdirde, o ülkenin sanayileşme sürecinin yıllar içerisinde nasıl bir değişim gösterdiği, hangi konumda olduğunu ve kalkınma seviyesine ulaşılır. Bu sayede hangi sektöre daha fazla

ağırlık verilmesi gerektiği gibi konularda ilerleme sağlayarak devlet tarafından ekonomi politikaları oluşturulur (Agarwal ve Jain, 2022).

2.8.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Ülkenin farklı ve değişik coğrafi kesimlerde ikametgah eden vatandaşların milli gelirlerinden aldıkları payı aktarmaktadır. Bölgesel dağılım sayesinde coğrafi olarak az gelişmiş ya da çok gelişmiş olan bölgelerinin arasındaki gelir farkları ortaya çıkmaktadır. Bölgesel gelir farklılıkları gelişimini sağlamış ülkelerde daha az görülürken gelişimine devam eden ülkelerde ise daha fazla görülmektedir. Bölgesel dağılımın kullanım amacı milli gelirin hiçbir ülkede eşit derecede dağıtılmamış olmasından dolayı hangi bölgenin ne kadar milli gelirden pay aldığı göstermektedir (Bakkal, 2016: 10). Bölgesel gelir dağılımında gelişmiş ülkelerin ekonomisinin bölge geliri için, kişi başına düşen gelirin 2/3'si ile karşılaştırma yapılır. Gelişimini sağlamış ülkelerde, gelişmemiş bölgelerin çok az bir nüfusunda gelirin 2/3'den aşağı gelire sahip olduğu gözlenir. İngiltere ve İsviçre gibi ülkeler gelişmiş bölgelere ve ekonomilere sahip bu tarz ülkelere dendir. Bu oran İtalya, İspanya veya Türkiye gibi ülkelerde %30 civarında seyretmektedir (Bostan ve Özdemir, 2011: 72).

Bölgesel olarak gelişmemiş yerlerde gelir dağılımında yaşanan sıkıntılar çevreye de yansımaktadır. İnsanlar çarpık bir kentleşme bölgesi oluştururlar, altyapı olarak büyük sıkıntı çekerler, sorun teşkil eden bölgelerden göç de edebilirler. Bölgesel olarak ekonomik gelişmenin farklılığını azaltmak için eğitim masrafları azaltılmalı, sanayi kuruluşları gelişmelidir. Sanayi tesislerini özellikle kırsal kesimlere de kurulmalı, buralara kalifiyeli elemanlar yerleştirilmelidir (Bakkal, 2016: 10). Ayrıca devlet tarafından daha fazla destek sağlanabilir. Gelişmemiş bölgelerinde gelişmesi için ek destek paketleri oluşturmalıdır.

2.9. Eğitim Kavramın Teorik Altyapısı

Eğitim insanoğlunun varlığından beri var olan bir sistemdir. İnsanlar ilkel çağlarda bile öğrenerek, kendilerini geliştirerek bu günlere gelmişlerdir. Eğitim kavramı, insanda doğduğu andan itibaren önce ailede başlar sonra çevrede ve okulda devam eder. İnsan hayatı

boyunca hep öğrenmeye açıktır. Bilgilerini, becerilerini ve yeteneklerini öğrenmeye-öğretmeye ve geliştirmeye adanarak kullanmaktadır. Eğitim sayesinde insanlar buldukları yere ve topluma uyum sağlarlar. Bilgi toplumunun da ise en önemli üretim faktörü sayılan bilgiye sahip olan nitelikli insan gücüdür. Bireylerin bilgiye sahip olmasının en kısa yolu ise eğitimden geçmektedir. Eğitim sayesinde insanlara uzun yıllar boyunca deneyim sağlanmış insanların elde ettiği bilgiler kısa yoldan ve kısa zamanda diliminde aktarılır. Bilgisiyle gelişmiş insanlar beşeri sermaye stokunu da arttırmaktadır. Beşeri sermaye ise işgücü piyasası için bilgisi, becerisi ve üretkenliği sayesinde verdiği hizmet karşılığında aldığı gelir olarak tanımlanmaktadır (Tari, s. 1).

Bir toplumun gelişmişlik düzeyini eğitim oranlarına bakarak anlayabiliriz. İktisat tarihinde de önemli düşünürler eğitimin önemi hakkında iktisadi faaliyetlerde bulunmuşlardır. İktisadi olarak sağladıkları bilgi birikim ile teorilerini geliştirmişler ve topluma fayda sağlamışlar.

Merkantilizmden başlayıp Neoklasiklere kadar tüm ekoller gelişmenin, zenginliğin kaynağını araştırmış, hangi kesimin daha çok katkı sağladığını bulmaya çalışmıştır. İktisadi olaylar ile eğitim arasında yakın bir bağ bulunduğunu belirten ilk ekol de Merkantilizm olmuştur. Sanayi ve ticaretler arttıkça insanların bilgi ve birikimi sayesinde daha çok gelişim sağlandığı gözlemlenmiş olup, eğitime önem verilmeye başlanmıştır (Öztürk, 2005: 28).

Beşeri sermaye kavramını ilk tanımlayan Adam Smith olmuştur. Adam Smith beşeri sermaye kavramı, yetenekli bireyler kazanç elde ettikleri gibi topluma da fayda sağlarlar. Vasıfsız emek ile beşeri sermaye arasında bir ayrım gözeten Smith, emeğin iki grupta sınıflandırıldığını birisinin eğitim ve deneyimi olmayan kişilerin işgücünde sadece beden gücü isteyen yerlerde çalıştığı, eğitilmiş birikimli ve donanım sahibi kişilerin ise işgücünde becerilerine uygun işlerde kendine ve topluma fayda sağlayarak çalıştığını belirtmiştir. Emeğin üretken gücünden faydalanmak için bu iki sınıflandırılmanın yapılması gerektiğini savunmuştur (Manga, vd., 2015: 47).

Maltus'un modelinde ise eğitimin gerekliliğinden bahsetmiştir. Eğitimin olmadığı toplumlarda nüfusun daha fazla olacağını ve eğitimsiz insanların daha çok huzursuzluk çıkaracağını belirtmiştir. Eğitim hem nüfus artışını kontrol edecek bir etmendir hem de alt tabakayı yanlış düşüncelerden kurtarmak için gerekli bir yoldur. Maltus, genel kamu eğitimin desteklenmesini önermiştir (Doğan ve Şanlı, 2003).

Tüm klasik iktisatçılar içerinden Nassau W. Senior, kuşkusuz eğitim konusuna daha çok ilgi göstermiştir. Hükümet tarafından eğitim hakkındaki sözleri daha çok kabul görmüştür. Senior, devlet müdahalesine karşı çıkmıştır. İmalattaki üretimin artışının daha çok olacağını belirtip, eğitim hakkında gelecekte tüketimden kaçmak için şimdi tüketimden kaçınmak gerektiğini düşünmüştür. Zorunlu eğitim, nüfus artışını kontrol altına alacak ve ihtiyaçlarda iyileşme ve ekonomide verim oluşmasına yol açacağını savunur (Doğan ve Şanlı, 2003).

J.S.Mill'in eğitim hakkında düşünceleri aldığı eşi benzeri olmayan eğitim ile alakalıdır. Mill de Maltus gibi nüfus artışının eğitim sayesinde yavaşlayacağını savunmuştur. Nüfus zamanla sermaye ve istihdam ile alakasının yavaş yavaş kesileceğini belirtmiştir. Kamu çıkarları doğrultusunda herkes eğitim almalı ve üstün zekalı olanlar için üs düzey eğitim alanı sağlaması gerektiğini savunmuştur (Öztürk, 2005: 29).

1960'lı yıllarda Schultz, Denison ve Becker gibi iktisatçılar Adam Smith'in görüşlerine istinaden beşeri sermaye kuramını geliştirmişlerdir. Yaptıkları çalışmalarda eğitimin işgücü piyasasında beceriyi arttırdığını üretkenlik arttığı için verimliliğin de arttığını bu yolla milli gelirden de bir artışın söz konusunu olduğunu belirtmişlerdir. Schultz ile Denison aynı sonuçları elde ederek ABD'deki büyüme oranlarının eğitime yapılan yatırım ile yakın bir ilişki olduğunu ve önemli olduğunu belirtmişlerdir (Kar ve Ağır 2006: 56).

Beşeri sermayeyi ekonomik büyüme ve kalkınma üzerine uzun dönemde etkisi olduğunu savunan Amerikalı iktisatçı Paul Romer ve Neo-klasik okulun kurucusu Robert Lucas "İçsel Büyüme Teorisi'ni geliştirmiştir. Beşeri sermayeye dayalı içsel büyüme modellerinin kullanan çalışmalar, beşeri sermayeyi aslında bir üretim faktörü olarak ele almakta olup girdilerin ve teknolojinin verimliliğini yükseltmek amacıyla ekonomik büyümeye katkı sağlayan bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Çakmak ve Gümüş, s. 60-63). Ayrıca Lucas, beşeri sermayeye verdiği önemi bireyin gördüğü eğitimi ve edindikleri bilgileri eğitim sürecine aktarmaları, çalışma hayatına ve yeni teknolojiye daha hızlı uyum sağlamaları, çevresiyle daha fazla bilgi alışverişi yapabileceği gibi nedenlere bağlayarak üretim sürecinde ölçeğe göre artan getiriye yol açacağını ifade etmiştir (Atik, 2006:47).

Neoklasiklere göre eğitim ile işsizliğin bir ilişkisi olduğunu savunmuşlardır. Bu bağda devletin ekonomiye müdahale etmesi sonucu işsizlik düzeyindeki kişiler, bir sürü beşeri sermaye kararları karşı karşıyadır. Doğru yatırım kararı verenler, çalışma hayatında olurken yanlış karar verenler işsizlik sınıfına girerler. Eğitim düzeyinin düşük olması yüksek eğitim

alanlara göre daha fazla işsiz kalacağı anlamına gelmektedir. Bu durumda ekonomide oluşan çarpıklar nedeniyle eğitim düzeyi düşük olanlarda piyasanın talep ettiği bilgi birikimin bulunmamasından kaynaklanır (Uyanık, s.103).

Keynesyen İktisatçılar ise eğitimi yarı kamusal bir mal olarak görmüşler ve eğitimin hizmetinin insanlara devlet tarafından verilmesini savunmuşlardır. Keynesyen İktisat anlayışında devlet, eğitim, sağlık, çocuklara yardım, işsiz kalanlara işsizlik sigortası, yaşlılık aylığı verme gibi görevleri vardır. Yaşanan gelişmelerden dolayı eğitim harcamalarının payı artırılmaya başlanmıştır. Ancak eğitimin nasıl olacağı, kaynaklara erişim nasıl sağlanacağı, bilgilerin nasıl aktarılacağı gibi sorunlar hem Keynesyenlerde hem de Klasik İktisat ekolünde uzun süren tartışmalara sebep olmuştur (Öztürk, 2005: 30).

Eğitim konusu üzerine konuşulmuş ancak çok fazla teori geliştirilmediğinden dolayı kaynaklar sınırlı kalmıştır.

2.10. İşsizlik Kavramının Teorik Altyapısı

Ekonominin temel sorunlarından biri olan işsizlik kavramı başka kavramlarda olduğu gibi bu kavram ile de iktisadi açıdan düşünürler teoriler geliştirmiştir. Ancak işsizlik üzerine teoriler gelişmiş olsa da işsizlikle beraber istihdam konusu üzerine teoriler geliştirilmiştir.

2.10.1. Klasik ve Neo-Klasiklerde İşsizlik

Klasik İktisatta devlet müdahalesine karşı çıkmıştır. Devlet ekonomiye minimum seviyede müdahale etmelidir. Serbest rekabetçi piyasa anlayışını varsaydıkları için ekonomi kendi kendine dengeye girecektir. Devlet müdahalesi olmazsa ekonomi tam istihdam seviyesine geri gelecektir. Benimsedikleri anlayış; “Laissez Faire-Laises Passer” ilkesi yani bırakınız, yapsınlar-bırakınız geçsinler demişlerdir (Skousen, 2015). Say Yasası’na göre “her arz kendi talebini yaratır”. Sistemli bir şekilde işleyen düzen de işsizlik doğal işsizliktir (Kates, 2003). Bununda nedeni işçilerin kendi rızaları doğrultusunda işten ayrılmaları ve iş bulmak için bir süre işsiz kalmaları durumudur. Eğer devlet ekonomiye ve tekel ekonomiye müdahalede bulunursa işsizlik o zaman kaçınılmazdır. Çünkü müdahale olmazsa herkes

kendi çıkarları doğrultusunda hareket edeceği için ve bir süre sonra kendi çıkarları da toplum çıkarı haline dönüşeceği için ekonomik çıkar üst seviyeye çıkacaktır. Her arz da kendi talebini yarattığı için işsizlik olgusu olmayacaktır (Yaşar, 2008: 24).

Klasik iktisattan ortaya çıkan Neo-Klasik iktisatın hakim olduğu dönemde de işsizlik hakkındaki görüşleri işsizliğin gönüllü olarak gerçekleştiği yönündeydi (Bewley, 2009). Tam istihdam ve tam rekabetçi piyasanın hakim olduğu işgücü arzı ve talebi denge düzeyinde olduğunda ücret düzeyi oluşturur. Durum böyle olduğunda işsizlik söz konusu olmaz, işsizliğin söz konusu olabilmesi için ücretlerin düşmesi gereklidir. Bu durumda geçici bir işsizliğe neden olmaktadır. Ancak bunun olması için gerekli bir sebep yoktur. Ekonomi tam istihdam seviyesindeyken işsizlik giderilebilecek durumdadır. Yani ücret düzeyinde çalışmak isteyenler işsiz kalmaz. Ücret düzeyinin üstünde bir talebi olan kimse gönüllü şekilde işsiz kalabilmektedir (Bulutay, 1995:21-23).

2.10.2. Keynesyen Teoride İşsizlik

1929 yılından sonra ekonomik buhran çıkmasıyla beraber işsizlik fazlasıyla baş göstermiş ve Keynes tam istihdam görüşüne karşı çıkmıştır. Keynes, Klasik iktisat okulunu eleştirmiş ve ekonominin eksik istihdamda denge noktasında bulunduğunu savunmuşlardır (Tobin, 1997). Keynes'in düşüncesine göre istihdamın miktarı kısa dönem üzerinden bakıldığında üretim miktarı ile belirlenmektedir. Bu durumda istihdam düzeyi ile üretim miktarı doğru orantılıdır. Üretim miktarı ise satın alma paritesiyle destek alan efektif talebe bağlı olduğu yönündedir. Denge noktasında ise harcamaların ve satışların toplamı eşit bir şekildedir. Eksik istihdamdan kurtuluşun yolu efektif talep düzeyi, milli gelir ve istihdam düzeyinin yüksek olmasıyla alakalıdır. Devlet ekonomiye müdahale etmelidir. Devletin görevi ise tüketimi ve yatırımı artırarak istihdamı sağlayıp işsizliği engellemektir (Küçükcalay, 2015: 333).

Keynes modeline yapılan eleştiriye göre, her türlü işsizliği açıklayamaması yönündedir. Çünkü Keynes'in işsizlik düşüncesi, işsizlik gelişmiş olan batılı toplumlarda efektif talep yetersizliğine bağlı işsizliktir. Nüfusun yüksek olduğu bölgelerde ve az gelişmiş bölgelerde yaşanan işsizlik efektif talep artışından kaynaklığı olacağı için gelir ve

istihdamdan kaynaklı değil de enflasyondan kaynaklı olmasından dolayıdır (Kılıç, 2018: 236).

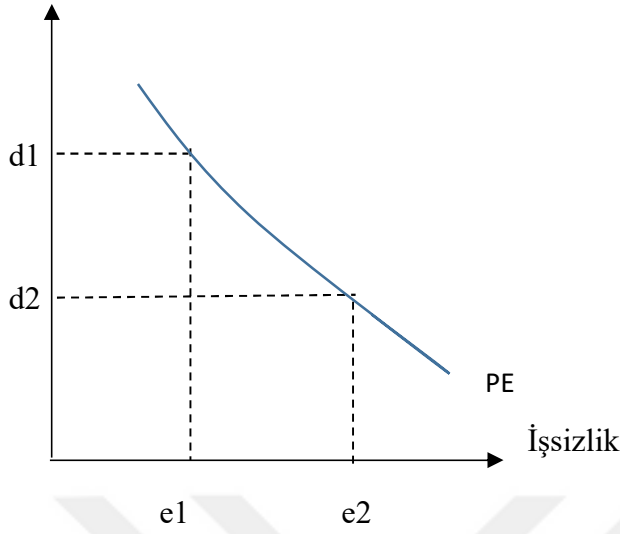
Phillips Eğrisi

A.W.Phillips tarafından 1861-1957 dönemleri arasında işsizlik oranı ve yıllık ücret artışını göstermek amacıyla İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Fiyat oluşumu bu sistemin içerisinde görüleceği için Keynesyen sistemin tamamlayıcı olarak görmüştür. Keynes “Genel Teori” sini yayımlandıktan sonra Hick ve Hansen tarafından Keynes’in fikirlerinin temel özelliklerini göstermek amacıyla IS-LM Eğrilerini analiz ettikleri takdirde, fiyatların değişmediğini ve her bir fiyatlar genel düzeyi için farklı bir LM Eğrisinin geçerli olduğu savunulmaktaydı (Zilberfarb ve Young, 2012). Bundan kaynaklı efektif talep artışlarında yaşanan fiyat artışları göz ardı ediliyor ve sadece gelirin artacağı yönünde değerlendirme yapılıyordu. Phillips Eğrisinin ortaya çıkmasıyla beraber, Keynesyen İktisatçılar tam istihdam seviyesine ulaşmadan fiyat artışlarının olmayacağı yönündeki fikirlerinden vazgeçmiş oldular (Çevik, 2005: 1-12)

Lipsey, daha sonraki dönemlerde Phillips eğrisi üzerindeki teorik çalışmalarını devam etmiştir. Lipsey’den sonra Samuelson ve Solow da Phillips eğrisi üzerinde çalışmalar yapıp Phillips Eğrisinin ilişkisi enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiye çevirmişlerdir (Forder, 2014). 1960’lı yıllara kadar başarılı bir şekilde ilerleyen Keynes, 1960’lı yılların sonlarında Vietnam Savaşının çıkmasıyla beraber, Amerika’da enflasyon etkisi çok fazla görülmeye başlanmış ve ekonomik büyümenin durma sınırına gelmesiyle beraber işsizlik tekrar ortaya çıkmıştır. Ayrıca yaşanan petrol krizi de ekonomiyi kötü etkilediği gibi Phillips Eğrisini de oldukça kötü etkilemiştir (Çevik, 2005: 1-12).

Phillips Eğrisini açıklayacak olursak; işsizliğin enflasyon arasındaki negatif ilişkisini açıklamaktadır.

Enflasyon

Şekil 7. Phillips Eğrisi

Kaynak: <https://www.mahfiyegilmez.com/2016/08/turkiye-icin-phillips-egrisi.html>

İşsizlik ile enflasyon ters orantılıdır. Enflasyon d_1 'den d_2 'ye düşme eğilimi gösterdiğinde, işsizlik oranı da e_1 'den e_2 'ye yükselmektedir.

Okun Yasası

Keynesyen bakış açısıyla ortaya konulan ve büyüme ile işsizlik arasında ilişkiyi inceleyen ilk kişi Arthur M. Okun olmuştur. Buna göre işsizlik ortaya çıkması için toplam talepte bir değişme yaşanması ve firmaların etkilenmesiyle beraber üretim planları değişmesiyle oluşur. Çünkü işgücü talebinde bir değişiklik yaşanmaktadır. Okun yasasına göre yüksek büyüme oranları işsizlik oranını azalttığı gibi düşük büyüme oranları da işsizliği yükseltmektedir. Yani negatif yönlü bir etkiye sahiptir (Pencavel, 1983). Okun tarafından işsizliği azaltıcı bir etki olacağı yönünde çok kez test edilmiştir. Ancak 1970'lerde yaşanan Petrol Krizleri nedeniyle büyüme ve işsizlik arasında yapısal bir değişim olduğu kanısına varılmıştır (Wieblitz ve Comazzi, 2006). 1990'lı yıllarda tekrar etkisi görülmüş, ancak ekonomik büyümenin istihdam oluşturmada etkisinin azalması nedeniyle ve işsizliği azaltmak için çözüm olarak ekonomik büyümeyi artırmak olduğu düşüncesi olduğu için zamanla Okun Yasasının etkisi ABD için azalmıştır. Fakat pek çok ülke içinde etkisi günümüze kadar devam etmiştir (Vakıfbank, 2021).

2.10.3. Monetaristlerde İşsizlik

1929 sonrası ekonomik buhran ile Keynesyen'in politikaları işe yaramış olup, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için kullanılmıştır. Ekonomiler düzelmeye, büyümeye başlamış, işsizlik oranları düşmeye başlamıştır. Ancak 1950 sonları 1960'ın başlarında tekrar gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranı çok fazla yükselmiş ve işsizlik oranını da etkilemiştir. Keynesyen'in politikalarının etkisi azalınca Keynesyen görüşe karşı olarak Milton Friedman çıkmış ve "Monetarist Teori" yi savunmuştur. Monetaristler için toplam talepten önce para gelmektedir (Rivot, 2015). Klasik görüşe de karşı çıkmışlardır. Friedman'a göre her ekonominin belirli bir denge noktası vardır. Bu denge noktasında üretim seviyesi bulunur. İktisadi faaliyetler bu seviyeye gittiği zaman yine belirli bir miktarda işsizlik oranı oluşmaktadır. Bu oran doğal işsizlik oranıdır (Gottschalk, 2007).

Doğal işsizlik oranının yanında, konjonktürel nitelikte olan başka bir işsizlik türü de bulunmaktadır. Monetaristlere göre bu işsizlik kendini temizleyebilir. Bunun için herhangi bir politikaya gerek görülmemiştir. Monetaristleri bu sonuca ulaştıran beklentiler ise "genişletilmiş Phillips ilişkisi" olarak bilinmektedir. Friedman işçi ve işverenin beklentilerini gözeterek tekrar yorumlamıştır. Enflasyon seviyesinde bir yükselmenin oluşması durumunda kısa vadede para politikasının uygulanması doğal işsizlik oranını geriye çekebilmektedir (Hagger, 1977).

2.11. Enflasyon Kavramının Teorik Altyapısı

Geçmiş yıllarda da enflasyon kavramı gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler açısından bir sorun teşkil ettiği için ekonominin işleyişini ve enflasyon kavramını açıklamak, amacıyla iktisadi yaklaşımların bu konu hakkında nasıl bir ekol izledikleri aşağıda verilmiştir.

2.11.1. Klasik ve Neoklasik Okulların Enflasyon Teorileri

Klasikler ve neoklasikler enflasyon kavramı "Paranın Miktar Teorisine" dayandırmışlardır. Bu teorilerine göre paranın miktar yönü ile fiyatlar genel düzeyinin yönü

aynı taraftadır. Bu bağlamda aynı anda aynı oranda değişeceğini belirtmişlerdir (Kibritçioğlu vd., 2002). Enflasyon bu ekoller için paradan ibarettir. Bu modelde, reel sektör ile parasal sektör birbirinden ayrı bir şekilde çalışmakta olup farklı şekilde etkilenmektedir. Yani reel sektörde reel ücretler, parasal sektörde de nominal ücretler verilmektedir (Şahinoğlu vd., 2010: 30). Bundan dolayı, paradaki arz artışı fiyatlar genel düzeyini etkisi altına alırken, reel çıktıyı etkilememektedir.

Enflasyona iki kanalın aracılık etmesiyle beraber para arzındaki değişim miktarı aktarım sağlar. Bunlardan birincisi, harcama kanalıdır. Bu kanal dolaysız bir mekanizma sistemi vardır. Para arzında yaşanan bir artışın olması demek reel para talebinin de artması demektir. Bu durumda harcamaların artmasına neden olmaktadır. Ekonomi tam istihdam seviyesinde olduğu zaman harcamadaki bir yükselişin olması fiyatların üzerinde de yüksek miktarda bir baskı olmasını sağlar. İkinci kanal ise faiz kanalıdır. Bu kanalda dolaylı mekanizma sistemi içinde çalışır. Bu mekanizma negatif yönlü olup, para arzında yaşanan bir yükselişte faiz oranları aşağı yönlü hareket eder. Düşük faiz oranlarının oluşması ise yatırımları destekler ve yatırım oranları artar. Ancak tasarruf oranlarında bir azalma söz konusu olacağından dolayı tüketimi de arttırmaktadır. Sonu. Olarak da toplam talep artar ve fiyatlara yukarı yönlü bir baskı uygulanır (Şahinoğlu vd. 2010: 30).

2.11.2. Keynesyen Teoride Enflasyon

Keynesyen İktisatçılara göre tam istihdam düzeyine ulaşmış olan mevcut ekonomik sistem içinde ortaya çıkan taleplerin yükselmesinden dolayı kaynaklanır. Yani ekonomi tam istihdam seviyesine gelmişken toplamda ortaya çıkan talebin toplamdaki arzı aşmasından kaynaklı ortaya çıkmıştır. Bu açıklamaya göre enflasyonun denge noktası tam istihdam dengesidir. Ona göre enflasyon olmasının sebebi harcamaların para miktarından çok daha fazla olmasıdır (Orhan,1995,25).

Keynes'in enflasyon üzerinde durduğu diğer nokta ise maliyet enflasyonudur. Bunun nedeni olarak da işçi sendikalarının baskı oluşturulması sonucunda nominal ücretlerde yaşanan bir artışın söz konusu olmasıdır. Eğer ki fiyatlar genel düzeyi sabit tutulmuşmuşsa ve nominal ücretler artış gösterdiyse bu durum reel ücretlere yansır ve reel ücretlerde de bir artış yaşanır. Reel ücretlerin artması demek işverenlerin ücretlerini azaltacak, milli gelirde

bir düşüş yaşanmasına neden olacaktır. Mal ve para piyasası da artışa geçmek durumunda kalacak reel ücret seviyeleri bu sefer azalacaktır. Bunu gören işçi sendikaları tekrar nominal ücretlerin artması için talepte bulunurlar ve bu sirkülasyon sürekli olarak devam edip enflasyonu tetikleyecektir (Yılmaz, 2013:91).

Keynesyen teoriye göre enflasyonla mücadele etmek yerine işsizlikle mücadele etmek daha önemlidir. 1950'li yıllarda tam istihdam döneminin öncesinde yaşanan enflasyon kavramı üzerine gelişmeler nedeniyle Keynesyen iktisatta sorunlara neden olmuştur. Keynesyen ekol bu sorunu Phillips Eğrisi ile aşmak istemiştir. Ancak 1970'li yıllarda enflasyonla ilgili işsizliğin aynı zamandaki hareketi nedeniyle Phillips Eğrisi'nin önemini yitirmesine neden olmuş ve Keynesyen İktisat Phillip Eğrisi'ne verdiği değerden dolayı çok fazla eleştiriye maruz bırakılmıştır (Fisunoğlu ve Tan, s.49).

2.11.3. Neo- Keynesyen Teoride Enflasyon

1990'lı yıllarında Avrupa'da stagflasyon görülmeye başlanmış ve çözüm bulunamadığı için de Keynesyen klasik yaklaşımın yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur (Bermeo, Bates ve Lange, 2001). Bu durumda da Neo- Klasik iktisat ile Monetarizm anlayışları ortaya çıkmıştır.

Neo-Keynesyen teorisinde de enflasyon Phillips Eğrisi ile ilişkilendirilmiştir. Enflasyonun temel nedeni Keynesyen görüşte olduğu gibi talep yönlü şoklardan kaynaklı olduğu yönündedir (Lipsey ve Harbury, 1992). Ancak Keynesyenlerin aksine sirkülasyon halinde bir enflasyon artışının olmayacağını savunmuşlardır. Çünkü para piyasası dikkate alındığı sürece sürekli süren bir enflasyonun olmayacağını, mal piyasasında toplam talep arttığı zaman para piyasasında da bir artış söz konusu olacağı için enflasyonist açık kendiliğinden kapanacaktır. Enflasyonun sirkülasyon içerisinde olması için toplam talebin tam istihdam gelir düzeyinin üzerine çıkacak şekilde olması ve yatırım harcamalarının da yükseliş göstermeye devam etmesi gerekmektedir bu durum da faiz oranları ile ilgili olduğukadar para politikasını da içermektedir. (Kibritçiöğlü vd., 2002) (Akt: Şahinoğlu vd., 2010: 31).

2.11.4. Monetarist Teoride Enflasyon

Monetarist görüşün en önemli unsuru parasal değişimlerdir. Bundan kaynaklı “Parasalcılar” olarak da bilinmektedir. Parasalcılar genellikle Keynesyen görüşe karşı çıkmışlardır. Keynesyen görüşteki para arzının toplam talep üzerindeki dolaylı bir etkiye sahip olduğu kanısına karşı çıkıp toplam harcamaları hem dolaylı hem de doğrudan etkileyebileceğini savunmuşlardır.

Parasalcılar ekonominin “Serbest Piyasa” içerisinde üretim ve istidam gibi sorunların kendiliğinden çözüleceğini enflasyon gibi bir sorunun ise dışarıdan gelen bir müdahale ile çözüme kavuşacağını belirtmişlerdir. Enflasyonun arz şoklarından kaynaklı olduğunu savunan Neo-Keynesyenleri reddetmişler ve enflasyon, işsizlik gibi ekonomik ve sosyal hayatın dengesinin bozulmasına yol açtığını savunmuşlardır. Monetaristlere göre enflasyonun ise en önemli sebebi kronik olarak oluşan bütçe açıkları, siyasi hayat, kontrol edilemeyen para arzlarıdır. Parasal ücretlerde yaşanan artış enflasyonu hemen etkilemektedir. Enflasyon kaynaklı istihdam artışı engellenir. Bu yüzden de üretimde reel değişme sağlanamayabilir. Vergileri arttırarak enflasyonla mücadele etmenin doğru olmadığını savunmuşlardır (İmren ve Akman, 1994: 20).

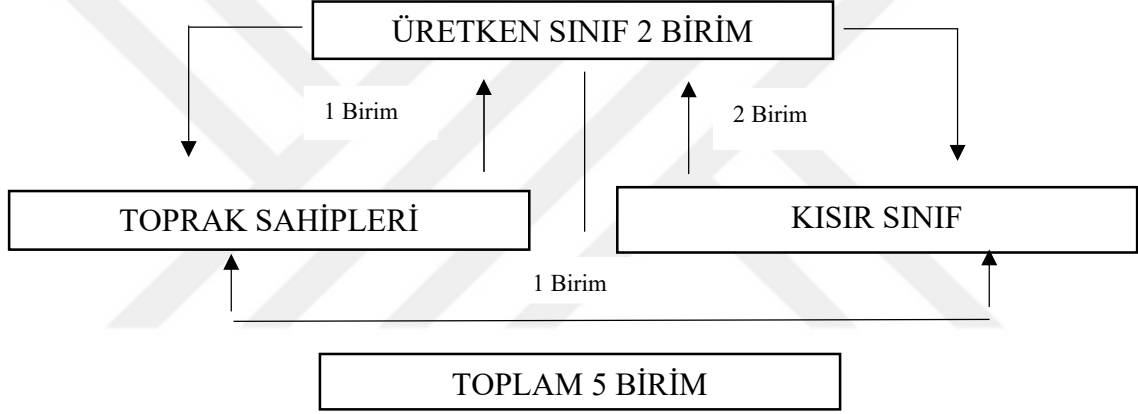
Parasalcı yaklaşımın önderlerinden biri olan Friedman, “Paranın Miktar Teorisi” üzerine yaptığı çalışmalarla monetarizm ilkelerini ortaya koymuştur (Kılıç, 2015: 194). Friedman’a göre kamu harcamalarının enflasyonist olup olmayacağı konusu, hangi araçlar kullanarak finanse edilmesine bağlı olarak değiştiğini belirtmektedir. Kamu harcamaların para basma yoluyla ya da banka parası üretilerek kapatılmasının sonucunda enflasyon kaçınılmaz bir şekilde olacağını ve çözüm olarak vergi ya da halka borçlanılarak kapatılması gerektiğini savunmuştur (Orhan, 1995: 28).

2.12. Gelir Dağılımının Teorik Altyapısı

Gelir dağılımı hakkında tartışmalar insanlık tarihinin ilk başlarından itibaren önemli bir konu olma niteliğine sahiptir. İktisadi düşünce alanında da pek çok düşünür gelir dağılımı kuramının ne olduğu, nasıl dağıldığını açıklamaya çalışmışlardır. Bu bölümde gelir dağılımının tarihsel süreçte düşünürler tarafından nasıl açıklandığına bakacağız.

2.12.1. Fizyokratlarda Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı analizi yapılırken üretim faktörlerinin, üretim sürecine dahil edilmesiyle toplam çıktı miktarının nasıl bölüşüldüğüdür. Gelir dağılımı kavramı üzerinde duran ilk düşünce okulu ise Fizyokratlardır. Fizyokrat okulunda gelir dağılımı hakkında düşünce, üretim teorisi tarımsal faaliyetlere ait olduğu yönündedir. En önce gelen düşünür François Quesnay (1694-1774) olmuştur (Vaggi, 1987). Gelir akımını göstermekte olan ve tarımsal faaliyetlerin sınıflar arasında nasıl dağıldığını gösteren “İktisadi Tablo” Fizyokratlar tarafından ortaya konulmuştur (Özgüler, 2014: 231).

Şekil 8. Fizyokratların Bölüşüm Tablosu

Kaynak: (Turanlı, 2000: 53).

Dönem başında tarımsal kiracıların sağlanmış olduğu 5 birimlik hasılanın 2 birimini çiftçi gıda ve tohumluk için kendilerine ayırmaktadır. Geriye kalan 3 birimin 2’si toprak sahiplerine kira olarak ödenmektedir. Kalan 1 birimlik kısım ise ihtiyaçları için kısır sınıfına yani zanaatkarlara ödenir. Toprak sahipleri ellerinde olan 2 birimin 1 birimini tekrar gıda harcamaları amacıyla çiftçiye öderler. 1 birimlik kısmı ise bazı ihtiyaçları doğrultusunda zanaatkarlara ödenir. Zanaatkarlar da 1 birim toprak sahiplerinden 1 birimde çiftçilerden elde ettikleri geliri tekrar, zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla çiftçi sınıfına öderler. Sonuç olarak üretici sınıfı olan çiftçilere 3 birimlik kısım geri döner ve toplam 5 birimlik

hasılanın sahibi olurlar. Tablonun ulaşılan sonucu ise birinci politikası önerisi olan tek vergi politikasıdır (Bocutcuoğlu, 2016).

Bu duruma göre toplumda 3 sınıf vardır. Bunlar; verimli sınıf (üretim yapanlar-çiftçiler) ile toprak sahibi sınıf ve kısır sınıftır (zanaatkar). Fizyokratlar tarımdan kazandıkları gelirin nasıl paylaşıldığını bu tablo ile daha açık bir şekilde açıklamaya çalışmışlardır. Buna göre verimli sınıf olan çiftçi sınıfı üretim faktörlerini kullanarak üretim yaparlar. Çiftçi sınıfı hem kendilerini beslemektedirler hem de toprak sahiplerini ve zanaatkarları da besleyen kesimdir (Uyanık, 2016: 40).

Bu bilgiler dahilinde fizyokratlar, doğal kanunların sınıflandırılmaması gerektiğini düşünerek devlet müdahalesine karşı çıkıp özgürlüklerinden yana olmuşlardır. Onları serbest piyasa, rekabet ve kar amacı teşvik etmekteydi (Gianaris, 1996). Çünkü gelir oluşumunu ve gelirin nasıl kullanılması gerektiği hakkında bağ ile üreten sınıfın diğer sınıflar arasında bir ayırım olduğunu kabul etmelerine rağmen; gelir dağılımını bir sorun teşkil ettiğini düşünmedikleri yönündedir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 91). Fizyokratların görüşleri Klasik Okula öncülük etmiştir.

2.12.2. Klasik Okulda Gelir Dağılımı

Klasik iktisat okulu Adam Smith'in 1776 yılında "Ulusların Zenginliği" adlı eserini yayınlamasıyla beraber başladığı bilinmektedir (Giroux, 2013). Smith, bu eserinde özellikle üç noktaya değışmiştir. Bunlar; birinci olarak, emeğin bölünmesinin yani iş bölümünün piyasanın özelliklerine göre bir bağılılığı olmasıdır. İkincisi, emeğin hareketlilik durumudur. Bu durumda bir işte üretim yapan ustanın ücretlerinde bir artış yaşanmasıyla beraber diğer sanayilere de bu işin yayılmasıdır. Üçüncü husus ise, ücretlerde yaşanan bir artışın hemen ardından nüfus artışını da beraberinde getirmesiyle beraber işgücü piyasasına ters etki yapabileceği düşüncesidir. Bu düşünce hakkında özellikle Maltus, "Nüfus Teorisi" adlı eserinde bahsetmiştir (Akdağ,2020: 42). Klasik iktisatçılarda gelirin dağılımı önemli bir konudur. Gelirin doğuşuyla ilgilendikleri kadar özellikle fonksiyonel gelir dağılımıyla ilgilenmişlerdir (Berry, Paganelli ve Smith, 2013). Hatta Adam Smith bu konu hakkında kapitalist düzende elde edilen gelirin hem toprak sahiplerine hem de sermaye sahibi olanlar

dağıtılmasını özellikle savunmuştur. Bu durumda fonksiyonel gelir dağılımı ile ilişki olduğunu göstermektedir (Özgüler, 2014: 233).

Gelir dağılımı konusunda özellikle David Ricardo'nun ve Karl Marx'ın görüşleri ön plana çıkmıştır. David Ricardo, bu dönemde özellikle bölüşüm teorisinde kardan çok rantın ne olduğunun üzerinde durmuştur. İçinde bulunduğu dönem dolayısıyla en önemli geçim kaynağı tarımdır. Ricardo'ya göre azalan verimler kanunu geçelidir (Charbit, 2009). Çünkü yeryüzünde verimli olan toprakların sayısı sınırlıdır. İnsanlar ilk zamanlarda verimli olan topraklara yerleşim yaparlar. Ancak oluşabilecek bir nüfus artışında insanlara daha fazla yiyecek olması için ikinci topraklara geçilir ve bu topraklar daha az verimli topraklardır. Toprağın getirisi rant olduğu için, tahıl üretimi en verimli topraklardan da az verimli topraklara kayacağından dolayı rant da o tarafa doğru kayar ve sonuç olarak da hiç getiri getirmeyen rant topraklarına varılır. Sonuç olarak nüfus artışıyla (Maltus Yasası) beraber rantlarda azalan verimler kanuna göre azalma göstermektedir (Bocutcuoğlu, 2016: 94).

Karl Marx'ın gelir dağılımı teorisine göre Ricardo'nun azalan verimler kanunu kabul etmez ve kar ile rant ayırma girmemiştir. Marx'a göre emek miktarının arz fiyatında genel anlamda bütün mallarda sabit bir şekilde olduğunu savunur. Geçim düzeyinde ücreti tutan kuvvetin olması ve emekde bir arz oluşturması ve talebi aşması durumunda yedek işçilerin piyasaya girmesi söz konusudur. Ona göre sermaye birikimin sebebi kapitalist sistem arasında olan rekabetçi pazardır (Çetinkaya, 2017: 4).

Klasik iktisatçıların görüşlerine zıt olan Karl Marx kapitalist sistemde gelir ve servet dağılımını anlamının püf noktası işsizliğin kalıcı bir özellik halinde olması gerektiğini belirtmiştir. Marx'ın teorisine göre sermayeden elde edilecek olan gelirin ana noktası sermaye bittikçe kar oranının da düşeceği yönündedir. Bu durumu etkiye bir tepki olarak geliştireceğini savunur. Karl Marx kapitalist düzende zenginlerin daha zengin fakirlerin de daha fakir kalacağını düşünmüştür (Akdağ, 2020: 42).

Jean Baptiste Say'ın öne sürdüğü gelir dağılımı hakkında en önemli önermesi Say Yasasıdır. Buna göre iktisadi sistem içerisinde faktör sahipleri gelirlerini hem tüketimde hem de yatırım yoluyla hepsini harcarlar. Üretim yapan firmalar üretim yaptıktan sonra faktör sahiplerine üretim maliyetine denk gelecek şekilde ücret, faiz, kira veya kar dağıtımını yapmaktadır. Yani faktör sahipleri ellerindeki mal ve hizmetler doğrultusunda harcamalarını yaparlar. Tüketime harcamayan kısım tasarruf olmaktadır. Bu durum faiz haddinin

artmasına, firmanın daha az borçlanmasına, mal sahibinin de daha çok yatırım yapmasına sevk eder (Somel, 2014: 47). Neoklasik Ekol, Say Yasasını kabul etmişlerdir. Ancak zaman ilerledikten sonra Keynes, Say Yasası karşı çıkmış ve kendi ekolünü kurmuştur.

2.12.3. Neoklasiklerde Gelir Dağılımı

Klasik Ekole göre gelir dağılımı kuramı birinci planda değildir. Bireyler üretime katkısı olduğu için bir gelir elde etmekte ve bu gelirin de bölüşümü yapılmaktadır. Adil bir gelir dağılımı da sağlanacağından ötürü devletin herhangi bir müdahalesi söz konusu zaten olamayacağı yönündedir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 95).

Klasik ekolün ortaya atmış olduğu emek- değer kuramının yerini Neoklasiklerde fayda-değer kuramı almıştır. Neoklasik gelir dağılımında önemli iktisatçılardan Carl Menger, “Değer Teorisi” nde fayda konusunun özellikle üzerinde durmuş olup, bir malın değeri subjektif olup bireyler arasında görecelidir (Sullivan, 2009). Her bireyin gelirlerinin arasında farklılık olduğu gibi malın değerli olması ihtiyaçları doğrusunda değişebilir. Bir mal hiç değer de görmeyebilir. Menger ayrıca üretim faktörlerine fiyatlandırma getirmiş, marjinal fayda kavramı ise tüketim malları ile alakalı olduğunu belirtmiştir (Bocutcuoğlu, 2016:174).

John Bates Clark, neoklasiklerde gelir dağılımı en iyi açıklayan iktisatçıdır. Servetin bölüşümü adlı eserinde de belirttiği gibi üretim faktörleri arasında marjinal verimliliğin söz konusu olduğunu bunlara göre de pay sahibi olunması gerektiğini belirtmiştir (Davanzati, 2006). Clark toprak ve sermayeyi tek bir üretim faktörü olarak görmüş ve rant ile faizi de bir almıştır. Clark azalan verimler ilkesi ile gelir dağılımı ilişkilendirmiştir. Ancak Ricardo gibi sadece toprak faktörüne değil üretim faktörlerinin hepsi için geçerli kılmıştır (Öztürk, 2010). Marjinal verimler kuramı daha sonra Wiksell ve Wicksteed tarafından geliştirilmiş olup, bütün üretim faktörlerinin ayrı özelliğe sahip olduğunu ve gelir dağılımında oluşan sorunun her üretim faktörünün marjinal verimlilik esasına dayandırılarak çözüleceğini savunmuşlardır. Gelir dağılımı sorunu, neoklasiklerden sonra birinci sırada görülen bir sorun olmaktan çıkıp ikinci plana itilmiştir (Özgüler, 2014: 244).

2.12.4. Keynesyen Teoride Gelir Dağılımı

Keynes' e göre kapitalizm piyasasında iki tane önem arz eden sorun vardır. Bunlardan ilki istihdam diğeri gelir dağılımı sorunudur. Ancak istihdam sorunu üzerinde daha çok durmuştur. Gelir dağılımı sorunu ise toplum içerisinde çeşitli grupların gelir hakkında alacağı kararlar ile ilişkilidir. Buna göre; işçilerin tüketim mekanizması için almış olduğu kararlar, girişimcilerin yatırım üzerine aldığı kararlar, toplumun tasarruf üzerine almış olduğu kararlar ve para politikası hakkında kararları kapsamaktadır (Kurtipek, 2011: 19).

Keynesyen ekolde gelir dağılımı hakkında bölüşüm modellerinden biri Carter Modelidir. Bu modelde fonksiyonel gelir dağılımı tasarruf ve yatırım üzerine bağlıdır. Gelir düzeyi ise denge noktasındadır. Buradaki temel amaç ise gelirin ücret payı ve ücret dışında nasıl bir ilişki olduğu ve denge durumunda nasıl bir etki yarattığı hakkındadır. Bu durumda bölüşülen gelirden ortaya çıkan etkiyi göstermeye yönelik yapılmıştır.

Keynesyen ekolde genellikle tam istihdam konusu üzerinde durulduğu için gelir dağılımı konusu üzerinde istihdam kadar durulmamıştır. Zamanla gelir dağılımı kavramı hakkında bazı görüşler ortaya atılmıştır. Bu konu hakkında en önemli çalışma yapan kişi N. Kaldor olmuştur. Kaldor'un modeline göre çarpan kavramı ile gelir dağılımı teorisi kurmuştur. Tam istihdam ortamında görece olarak üretim faktörlerinin bölüşümünün yatırım oranlarını ne denli belirlediğini ortaya koymuştur (Marchal ve Ducros, 1968). Yatırımın gelire olan oranındaki değişiklikler ise kar ve ücretlerin toplam gelirin üzerinde görece bölüşümün ne gibi etkisi olup değişiklikler getireceğine yönelik bir çalışmadır (Alkin, 1981: 204). Kaldor bu modeli, Harrod Domar büyüme modelinin geliştirilmiş halidir. Ekonomi dengede duruyor ise tasarruflar katı suretle yatırımlara eşittir. Gelir dağılımı etkileyen en önemli husus yatırım kararları olduğu için toplam oluşan tasarruflar, ücret ve kar gelirinden elde edilmiş tasarruflardır. Buna istinaden dengede duran tasarruf miktarı ile her iki gelir sınıfından her bir tanesinin ortalaması tasarruf eğilimine bağlı olarak değişkenlik gösterecektir. Yani amaç tasarruf ile hasılanın geliri ne denli etkilediğini görüp bir çözüm bulmaktır (Primoğlu ve Dağdemir, 1988: 184).

2.12.5. Monetaristlerde Gelir Dağılımı

Monetarist düşüncesinin öncü olarak kabul gören Milton Friedman (1912-2006) bu dönemde gelir hakkında çalışmalar yapan iktisatçısıdır. Friedman eski ekolü araştırmış, onları anlamaya ve kavramaya çalışmıştır. Friedman gelir ile alakalı birçok çalışma yapmış ancak gelir dağılımı konusu ile çok ilgilenmemiştir. Sadece gelir dağılımı hakkında risk ve tercih gibi kavramları açıklamakla yetinmiş ve devlet müdahalesine karşı çıkmıştır. Bunun nedeni ise gelir dağılımının bozukluğunu değil de sonuçları olan negatif gelir vergisi hakkında konuşması gerektiğidir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 96).

Friedman'ın Sürekli Gelir Hipotezine göre, tüketim harcamalarının ve gelir dağılımı arasında bir bağ olduğunu belirtmektedir. Bu duruma göre, tüketim harcamaları sürekli gelirden bir sabit orandır. Sürekli gelir ise emek geliri, ücret geliri ya da taşınmaz maldan elde edilen uzun dönemli gelirdir (Cate, 2013). Sadece geliri sürekli ve geçici olarak ayırmamış ayrıca tüketim faktörünü de sürekli ve geçici olarak nitelendirmiştir. Sürekli gelir hipotezine göre tüketim harcamalarında etkili olan tek faktör sürekli gelirdir. Ancak geçici tüketim de tek başına hareket etmemektedir. Bu hipoteze göre bireylerin gelir beklentilerini uyarlayıcı bir etkiye sahip kaldığını belirtmek gerekir (Sivri ve Eryüzlü, 2010: 92).

2.13. Türkiye'de Eğitimin Gelişimi

Osmanlı Devleti'nin yıkılıp, Türkiye Cumhuriyet Devletinin kurulmasıyla beraber eğitim hayatının da yeni sayfaları açılmıştır. Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk eğitim konusunun özellikle üstüne düşmüş, Kurtuluş Savaşı yıllarında bile 7 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da Maarif kongresini toplamış 250'den fazla erkek ve kadın öğretmen katılım sağlamıştır. Türkiye de ihtiyacı olan eğitimli yeni nesiller yetiştirme amacıyla şekillenmiştir. Cumhuriyetle beraber eğitim politikaları da geliştirilmiştir. Bu politikalar; (Gündüz, 2019: 167).

- Milli egemenliği ve tam bağımsızlığı benimsemiş yeni nesiller yetiştirmek
- Batı uygarlığını örnek alarak, akıl ve bilim kullanmak
- Eğitimi din esaslarıyla değil de laiklikle devam ettirmek
- Ülkedeki tüm çocukların okumasını sağlamak halkçı bir eğitim politikası izlemektir.

Cumhuriyet döneminde Atatürk eğitim sistemindeki iyileştirme fikri için birçok yabancı eğitimciyi ve Amerikalı eğitimci ve filozof olan John Dewey’i 1924 yılında ülkeye davet etmiştir. Dewey, eğitimin demokratik bir hale gelmesi için çalışmalar ve öneriler sunmuştur (Ata, 2000: 120)

Savaştan yeni çıkan Türkiye’de okur yazarlık oranı çok düştüğü için önce okuma yazmaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 3 Mart 1924 yılında çıkan Tevhidi Tedrisat Kanunu ile bütün okullar Maarif Nezareti’ne bağlanmıştır. 1924 Bu dönemde yapılan köklü devrimlerden biri Arap alfabesini bir kenara bırakarak 1 Kasım 1928’de Latin Alfabesine geçilmiştir. 1928 yılında açılan Millet Mektepleri ile yetişkinler için kurslar açılmış ve yarım milyon insan başvuru yapıp okuma- yazma, basit hesap yapma, sağlık bilgileri edinmişlerdir (Güneş, 2013: 29).

Türk dilinin sadeleşme çabalarıyla beraber 1931 yılında Türk Tarih Kurumunu ve 1932 yılında Türk Dil Kurumunu kurmuştur. Ayrıca 19 Şubat 1932 yılında milletin ayrımını kaldırmak amacıyla yaygın eğitim deneyimi olan kır-kent, köylü ve aydınlar arasında ayrım için 14 yerde “Halk Evleri” açılmıştır. Bu evler 1952 yılına kadar devam etmiş olup amaçlarının değiştiği gayesiyle devlet tarafından kapatılmıştır (Kop, 2007: 252).

1933 yılında Darülfünun Cumhuriyetin gereklerine yerine getiremediği için kapatılıp İstanbul Üniversitesi kurulmuş ve tarihte ilk kez üniversite reformu gerçekleştirilmiştir. Üniversite reformu Cumhuriyetin ilkelerine uygun yükseköğretim anlayışı sergilemesi adına kurulmuştur (Gözüküçük, 2016: 57).

Atatürk eğitime önem verdiği kadar eğitimli insana da önem vermiştir. Toplumun geri kalmışlığını üzerinden atmak amacıyla Köy Öğretmen Okulları açılmış olup daha sonra 17 Nisan 1940 yılında Köy Enstitülerine dönüştürülmeye karar verilmiştir. Çünkü halkta okuma ve yazma bilmeyenlerin oranı %78 olurken köylerde yaşayanların oranı %90'lara çıkıyordu. O dönemde de halkın büyük kısmı köylerde yaşıyordu. Zamanla bu okulların sayısı 21’ e kadar çıkmıştır. Dersler olduğu kadar uygulamalı derslerde mevcuttu. Öğrenciler sadece öğretmen olarak yetişmemekle beraber toplumun her ihtiyacını karşılayacak şekilde nitelikli ve donanımlı yetişmeye çalışılmaktaydı. Ancak 1954 yılında değiştiği ve amacına

hizmet etmediği düşüncesiyle devletin baskısı ile kapatılmaya gidilmiş programları ise şehir öğretmen okullarıyla birleştirerek çalışmalarına devam etmişlerdir (Arslan, 2014: 73).

1950 yıllarında Türk eğitim sisteminin her bir kademesinde öğrenci sayısına karşılık okul ve öğretmen sayısında artış olmaması eğitim hayatını olumsuz etkilemiş, çözüm yolu olarak da özel dersaneler açılmıştır. Bu da eğitimde fırsat eşitsizliğini ortaya koymuştur (Güneş, 2013: 31).

27 Mayıs 1960 da öğrencilerinde hareketleri ile askeri müdahale olmuş ve bu hareket Amerika'ya olan bağımlılığı azalmış olsa da 1961 yılında ülkemize 1961 Anayasa'sını kazandırmıştır. Bu Anayasa ile geniş hak ve özgürlüklere sahip olmak eğitim ve öğretimin özellikle nasıl olmasını gerektiği maddeler yer almaktadır (Altunya, 2003: 37-38).

- Madde 19; isteğe bağlı din eğitimi ve öğretimi,
- Madde 21; öğrenme ve öğretme özgürlüğü, eğitim ve öğrenme serbestliği ile eğitimin devletin gözetim ve denetiminde olduğu,
- Madde 50; eğitim ve öğretim hakkı devletin başta gelen ödevidir ve devle okulları parasızdır.

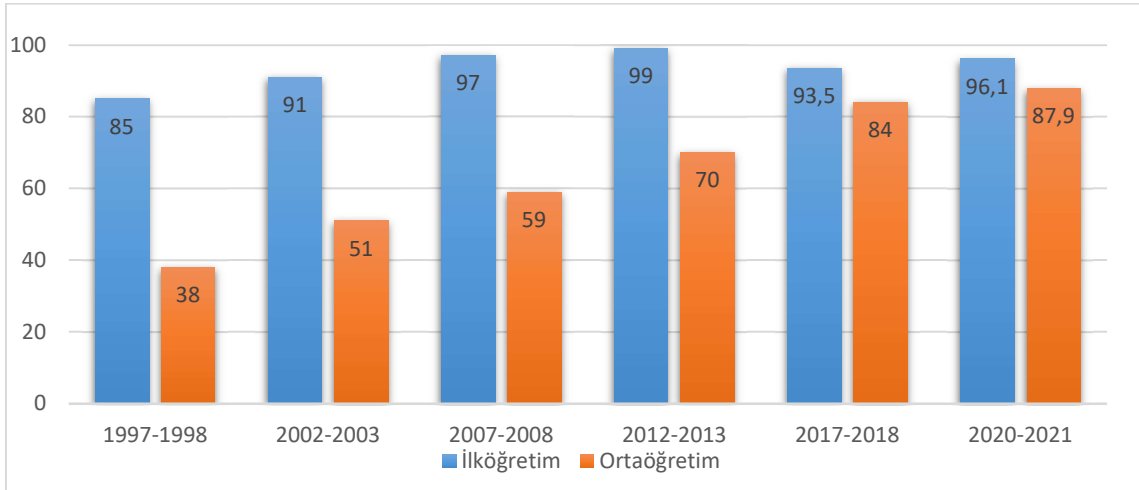
Planlı Kalkınma yılları olarak nitelendirilen bu yıllarda iş ilk Maarif vekilliğine dönüşmüş olan bakanlığın ismini Milli eğitim bakanlığını yapmaktır. 1961 yılında, eğitim planlamasında danışılan bir kurum olan Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Yeni Anayasaya sahip olan ülkede ilköğretim yeniden düzene girmiş köy okullarında da dahil olmak üzere üç yıldan beş yıla çıkmıştır. 12 Mart 1971 de Türk Milli Eğitim'in temelleri kurulmuştur (Kop, 2007: 252).

1973 de 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanuna göre İlköğretim 8 yıla çıkartılmış ancak 1997 yılında bu uygulamaya ancak geçilmiştir. Ayrıca mesleki teknik eğitimde önemli gelişmeler olmuştur 1986 yılında çıkartılmış olan 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile öğrenciler iş yerlerinde mesleki olarak da uygulama yapma imkanı sağlanmıştır (Köktaş, 2007: 243).

1980'li yıllara gelindiğinde siyasi dönemin en sarsıcı olduğu dönem ve askeri darbenin olduğu dönemdir. 1982 ve 1983 de Din ve Ahlak Dersleri tekrar zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca ilahiyat fakülteleri bu dönemde yaygınlaşmış olup, 1982 yılında çıkartılan 2547 sayılı YÖK kanunu ile üniversiteler, yükseköğretim kurumları MEB'e bağlı enstitü ve meslek okullarının hepsi YÖK'e bağlanmıştır (Güneş, 2013: 31). 1991 yılında Amerikan

modeli olarak bilinen ve sınıf geçme sistemin alternatifi olması amacıyla ders seçme kredili sisteme geçilmiş ancak uzun süre bu sistem hayatta kalamamıştır. 1997’de 1970’li yıllarda düzenlenmiş ama bir türlü geçilemeyen sekiz yıllık eğitim sistemine geçilmiştir. 2007 yılında da liselerin dört yıllık hazırlık olmadan okutulmasına karar verilmiştir (Kop, 2007:252).

2000’li yıllara gelindiği zaman eğitim sisteminin iyileşmesine yönelik adımlar atılmaya devam edilmiştir. Bu adımlar içerisinde daha fazla okul dikilmiş olup, mevcut okulların sınıf sayıları azaltılmış ayrıca teknolojik altyapılarında da gelişme sağlamıştır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında bir azalma yapılmış ve sürekli yenilenen müfredat programı ile yürütülmüştür. Ancak Türkiye’de sürekli değişen eğitim sistemi bir süre sonra bozulmaya uğramış ve yapılan reformlar istenilen sonuçlara her zaman ulaşmamıştır. 2000’li yıllarda özellikle kız çocukları okuyabilsin diye Temel Eğitim Projesi kapsamında destek programları yapılmış, haydi kızlar okula kapmayanları düzenlenmiş, şartlı nakil sistemi getirilmiş ve okul kitapları ücretsiz dağıtılmaya başlamıştır (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018). 1997 ile 2021 yılları arasında okullaşma oranları yüzdelik şekilde aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Şekil 9. İlköğretim ve ortaöğretimde net okullaşma oranları (%)

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı verileri ve TÜİK eğitim istatistikleri verileri ile oluşturulmuştur. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1> ve <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>

Bu veriler kapsamında okullaşma oranında yavaş yavaş artış gözlenmiştir. 2012 yılında zorunlu eğitime geçen Türkiye ayrıca 4+4+4 sisteme geçtiği içinde okullaşma oranı da zaman içerisinde artmıştır.

1997 ile 2012 yılları arasında daha kapsalı olacak şekilde eğitim döneminde okul sayısı, öğretmen sayısı, öğrenci sayısı, okul başına düzen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1

Türkiye’de 1997-2012 eğitim döneminde ilköğretim ve ortaöğretim verileri

Öğretim Yılı	İlköğretim					Ortaöğretim				
	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Başına Düşen Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Başına Düşen Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
1997-1998	47365	302254	9084635	192	30	5624	140619	2129969	361	14
1998-1999	45102	317790	9609050	213	30	5963	145903	2280676	344	14
1999-2000	33317	325140	10028979	297	30	6000	143379	2316350	344	14
2000-2001	36072	345015	10480721	286	30	6291	140969	2362653	345	15
2001-2002	35052	372687	10477616	299	28	6367	144884	2579747	405	18
2002-2003	35133	373303	10331645	294	28	6210	137956	3023602	399	18
2003-2004	36114	384170	10479538	285	27	6941	147776	3014392	389	18
2004-2005	35611	401288	10565389	290	26	6816	167614	3039449	379	16
2005-2006	34990	389859	10673935	297	27	7435	185317	3258254	394	16
2006-2007	34656	402829	10846930	305	26	7934	187665	3386717	382	16
2007-2008	34093	445452	10870570	310	24	8280	191041	3245322	352	15
2008-2009	33769	453318	10709920	307	23	8675	196713	3837764	384	17
2009-2010	33310	485677	10916643	316	22	8913	206862	4240139	408	18

2010-2011	32797	503328	10981100	322	21	9281	222705	4748610	428	18
2011-2012	32108	515852	10979301	323	20	9672	235814	4756286	395	16

*18.08.1997 tarihli ve 4306 sayılı kanun ile 1997/98 yılından itibaren 8 yıllık kesintisiz, 30.03.2012 tarihli ve 6287 sayılı kanun ile 2012/13 öğretim yılından itibaren 12 yıllık kademeli zorunlu eğitime geçilmiştir. Bu kanun kapsamında ilköğretim ilkokul adıyla devam etmiştir. Veriler de 2012 yılına kadar kayıt edilmiştir.
Kaynak: TÜİK eğitim istatistikleri, örgün eğitim istatistikleri verilerinden alınmıştır.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>

Bu tablodaki verilere göre, 1997-1998 yılları ile 2011-2012 yılları arasında ilköğretim seviyesinin okullaşma oranında yıllara göre bir düşüş saptanmıştır. Ancak öğrenci miktarında da bir artış söz konusudur. Bunun sebebi okul başına düşen öğrenci miktarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Öğrenci miktarındaki artış ile öğretmen miktarındaki artışın doğru orantılı bir şekilde ilerlemesi eğitim öğretim sistemi için pozitif bir etkidir.

Ortaöğretimde ise okul sayısında ciddi bir artışın yaşandığını görmekteyiz. Aynı şekilde öğretmen sayılarının, öğrenci sayılarının artışı da söz konusudur. Okul başına düşen öğrenci sayısı ile öğretmen başına düşen öğrenci sayısında ara sıra bir artış yaşanmış olsa da 1997-1998 ile 2011-2012 yılları arasında çok fazla bir artışın olmadığından söz edebiliriz.

2012 ve 2021 yılları arasında ilköğretim ve ortaöğretimde okul sayısı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısını, okul başına düşen öğrenci sayısını ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı incelemek amacıyla veriler Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2

2012-2021 eğitim döneminde ilkokul ve ortaöğretim verileri

Yıllar	İlkokul					Ortaöğretim				
	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Başına Düşen Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Başına Düşen Öğrenci	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
2012-2013	29169	282043	5593910	192	20	10418	254895	4995623	382	16
2013-2014	28532	288444	5574916	195	19	10955	278641	5420178	375	15

2014-2015	27544	295252	5434150	197	18	9061	298378	5691071	466	14
2015-2016	26522	302961	5360703	202	18	10550	335690	5807643	405	13
2016-2017	25479	292878	4972430	195	17	11076	333040	5849970	388	13
2017-2018	24967	297176	5104599	204	17	11783	347969	5689427	364	12
2018-2019	24739	300732	5267378	213	18	12506	371234	5649594	341	11
2019-2020	24790	309247	5279945	213	17	13046	380631	5630652	327	11
2020-2021	24576	306937	5328391	217	17	12972	382109	6318602	375	13

*Kaynak: TÜİK eğitim istatistikleri, örgün eğitim istatistikleri verilerinden alınmıştır.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>*

Bu veriler kapsamında 2012 yılında yeni eğitim ve öğretim sistemine geçiş döneminin başlamasıyla beraber ilköğretimde okul sayısında yıllara göre bir azalma yaşanırken öğretmen miktarında bir artış da yaşanmıştır. Bu durumda bize okul başına düşen öğrenci miktarının seneler içerisinde arttığını göstermektedir.

2012-2021 yılları arasında ortaöğretimin verilerine baktığımız zaman okul miktarında bir artış yaşanırken, öğretmen miktarında da bir artış yaşanmış olup doğru orantılı bir etki oluşturmuştur. Aynı şekilde öğrenci miktarında da bir artış yaşandığını görebilmekteyiz. Okul başına düşen öğrenci miktarı ile öğretmen başına düşen öğrenci miktarında yıllar içerisinde bir azalma olması eğitim öğretim sisteminin pozitif yönlü etkilendiğini göstermektedir.

2021-2022 eğitim ve öğretim yılında resmi ve özel kuruluşlar olmak üzere 14 bin 137 okul öncesi, 24 bin 778 ilkokul, 19 bin 323 ortaokul, 13 bin 82 lise ile toplam 71 bin 320 okulda 1 milyon 891 öğretmen ve açık öğretim öğretmenlere de dahil olmak üzere toplamda 17 milyon 436 bin 532 öğrenci eğitim ve öğretime devam edilmiştir. Bu süreç içerisinde Kovid-19 salgını ile mücadele dönemine girildiği için eğitim öğretim hayatına ara verilerek yada online eğitim ile devam edildiğinden dolayı olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Eğitim sisteminde yapısal sorular daha fazla artış göstermiştir. Ayrıca eğitim sisteminde müfredatta ders sayısının çokluğu nedeniyle sınıfsal olarak ders sayıları düşürülmüştür (Eğitim Ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2022).

1980’li yıllardan 2000’li yıllara baktığımızda eğitim seviyesinde de bir artış yaşanmıştır. Özellikle yükseköğretime giden öğrenci sayısında ve mezun sayısında yaşanan artış Türkiye’nin seneler içerisinde eğitim sisteminin pozitif yönlü olduğunu göstermektedir. 1983-2021 yılları arası yükseköğretim verileri Tablo 3 de verilmiştir. Toplam öğrenci sayıları ve toplam mezun sayıları, devlet üniversitesinde okuyan önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

Tablo 3

1983- 2021 yılları arasında yükseköğretimde okuyan toplam öğrenci sayıları ve toplam mezun sayıları

Yıllar	Erkek	Kız	Toplam Öğrenci Sayısı	Toplam Mezun Sayısı
1983-1984	222566	113149	335715	42158
1993-1994	699908	422953	1122861	120819
2000-2001	936721	650317	1587038	244100
2003-2004	1128186	807700	1935886	313230
2006-2007	1316120	983367	2299487	359661
2009-2010	1924792	1555451	3480243	556948
2012-2013	2666039	2257901	4923940	635408
2015-2016	3621517	3067668	6689185	712954
2018-2019	4064516	3675986	7740502	768329
2020-2021	4191572	4049425	8240997	1031490

*Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Sisteminden veriler alınarak oluşturulmuştur.
<https://istatistik.yok.gov.tr/>*

2009-2010 yılları arasında yükseköğretime giden erkek ve kız öğrencilerinin sayısı bir önceki yıllara bakarak çok fazla arttığını görebiliriz. 2014-2015 yılları arasında Vakıf Üniversiteleri’nin yoğunlaşmasıyla beraber öğrenci sayılarında ve mezun sayılarında özellikle ciddi bir artış yaşandığını söylemek mümkündür.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse, Türkiye eğitim sistemi yıllar içerisinde gerek okullaşma oranı gerek öğretmen ve öğrenci oranlarına baktığımızda bir iyileşmeye gittiğini görmek mümkündür. Bu iyileşme toplum refahı sağlama açısından olumlu olduğu kadar gelir dağılımı açısından da olumludur.

2.14. Türkiye’de İşsizliğin Gelişimi

İşsizlik dünyanın genel sorunu olmakla beraber ülkemizde de önemli bir sorun halindedir. İşsizlik bir kişinin geçim yapabilmek adına çalışma isteğinde ve arzusunda bulması halinde ve asgari ücret düzeyinde çalışmak isteyip de iş bulmama halidir. İşsizliğin daha önceki konularda bahsettiğimiz üzere çeşitleri mevcuttur.

İşsizlik kavramı, Cumhuriyetin ilk yıllarında geçim yapabilmek tarıma dayalı bir ekonomiden oluşmaktaydı. Bu sebepten dolayı çok fazla işsizlik sorunu mevcut değildi. Özel sektörün sayısı çok fazla yoktu. 1950-1960’lı yıllara kadar bir sorun teşkil etmeyen işsizlik oranı 1970- 1980’li yıllarda hızlı nüfus artışı, sanayileşme, göç olayları, enflasyonun artması, eğitim seviyesi, bölgesel gelişmişlik farkları, gelir dağılımı, ekonomik ve politik sebeplerden dolayı sorun teşkil edecek hale gelmiştir. Bu dönemde bazı kalkınma planları yapılmış ancak işsizliğin kendiliğinden çözümlenecek bir sorun olduğu varsayılarak işsizlik üzerine bir politika izlenmemiş ve çözüme kavuşturulmamıştır. Özellikle 1970’li yıllarda yaşanan petrol kriziyle beraber 1977’de işsizlik oranı iki haneli rakamları görmüş ve işsizlikle mücadele plan ve program dönemi başlamıştır (Şahin ve Yıldırım, 2015: 122). Aşağıdaki tabloda işsizliğin 1930-2022 yılları içerisindeki seyri ve sektörler arasında dağılımı verilmiştir.

Tablo 4

İstihdamın Sektörel Olarak Dağılımı 1930-2022 (%)

YILLAR	İşsizlik Oranı	Tarım Sektöründeki Dağılımı	Sanayi Sektöründeki Dağılımı	Hizmetler Sektöründeki Dağılımı
1930	3.2	87,53	4,16	8,32
1940	2.4	86,03	6,53	7,44
1950	1.5	84,28	6,43	9,29
1960	3.1	74,10	8,33	17,57
1970	6.4	63,24	11,62	25,13
1980	8.3	53,24	14,65	32,11
1990	8.0	46,88	15,35	37,79
2000	6.5	36,00	17,66	46,34
2001	8.4	37,58	17,53	44,88
2002	10.3	34,93	18,52	46,56
2003	10.5	33,88	18,19	47,93
2004	10.8	29,1	24,9	46,0
2005	10.6	25,7	26,3	48,0
2006	10.2	24,0	26,8	49,2
2007	10.3	23,5	26,7	49,8

2008	11.0	23,7	26,8	49,5
2009	14.0	24,7	25,3	50,0
2010	11.9	25,2	26,2	48,6
2011	9.8	25,5	26,5	48,0
2012	9.2	24,6	26,0	49,4
2013	9.7	23,6	26,4	50,0
2014	9.9	21,1	27,9	51,0
2015	10.3	20,6	27,2	52,2
2016	10.9	19,5	26,8	53,7
2017	10.9	19,4	26,5	54,1
2018	11.0	18,4	26,7	54,9
2019	13.4	18,2	25,3	56,5
2020	13.2	17,6	26,2	56,2
2021	12.0	15,9	21,7	56,3
2022	10.0	16,9	21,3	55,7

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri Tarafından Verileri Alınarak Düzenlenmiştir.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>

Bu veriler kapsamında Türkiye’de işsizlik 1980 yıllarından itibaren istikrarlı bir şekilde artışa geçmiştir. 1970’li yıllarda gelişmesine devam eden ya da gelişmemiş ülkelerin sorunu olarak bakılmıştır. Ancak 1980’li yıllarda gelişmiş ülkelerinde sorunu haline gelmiştir 24 Ocak 1980 kararlarından sonra reel ücretlerde düşme yaşanmasının ardından işsizlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Dünyanın ve ülkenin her yerinde mevcut olan işsizlik kavramı ekonomik ve sosyal alanda fazlasıyla hissedilmiştir. İşsizlikle mücadele 1980 yıllarından sonra başlamış olup “devletin ekonomiye müdahale etmemesi” ilkesi yerine devletin aktif işgücü piyasası ile emek piyasasına müdahale etme gereği duymuştur (Tokol ve Alper, 2013: 145).

1990 yılında istihdamın sağlanması amacıyla aktif ve pasif istihdam politikaları düzenlenmeye başlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda pasif istihdam olarak işsizlik yardımları ve işsizlik sigortası verilmeye başlanmış olup 1999 yılında işsizlik sigortasının verilmesi işgücü piyasasındaki bilinen ilk düzenlemedir. Aktif istidam politikaları ise istihdam oluşturma ve işsizliği önlemeye yöneliktir (Çondur ve Bölükbaş, 2014: 83). Tabloda ki verilere baktığımızda zamanla işgücünün tarım sektöründen uzaklaşıp sanayi ve özellikle hizmet sektörüne doğru dağıldığını görmek mümkündür. Bu durumda Türkiye’de sanayileşme döneminin başladığını göstermektedir.

2000 yıllarına gelirken işsizlik oranında çok az azalma eğilimi göstermiş olsa da 2001 krizinin çıkmasıyla beraber ciddi derecede hem üretim hem de istihdam kayıpları meydana gelmiştir. İşsizlik oranının 2008 krizinden sonra artmış olsa da tekrar çift rakamlara 2015

senesinde gelmiştir. Türkiye'nin ekonomik olarak gelişme çabaları bu zamana kadar da işsizlik oranını çok yüksek seviyelere çıkartmamıştır. 2017'den sonra artan işsizlik tekrar düşme eğilimi göstererek 2022 yılında %10 seviyelerine kadar gerilemiştir. 2000'li yıllardan itibaren işsizlik oranlarına erkek, kadın, kent, kırsal, genç işsizlik, uzun süreli işsiz kalma gibi faktörlere ayırdığımızda aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 5

Türkiye'de kadın ve erkeklerin kent-kır ayrımına göre işsizlik oranları (2000-2010)

Yıllar	Türkiye		Kent		Kır	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2000	6,6	6,3	7,8	13,0	4,9	2,0
2001	8,7	7,5	10,3	16,6	6,5	1,7
2002	10,7	9,4	13,0	18,7	7,3	3,0
2003	10,7	10,1	12,6	18,3	7,9	4,2
2004	10,5	9,7	12,5	17,9	7,3	3,2
2005	10,3	10,3	11,6	17,0	8,1	4,2
2006	9,7	10,3	10,9	16,4	7,6	4,3
2007	9,8	10,3	10,7	16,0	8,2	4,1
2008	11,0	14,3	11,6	16,6	8,7	4,3
2009	13,9	14,3	15,3	20,4	10,7	5,3
2010	11,5	13,0	12,6	18,7	8,7	5,2

*2013 yılı itibariyle kent-kır ayrımı işsizlik verileri TÜİK tarafından hesaplanamamıştır.

Kaynak: TÜİK verilerinden alınmıştır.

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>

Bu tablodaki verilere göre kentsel ve kırsal alandaki işsizlik oranları incelendiğinde kadın işsizlik oranının kentlerde daha çok kırsal kesimde tarımla uğraştıkları için daha az olduğu, kent kesiminde genellikle erkek nüfusun çalıştığı gözlenmiştir. Kadın ve erkek işsizlik oranlarının kırsal ve kentsel alanda farklılık göstermesinin sebebi işverenlerin kurumsal ve yapısal nedenleri ile ülkemizde oluşan cinsiyetçi ayrımı gösterebiliriz. Ayrıca kadınların kırsal alanda daha fazla çalışabilme potansiyellerinden dolayı işsizlik oranları daha azdır. Erkek kesimi ise sanayi sektöründe çalışma potansiyeli daha yüksektir.

2013 yılından sonra kent-kır ayrımı nüfus artışı ya da göç gibi nedenlerden dolayı hesaplanmamıştır. 2011 ve 2021 yılları arası kadın ve erkek de işsizlik oranlarını incelemek için Tablo 6 verilmiştir.

Tablo 6

2011-2021 Kadın ve Erkek İşsizlik Oranları

Yıllar	Kadın	Erkek
2011	11,3	8,5
2012	10,8	9,2
2013	11,9	9,0
2014	11,9	9,2
2015	12,6	9,4
2016	14,0	9,8
2017	14,2	9,6
2018	14,2	9,5
2019	16,8	12,7
2020	15,3	12,6
2021	15,1	10,9

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri verilerinden alınmıştır.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>

Cinsiyete dayalı işsizlik oranı için verilmiş olan tabloya baktığımız zaman, genel anlamda kadın ve erkek arasında çok aşırı bir fark yoktur. Birbirlerine en yakın olarak seyrettiği sene 2012 senesi olarak gözlemlenmiştir. 2021 yılına kadar kadınların işsizlik oranının erkeklere göre daha çok olmasının sebebi kadınların toplumsal normlarda baskı görmesi ve cinsiyet eşitsizliği gibi nedenlerden dolayı genellikle sigortasız bir şekilde kaçak yollarda istihdam edilmesinden kaynaklanmaktadır. Aslında toplumda kadınların, erkeklere göre daha kolay iş bulabileceği yönündedir. Ancak kadınlar buldukları işte ya sigortasız ya da erkeklere göre daha düşük maaşlarda çalışmaktadır. Bunun sebebi erkek evi geçindirirken, kadın eve yardım ediyor olarak görünmesidir. Kadınlarda nitelikli işler için eğitim durumunu geliştirip erkeklere göre daha iyi bir konumda oldukları takdirde iş bulma olasılıkları ve buldukları işin olanaklarının iyi olması gibi iyileştirmelere gidecektir.

Tablo 7

2000-2021 yılları arasında genç işsizlik oranları

Yıllar	İşsizlik Oranı	Yıllar	İşsizlik Oranı
2000	%13.1	2011	%18,4
2001	%16.2	2012	%17,5
2002	%19.2	2013	%18,7
2003	%20.5	2014	%17,9
2004	%19.7	2015	%18,5
2005	%19.3	2016	%19,5
2006	%18.7	2017	%20,8
2007	%19.6	2018	%20,3
2008	%20.5	2019	%25,4
2009	%25.3	2020	%25,3
2010	%21.7	2021	%22,7

Kaynak: TÜİK verilerinden alınmıştır.

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>

Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de küresel olarak bir sorun teşkil eden genç işsizliğin en önemli sebebi, eğitime katım oranı, yeni iş olanaklarının sağlanmaması, tecrübe edinmelerine engel olunması, gençlerin yeteneklerine göre işgücü piyasası oluşturulmaması gibi nedenler genç işsizliği etkilemektedir (Karagöl ve Etçi, 2019: 65).

Bu tablodaki veriler kapsamında 2000’li yıllardan itibaren işsizliğin sayısı ile genç işsizlik oranına orantılı olarak bakacak olursak genç işsizlik önemli bir kısmı kapsamaktadır. Bu işsizlik oranı 2003 yılına kadar hızlı bir şekilde yükselmiş olup, 2004 yılından sonra azalma ve artma eğilimi göstererek 2008 krizine kadar devam etmiştir. 2008 yılında krizinde etkisiyle beraber daha fazla artmış ancak zamanla bu hız yavaşlama eğilime girmiştir. 2010 senesinden sonra genç işsizlikte en düşük olduğu sene 2014 yılı olmakla beraber 2020 senesinde en çok artış olduğu yıl olmuştur. 2021 yılında biraz olsa düşme eğilimine girmiştir. Özellikle genç işsizliğin düşmesi demek temelden iş öğreniminin artması demektir. Bu yüzden gençlere iş öğrenme fırsatının verilmesi çok önemlidir. Genç işsizliğin birçok nedeni vardır. Bunlar; doğunun tarıma dayalı olması sebebi ile girişimciliğin gelişmemesi ve iş bulamayan gençlerin batıya göç etmesi, işverenlerin tecrübeli eleman istemesi, gençlerin üniversite okuyup ne iş yapmak istediklerini bilmemeleri gibi nedenleri sayabiliriz.

İşsizliğin başlıca bir diğer nedeni de eğitim seviyesidir. Mevcut ülkede eğitim seviyesinin yüksek olması hem işinin hem de toplumun refahı açısından önem arz eder. Bireyim kendine verim katması, bilgi katması devamında kazançlarının artmasını da sağlar. İşsiz kalma riski de azalır. İşsizlik süreci de eğitim seviyesine göre kısalmıştır. Toplumsal açıdan da ekonominin nitelikli işgücünü sağlayacağı için ekonomik büyüme üzerinde büyük bir etkisi vardır (Çalışkan, 2007: 286).

Tablo 8

Türkiye’de eğitim düzeylerine göre işsizlik oranı (2000-2022)

Yıllar	Lise Altı Eğitimli İşsizlik Oranı %	Lise ve Dengi Meslek Lisesi Mezunu İşsizlik Oranı %	Yükseköğretim Mezunu İşsizlik Oranı %
2000	5,7	10,6	7
2001	7,8	13,3	7,8
2002	9,6	14,7	11,1
2003	10,2	12,8	11,1
2004	9,7	15,2	12,2
2005	10,1	13,8	10
2006	8,1	11,1	8,1
2007	8,2	11,1	8,5
2008	9,3	11,4	9,2
2009	12,2	15,2	10,8
2010	10,2	13,1	9,8
2011	8,1	10,7	9,4
2012	7,5	9,6	8,9
2013	8,1	10,2	9,3
2014	9,4	11,3	10,6
2015	10	11,3	11
2016	10,2	12,5	12
2017	9,8	12,6	12,7
2018	10,1	12,2	12,4
2019	13,2	15,7	13,7
2020	12,0	15,8	14,2
2021	11,1	14,1	12,4
2022	10,9	13,9	11,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistik verilerinden alınmıştır.

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>

Bu tabloya göre yeni mezun olmuş lise ve üzeri eğitim almış bireylerin işgücünde istihdam edilme oranının düşük olduğunu görmek mümkündür. Bu durumun sebebi eğitim düzeyinden ziyade, nitelikli bireyler yetiştirmenin daha önemli olduğunu anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında vasıflı bireylerin, lisedeki bilgi birikimin yetmediğini vasıflı olmak için ya meslek lisesi çıkışlı olmak gerektiği ya da üniversite hayatında kendini yeteneklerine göre geliştirmenin oldukça önemli olduğunu görmekteyiz. Çünkü bireyin iş hayatına girmek için hiçbir yeteneği olmaması işsizlik oranını daha fazla etkilemektedir. İşsizlik oranları eğitim seviyesine göre bakıldığında da özellikle 2001 ve 2008 krizinin işsizliği arttırmış olduğu görülebilmektedir. Çünkü işveren de zor durumda kaldığı için nitelikli olup olmaksızın eleman çıkarımında bulunmuştur. 2022 yılına kadar lise altı eğitim alanların işsizlik oranlarında bir yükselme görülmüştür. Ancak lise ve lise dengi meslek okullarında ve yüksek öğrenim görenlerin işsizlik oranları 2000-2022 yılları arasında sürekli olarak aşağı ve yukarı yönlü değişkenlik göstermiştir. Bu durumda her üniversiteden mezun olanın iş bulamadığını ve meslek yüksek okullarından yeterli bilgi ile kalifiyeli insan yetiştirilmediğini söyleyebiliriz.

İşsizlik süresinin uzun ya da kısa olması işsizlik olgusu içinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü işsiz kalma süresinin uzaması durumunda hem ekonomik hem sosyal hem de psikolojik olarak kişiyi olumsuz etkilemektedir. Kişiler hem kendilerine hem de sosyo-ekonomik düzene bir güven kaybı yaşamaktadır. Bu durumun sonucu olarak da ailesine karşı kendine karşı ya da topluma karşı suç eğilimine girme potansiyeline sahip hale gelirler. Ayrıca uzun süre işsizlik yaşamalarından dolayı mesleki olarak bilgi birikimleri körelmeye başlar ve özgüven düşüklüğü yaşamalarına da neden olacağı için istihdam edildiğinde işgücü hayatına adapte sağlamaları kolay olmayacaktır (Alabaş, 2007: 1).

Tablo 9

İş arama sürelerine göre işsizlik oranı 2000-2022 (Bin)

Yıllar	Toplam	1-2 Ay	3-5 Ay	6-8 Ay	9-11 Ay	1-2 Yıl	2-3 Yıl	3 ve Daha Fazla Yıl
2000	1.445	530	395	164	50	190	72	44
2001	1.924	648	595	208	65	264	90	54
2002	2.366	704	583	279	102	428	176	94
2003	2.395	781	660	288	83	323	156	104
2004	2.341	490	515	312	106	456	256	206
2005	2.343	513	520	289	96	429	261	241

2006	2.271	562	533	272	82	414	216	192
2007	2.320	658	578	274	99	402	170	139
2008	2.566	777	698	308	98	410	167	118
2009	3.435	957	929	502	175	538	199	135
2010	3.012	906	724	375	142	533	208	124
2011	2.583	862	611	315	108	428	168	91
2012	2.481	826	646	291	401	401	147	71
2013	2.705	904	709	327	452	452	138	76
2014	2.852	1.195	694	285	408	408	126	55
2015	3.057	1.265	709	327	462	462	131	52
2016	3.329	1.380	792	353	492	492	124	70
2017	3.429	1.382	792	390	534	534	150	72
2018	3.536	1.463	780	359	546	546	158	87
2019	4.650	1.974	901	428	214	762	241	130
2020	4.194	1.283	1.061	562	223	716	231	119
2021	3.680	1.407	808	318	98	696	235	119
2022	3.501	1.491	711	328	117	559	207	88

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistik verilerinden alınmıştır.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Agustos-2020-33792>

Bu veriler dahilinde iş arama sürelerine göre işsiz kişilerin sayısı 2021 yılına gelindiğinde çok fazla artış göstermiştir. Bireylerin işsizlik sigortasından yararlanmak amacıyla işten çıkmaları, iş sektöründen uzaklaşmaları iş bulma sürecini daha zora sokmaktadır. Bu durumun sonucu olarak da ülkemizde işsizlik günden güne artmaya devam etmektedir. 2022 yılında bu durum biraz toparlanma sürecine girmiş olsa insanların iş bulamamaları, istihdam edilmemeleri ve bu rakamların artış göstermesi büyük bir sorun halindedir. Bu yüzden işsizlik sorunu özellikle bizim ülkemiz için çözülmesi gereken bir problemdir. Bu sorunu aşmaya çalıştığımız taktirde ve iş şartlarında iyileştirme olması durumunda insanlar geçinmek amacıyla daha çok çalışmaya teşvik olacaklardır.

2.15. Türkiye’de Enflasyonun Gelişimi

Enflasyon olgusu geçmiş dönemlerde de gelişimini sağlamış ve gelişmeye devam etmekte olan ülkeler için günümüzde de sorun halindedir. Bir ülke içerisinde enflasyon genelde maliyetlerde artışın yaşanmasıyla beraber arzın azalmasından veya arz sabitken talepte yaşanan artışlardan kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik hayati oldukça etkisi altına alan enflasyon ilk kez 16. Yüzyılda Avrupa’da baş göstermiştir. Ülkemizde ise ilk olarak 1939 yılından bu zamana kadar enflasyon olgusu

ile karşı karşıyadır. Belirli dönemlerde bu enflasyon ülkemizde sürünen enflasyon olarak gözlemlense de Türkiye'nin geçmiş tarihi basamaklı enflasyonun yaşandığını göstermektedir. Türkiye de özellikle son 30 yıllık dönemde iki haneli ve yüksek bir şekilde seyir eden bir enflasyon olgusu söz konusu olmasına rağmen 1939 ile 2000 yılları arasında 60 sene boyunca hiperenflasyon derecesine gelmediği söyleyebiliriz (Altınışık, 2018: 20).

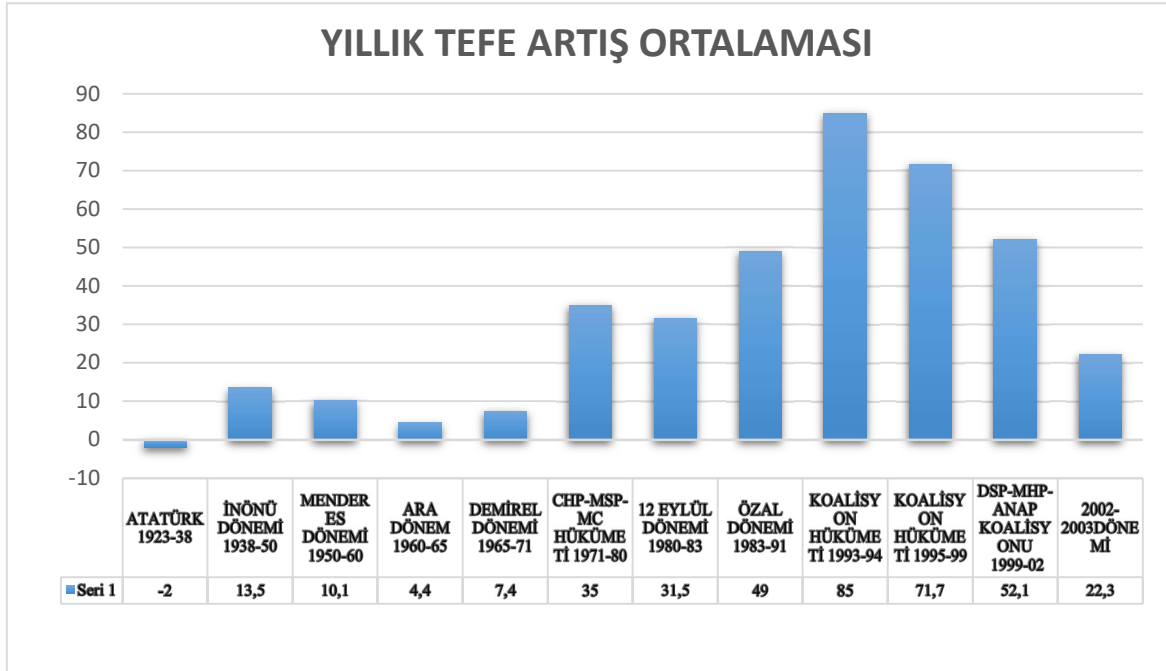
1929 Dünya Buhranı ile Dünya ekonomisi ve Türkiye ekonomisi oldukça olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Türkiye'nin dış borçları ödemesiyle beraber Türk Lirası değer kaybetmeye başlamıştır. Bu gelişmelerden dolayı para arzının denetlenmesine duyulan ihtiyaçtan ve TL'nin değerini korumak adına 26 Şubat 1930'da Türk parasını koruma kanunu çıkarılmasıyla beraber 3 Ekim 1931 yılında Merkez Bankası resmi olarak kurulmuştur. Sabit kur rejimi ile yürütülmeye başlanan bu dönemde 1923 ve 1950 yılları arasında denk bütçe ilkeleriyle beraber sıkı bir para politikası içerisine girmiştir (Karaçor ve Atabey, s.118).

1923-1930 seneleri arasında liberal bir siyaset anlayışı ile ilerleyen Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1930'lu yıllarda öz kaynaklara dönme ve devletçilik fikrine geçilme kararı ile devlet ekonomiyeye müdahale etmeye başlamıştır. Bu dönemde ekonominin temel taşı olan Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) kurulmaya başlanmıştır (Yiğit, s.256). KİT'lerin temel amacı yeterli sermayesi olmayan gelişmekte olan ülkelerin devletin imkanları ile mal ve hizmetin üretimi sağlayabilmesidir (Çoban 2000: 167).

1933 yılında tek parti olan CHP'nin ekonomide devletçilik ilkesi ile ilerleyip birinci Beş Yıllık kalkınma planını 1933-1937 yılları arasını kapsayacak şekilde oluşturmuştur. Bu plan kapsamında Pamuklu Mensucat Sanayi, Iğdır İplik Fabrikası, Karabük Demir Çelik Fabrikası İzmit Kağıt ve Sanayi, Toprak Sanayi, Keçiborlu Kükürt Sanayi, Kimya Sanayi gibi kuruluşlar açılmıştır. 1938-1942 yılları arasında İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ise İkinci Dünya Savaşı yıllarına denk geldiği için ekonomide güçlük çekilmiştir. Bu durum olmasına rağmen 1930 ve 1940'lı yıllarda hammaddeleri tamamen Türkiye'ye bağlı sanayiler çok az borç alarak kurmaya çalışmışlardır. Gayri Safi Milli Hasıla %4,7 oranında artmış, kişi başına düşen gelir ise %2,6 oranında artmıştır. 1938 yılında dış ticarete açık verilmediği gibi enflasyon oranı da sifıra yakın olmuştur (İlker, s.30)

Aşağıda verilen şekil incelendiğinde Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren on beş yıllık bir sürece bakacak olursak TEFE oranlarının sıfırın altına indiğini İkinci Dünya Savaşından sonra ise enflasyonun daha net bir şekilde hissedildiğini görmek mümkündür.

Çünkü Türkiye İkinci Dünya Savaşına katılmamış olsa bile etkilerini yoğun bir şekilde yaşamıştır. Savaş ekonomisi koşulları mevcut olduğundan ithalatın daralması, hammaddenin ve üretim girdilerin eksiklikleri, tarıma yardım edecek nüfusun silah altında tutulması gibi nedenlerden dolayı kamu harcamaları azalmış, birçok gıda ürünlerinde kıtlık yaşanmıştır. 1940-1945 yılları arasında üretim %5.6 oranında, tarımsal hasıla %7.2 oranında ve milli hasılamızda %6.3 oranında gerilediği gözlemlenmiştir (Boratav, 1998:63-68).

Şekil 10. 1923-2003 arası hükümet dönemlerinde enflasyonun seyri

Kaynak: (Hepsağ ve Tıraşoğlu, 2018: 27).

Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber en önemli kavram paranın değerli kalması ve sağlam bir şekilde durmasıydı. Osmanlı İmparatorluğundan kalan borçları aşmak için paranın devalüe edilmesi ekonomik etkilerinin yanında moral etkisi de oluşturmaktaydı. Bu sebeple 7 Eylül 1946 yılında devalüasyonu dünya para sistemi üzerinde yeniden canlı bir hale getirilmeye çalışıldığı bir dönem olmuş hatta birçok ülke de parasını devalüe etmiştir. 1946 yılından sonra Menderes Hükümeti, enflasyonla mücadele edebilmek amacıyla IMF'ye başvurmuş ve borçlanmıştır. IMF'nin istikrar programlarını uygulamak zorunda kalmıştır. Demokrat parti yönetime geçen Türkiye bu dönemde üretimi artırmak ve halkın ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekince 1950'lerde yeni KİT'ler açıp eskilerini de güçlendirme kararı almıştı (Doğruel ve A. Doğruel, 2005: 147).

1950’lili yıllarda paranın devalüe edilmesiyle ve dış ticaretin fazla vermesiyle biriken dövizler sayesinde ekonomi biraz olsun toparlanmış ama kısa süreli olmuştur. Bu yıllarda Kore Savaşının da başlamasıyla beraber Türkiye’nin ihracatının artmasına, ithalatın ise savaş nedeniyle azalmasına neden olmuştur. Bu yıllarda devletin ekonomideki yeri azalmıştır. Bu nedenle kamu harcamaları milli gelirdeki payı %19’a kadar gerilemiştir. 1956’lı yıllara gelindiğinde üretim artmış ancak fiyatlarda emisyon ve kredi hacmin yüzünden artmaya devam etmiştir. Bu dönemde TEFE ve TÜFE oranlarına bakılarak hesaplanan enflasyon oranı %20’lere gelmiştir. Bu durumda devlet “İlk İstikrar Programı” na geçmiş ve enflasyon oranı %5’lere kadar gerilemiştir (İmren ve Akman, 1994: 25).

1960’lı yıllara geldiğimizde Türkiye artık karma bir ekonomiye geçmiş ve Kamu İktisadi Teşebbüslerine daha fazla önem vermeye başlamıştır. Uygulanmaya başlanan istikrar programları ile beraber planlı bir döneme geçiş başlamıştır. Ancak 1964 yıllarında yanlış uygulanan politikalar ve baskılar sayesinde ekonominin dengesi değişmiştir. Genişleyici politikalar ve ihracatın canlanması için faiz oranları düşük seviyelerde tutarak döviz kurunun da düşük kalmasına neden oldukları için 1970’te de TL’nin yeniden devalüe edilmiştir. 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye sert bir enflasyonist sürece girmiştir. Çok fazla fiyatlarda yükseliş yaşanması, artan işsizlik sorunu ve dış ödemelerdeki güçlüklerle beraber ardından gelen 1973 de petrol şokları, Kıbrıs sorunu gibi faktörler ekonominin dengesini oldukça fazla bozmuştur (Karaçor ve Atabey, 2001: 125).

1976 yıllarından itibaren enflasyon oranı hızlı bir şekilde artışa geçmiş, 1980 yıllarında da üç basamaklı rakamlara ulaşarak zirve yapmıştır. Bu durum 24 Ocak 1980 İstikrar kararlarının alınmasına neden olmuştur. 1980 yıllarından 1987 yıllarına kadar enflasyon oranını düşürmeye başaran hükümet, 1987 Aralık ayında yapılan yüksek oranda kamu kesiminde ücret artışı gerçekleştirmiştir. Bu durum döviz piyasasında oynaklığa neden olmuş, piyasadaki likidite fazlalığı ve enflasyonun ekşiyle beraber tekrar artmaya devam etmiştir (Girginer ve Yenilmez, 2005: 103).

Tablo 10

1970-1990 Dönemi enflasyon oranı

Yıllar	Enflasyon Oranı (%)	Yıllar	Enflasyon Oranı (%)
1970	11.9	1980	103.8
1971	18.3	1981	41.9
1972	16.4	1982	27.5

1973	22.1	1983	27.5
1974	28.4	1984	50.7
1975	16.2	1985	43.9
1976	16.7	1986	30.9
1977	24.4	1987	38.3
1978	43.8	1988	65.7
1979	71.1	1989	66.9
		1990	54.0

Kaynak: (Girginer ve Yenilmez, 2005)

1986 ile 1987 yılları arasında yaşanan düşüşün sebebi petrol fiyatlarında meydana gelen azalış ve OECD ülkelerindeki düşük fiyat artışlarıdır. Ancak bu düşüş süresi kısa zamanlı olup 1988 yıllarında fiyatlardaki yükselişle beraber 1998 yıllarına kadar enflasyon oranı %60-79 gibi oranlarda seyretmiş ve 5 Nisan kararlarından sonra 1994 yılında rekor bir oranda artarak %125,5 kadar yükselmiştir. (Karluk, 2002: 427).

20 yıllık süreçte enflasyon oranını düşürmede başarısız olan Türkiye, 2000 yılında IMF'nin desteği ve yön vermesiyle dezenflasyon dönemine geçmiş ve üç yıllık bir dönemi kapsayacak program hazırlanmış ve enflasyonun düşmesi öngörülmüştür. 2000 yılında Hazine Müsteşarlığının iletmiş olduğu niyet mektubunda Bay Köhler şu cümleleri aktarmıştır;

“1999 yılı sonunda Türkiye hükümeti tarafından uygulamaya konulan ve Uluslararası Para Fonu ile yapılan Stand-by Düzenlemesi ile desteklenen enflasyonla mücadele ve mali uyum programı, uygulamaya sadece birkaç öncesinde konulmasına rağmen ekonomi üzerinde açık ve yararlı etkiler yaratmıştır: 2000 yılının ilk beş ayında enflasyon son 14 yılın en düşük seviyesine düşmüş, kamu borcunun GSMH 'ya oranı azalmaya başlamış, faiz oranları hızlı bir şekilde düşmüş ve üretim artmıştır. Bu sonuçlar, politikamızın sıkı sıkıya uygulanmasıyla elde edilmiş ve bu politikalar, başlıca kredi değerlendirme kuruluşları tarafından yapılan not yükseltmelerinde gösterdiği gibi hem iç hem de uluslararası mali piyasalar nezdinde kredibilite toplanmıştır.” (Niyet Mektubu, 2000:1).

Bu program niyet mektubunda da belirtildiği gibi maliye ve para politikasıyla uyum içinde olmuş ve istenilen yönde olumlu gelişmeler olmuştur. Ancak bu olumlu gelişmeler 21 Şubat 2001'de “Kara Çarşamba” olarak adlandırılan krizde tersine dönerek 2001 yılında

hedeflerin yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur (Karaçor ve Atabey, 2001: 125). “Kara Çarşamba” krizinden sonra dalgalı bir döviz sistemine geçilmiş olup Güçlü Ekonomiye Geçiş dönemine geçilmiştir. Bu geçiş döneminin amacı; mali piyasadaki dengesizliğin giderilmesi, faizde ve döviz kurunda istikrarlı bir ilerleyiş gerçekleştirilmesi, iç ve dış borcun azaltılarak enflasyon oranının düşürülmesi, ekonomik büyüme sağlanmasıyla beraber yapısal reformlar gerçekleştirilmek istenmiştir. Ancak 2001 krizin negatif etkisi ile ABD’de çıkan olaylar sebebiyle beklenen hedefler gerçekleştirilememiş, IMF’ye yeni bir niyet mektubu gönderilmiş ve 2002-2004 yılları arasında uygulanacak program ve enflasyon hedeflenmesi anlatılmıştır. Yeni bir Stand-by düzenlenmesi istenmiştir (Şahin, 2014: 118).

Türkiye’de para politikasında enflasyon hedefleme stratejisi iki dönemde ele alınabilir: 2002-2005 arası “Örtük Enflasyon Hedeflenmesi” ve 1 Ocak sonrası döneme “Açık Enflasyon” dönemi denilmektedir. Ancak Örtük Enflasyonu uygulamak için yeterli koşullar bulunmadığından dolayı aşamalı olarak ilerlemeye devam edilmesine karar verilmiştir (Öztürk ve Uslanmaz, 2018:96). 2003 ile 2004 yılları arasında belirtilen enflasyon hedeflenmesiyle beraber Türkiye faiz ve enflasyon oranlarında gözle görülür bir şekilde düşüş yaşamış hatta en fazla faiz indirimine giden ülkeler arasında olmuştur. Bu nedenle Merkez Bankası enflasyondaki bu değişikliği kontrol altına almak amacıyla yeni yöntem arayışları içerisine girip politika araçlarına yenilik katmıştır. Bu yeni uygulama örtük ve açık enflasyonun gelişmiş bir versiyonu “faiz koridoru” olarak adlandırılmaktadır. Enflasyonu hedeflenen yerde tutmak için kullanılan araçlar; faiz koridoru, haftalık repo faizi, likidite yönetimi, zorunlu karşılıklar, rezerv opsiyonu mekanizmasıdır. Aktarım mekanizması olarak da krediler ve döviz kuru belirlenmiştir (Torun ve Karanfil, 2016: 475). Ülkemizde 2002 yılı itibariyle, Merkez Bankası ve Hükümet tarafından hedeflenen ve gerçekleşen enflasyon oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11

Enflasyon hedeflemesi ve gerçekleşme oranları 2002-2021

YILLAR	HEDEF	GERÇEKLEŞME	YILLAR	HEDEF	GERÇEKLEŞME
2002	35	29,7	2012		6,2
2003	20	18,4	2013	5	7,4
2004	12	9,3	2014	5	8,2
2005	8	7,7	2015	5	8,8
2006	5	9,7	2016	5	8,5
2007	4	8,4	2017	5	11,92

2008	4	10,1	2018	5	20,30
2009	7,5	6,5	2019	5	11,84
2010	6,5	6,4	2020	5	14,60
2011	5,5	10,4	2021	5	36,08

Kaynak: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri>

2005 yılı sonunda hedeflenen enflasyonun altında bir enflasyon gerçekleşerek enflasyon artış hızı iyileşmeye başlamıştır. Petrol fiyatlarında yükselişe rağmen etkileri ikincil derecede kalmıştır (TCMB Enflasyon Raporu, 2006-1). 2005 yılının ikinci yarısından sonra yüksek seviyede artışların yaşanması, işlenmemiş gıda fiyatlarının yıllık bazda bir gerileme olması ve döviz kurunun gecikmeli etkilerinin yavaşlaması enflasyon oranında etki eden bir etmen olmuştur. 2006 yılında döviz kuru hareketliliği, enerjinin ve işlenmemiş gıdada artış yaşanması enflasyon oranında bir artış meydana gelmesine neden olmuştur (TCMB, 2007:1).

2008 yılında ABD’de yaşanan emlak krizi tüm dünyayı negatif bir etkisi altına almıştır. Konut fiyatları birden düşmüş, Mortgage kredileri veren piyasa çökmüştür. Türkiye de bu durumdan nasibi almış, hedeflenen enflasyonun oranına ulaşamamıştır. Krizin etkileri yıl boyunca sürmüştür ancak 2009 yılında hedefine ulaşmasına engel olmamıştır. 2009 yılında enflasyon oranında yaşanan düşüş, yılın sonlarına doğru petrol ve diğer emtia fiyatlarında yaşanan artış enflasyon oranındaki düşme eğilimi yavaşlatmıştır (Aras, 2010: 98).

2000 yıllar arası fiyat istikrarı sabit tutulmaya ya da düşürülmeye çalışılmış olsa da maalesef 2017 yılında tekrar çift haneli rakamlara ulaşılmıştır. Türk Lirasının değerinin düşmesine sebep olan enflasyon oranının ana nedenleri, cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş döneminin yaşanması, ülkeye yapılan yabancı kaynaklı yardımların kredi notumuzun düşmesi sebebiyle azalması, Merkez Bankası hakkında gelen eleştirileri saymak mümkündür.

2019-2021 yıllarına kadar enflasyon oranları devlet müdahalesi ile sürekli sabit tutulmaya ya da düşük tutulmaya özen gösterilmiş olsa da yıldan yıla yavaş yavaş bir artış gösterdiği tabloda da gözlemlenmiştir. Bu durumda devletin ekonomik borçları, dolar karşısında TL’nin daha fazla değer kaybetmesine, işsizlik oranlarının artmasına, gelir dağılımındaki eşitsizliğe ve alım gücünün düşmesine neden olmaktadır. Enflasyon ülkemiz için çözülmesi gereken en önemli konulardan biridir.

2.16. Türkiye’de Gelir Dağılımının Gelişimi

Gelir dağılımı kavramı, sosyal bilimciler ve ekonomistler tarafından yıllardır üzerinde çok fazla durulan konulardan biri olmuştur. Çünkü ekonomik ve sosyal değişimleri zaman içerisinde yakından takip etmek, ülkelerin hem gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi verirken hem de ekonomik olarak kalkınmaları hakkında bilgi verir.

Gelir dağılımı birçok faktörden çabuk etkilenebilen bir kavram olarak çıkar karşımıza. Bulunduğu dönemin içerisinde bakıldığında ekonomik, siyasi, sosyal yapısını gözeterik yapılmış olan araştırmalar, gelir dağılımının ne denli değişime uğradığını, nasıl eşitsizliklerin ortaya çıktığını, hangi faktörlerin daha çok etkilediğini görebilmek mümkün hale gelir. Bu anlamda ülkeler kendi aralarında araştırmalar yapmaya başlamıştır. Ülkemiz ilk kez 1963 Devlet Planlanma Teşkilatı ile beraber, T. Çavuşoğlu ve Y. Hamurdan’ın 32700 kişinin gelir vergilerini bildirmesiyle elde edilen veriler sayesinde oluşturulmuş bir araştırmadır. Ancak bu araştırmada herkesin doğru bir bilgi vermediği düşünülerek veri azlığından kaynaklı gelir dağılımı araştırması için yeterli görülmemiştir (Bakkal, 2016: 169).

Türkiye’de gelir dağılımı kavramı, gelir dağılımı hakkında belli şekillerde anket çalışması yaparak başlamıştır. Gelir dağılımı anketinin amacı aslında insanların yaşam seviyelerinin belli zaman aralığındaki değişimlerini görebilmek, coğrafi, kültürel, kent ve kırsal kesimdeki insanlar arasındaki eşitsizlik ne denli olduğunu görebilmek, fiyat politikası düzenlenmesine ve maliye politikasına kaynaklık edebilmek, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının ne kadar olduğunu tespitini sağlamaktır.

Türkiye’de gelir dağılımı araştırmalarının başlangıcı aşağıdaki gibidir (DİE, 1994);

- **1973 yılı gelir dağılımı araştırması;** 1968 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından “Türkiye’nin Nüfus Yapısı ve Nüfus sorunları” konusu hakkında Türkiye’de örnek niteliğinde ilk defa çalışma yapılmıştır. Bu çalışmayı DPT, 1973 yılında hane halkı gelirlerini ele alarak ve bu verilere bakarak gelir dağılımı araştırması yapmaya olanak sağlamıştır. Bu çalışmada, İstanbul, Ankara, İzmir ve çevresi dışında kalan bölgeler kentsel ve kırsal olarak ayrılmış ve hanelere ayırarak bir yol izlenmiştir.

- **1973 ve 1974 gelir dağılımı araştırması;** bu yıllarda DİE tarafından Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde olan Devlet Planlama Teşkilatı kırsal yerlerin ekonomik yapısını anlayabilmek adına anket çalışması yapmıştır. Bu anketlerden biri olan “Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi” verileri ile “Gelir dağılımı” çalışması yapılmıştır. Bu ankette 2000’den az nüfuslu köylere uygulanmış olup, 3 aşamalı şekilde gerçekleşmiştir.
- **1986 yılı gelir dağılımı araştırması;** TÜSİAD tarafından uygulanmış olan bu çalışma Türkiye’deki gelir gruplarını, bölgeleri, sektörleri içinde bulunduran bir araştırmadır. Bu araştırma dört ciltten oluşmaktadır. Bu araştırmanın bir bölümüne göre; “Türkiye’de hane gelirleri, Hane halkı Harcamaları ve Hayat Standardı” bölümü gelir dağılımı araştırması olarak görülmesine rağmen gelir dağılımının belirlenmesi amacıyla yapılmadığından araştırma yeterli düzeyde olmamıştır.
- **1987 yılı gelir dağılımı araştırması;** bu yılda uygulanan anket çalışması DPT tarafından uygulanan Türkiye geneli ilk ankettir. Bu ankete göre; “Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi” oluşturulmuştur. Bu anketin belirleyicileri; bölgeler, nüfus grupları, kent ve kır ayrımları, gelir ve tüketim farklılıkları kapsamıştır.

Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi’nin ikincisi 1994 yılında DİE tarafından yapılmıştır. Bu yıldan 2002 yılına kadar herhangi bir çalışma söz konusu olmamış 2002 yılından 2005 yılına kadar TÜİK düzenli olarak Hane halkı Bütçe Anketleri düzenlenmeye başlamıştır. 2006 yılında Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında yayımlanan, TÜİK tarafından gerçekleştirilen, gelir dağılımı sonuçları, yoksulluğun düzeyi kompozisyonu verileri ile yaşam koşulları ve sosyal dışlanmaya yönelik veriler sayesinde hane halkı kullanılabilir gelir tanımlanmıştır (Akyol, 2018: 222). 2002 yılından sonra düzenli aralıklarla kişisel gelir dağılımını bulmak adına çalışmalarına devam etmiştir.

2.16.1. Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı

Bu gelir dağılımı bilindiği üzere aylık, yıllık ya da üç aylık gibi belli dönemlerde gelen gelirin aile bireyleri arasında tüketilmek üzere dağılımını ifade etmektedir. Kişisel gelir dağılımının hesaplanması için kullanılan yöntem ise nüfusun yüzdelik kesimlerine

ayrılarak elde edilen gelirden aldıkları payı gösterir. 1963 ve 2008 yılları arasında çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan kişisel gelir dağılımı sonuçları aşağıdaki tablodaki gibidir (Kurtipek, 2011: 71).

Tablo 12

Türkiye’de gelir dağılımı 1963-2021

YILLAR	Birinci %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Beşinci %20	Gini Katsayısı
1963	4,5	8,5	11,5	18,5	57,0	0,55
1968	3,0	7,0	10,0	20,0	60,0	0,56
1973	3,5	8,0	12,5	19,5	56,5	0,51
1978	2,9	7,4	13,0	22,1	54,7	0,51
1983	2,7	7,0	12,6	21,9	55,8	0,52
1986	3,9	8,4	12,6	19,2	55,9	0,50
1987	5,2	9,6	14,1	21,2	49,9	0,43
1994	4,9	8,6	12,6	19,0	54,9	0,49
2002	5,3	9,8	14,0	20,8	50,1	0,44
2003	6,0	10,3	14,5	20,9	48,3	0,42
2004	6,0	10,7	15,2	21,9	46,2	0,40
2005	6,1	11,1	15,8	22,6	44,4	0,38
2006	5,8	10,5	15,2	22,1	46,5	0,42
2007	6,4	10,9	15,4	21,8	45,5	0,41
2008	6,4	10,9	15,4	22,0	45,3	0,40
2009	6,2	10,7	15,3	21,8	46,0	0,41
2010	6,5	11,1	15,6	21,9	44,9	0,40
2011	6,5	11,0	15,5	21,9	45,2	0,40
2012	6,5	11,0	15,6	22,0	45,0	0,40
2013	6,6	10,9	15,4	21,8	45,2	0,40
2014	6,5	11,0	15,6	22,2	44,7	0,39
2015	6,3	10,8	15,5	22,0	45,3	0,40
2016	6,3	10,6	15,2	21,6	46,3	0,40
2017	6,3	10,6	15,1	21,4	46,6	0,40
2018	6,1	10,5	15,1	21,5	46,8	0,41
2019	6,5	11,0	15,5	21,6	45,4	0,39
2020	6,0	10,7	15,2	21,6	46,5	0,41
2021	6,4	10,9	15,2	21,5	45,9	0,40

Kaynaklar: 1963-2006 yılları arası, (Kurtipek, 2011: 71).

2006-2021 yılları arası TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistiklerinden alınmıştır.

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=65&locale=tr>

Bu tabloyu yorumlamak gerekirse eğer, 1963 yılındaki sonuçlara göre birinci %20'lik kısım ile beşinci %20'lik kısım arasında çok fazla bir fark olduğunu görebiliriz. Yani zengin olan beşinci kesim toplam gelirin 57'si ne hakim durumdadır. Bu durum diğer yıllarda benzer şekilde devam etmiştir. Ayrıca bilindiği üzere Gini katsayısının yüksek olması eşitsizliğin ne denli büyük olduğunu göstermektedir. Gini katsayısına da baktığımızda gelir dağılımında eşitsizlik 1986 yılına kadar çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. 1987 yılından itibaren gelir dağılımı eşitsizliğinin gözle görülür bir şekilde azalma eğilimine girdiğini görmek mümkündür. Yaşanan krizler, ekonomik ve politik çatışmaları göz önüne alarak değerlendirdiğimiz taktirde 2000'li yıllarda ülkemiz artık kısmi bir iyileşme eğilimine girmiştir. 2003 yılından itibaren 2021 yılına kadar veriler düzenli ve istikrarlı bir şekilde devam ettiğini söylemek mümkündür.

2.16.2. Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Daha önce bahsettiğimiz üzere fonksiyonel olan gelir dağılımı, üretim faktörlerinin üretime dahil edilmesiyle beraber toplam gelirin fonksiyonel bir şekilde üretim faktörlerinin arasında dağılımını ifade eder. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyini fonksiyonel gelir dağılımına bakarak anlayabiliriz. 1963 yılından önce elimizde kapsamlı bir veri araştırması mevcut değildir.

1980 öncesi dönemde, 1963 ve 1967 yıllarında ücretlerde meydana gelen hızlı artışlar yaşanmıştır. Bu yaşanımları sonunda özellikle 1970'li yıllarda gelindiğinde yaşanan petrol krizi ve enflasyon oranları ülkeyi ekonomik olarak zor duruma sokmuştur. 24 Ocak İstikrar tedbirlerinin alınması, yeni bir piyasa dönemine geçişin olması, yüksek faiz politikası uygulaması ve sendikal haklara getirilen kısıtlamalar bu dönem içerisinde gelir dağılımı açısından oldukça önem arz etmektedir. 1980 öncesi dönemde gelir dağılımının kötüleşmesinin bir diğer önemli sebepleri ise KİT fiyatlarında sabitlik ve gerçekleşmeyen kur politikalarıdır. Bu bilgiler kapsamında 1980 ile 1990 yılları arasında DİE tarafından yapılan araştırma Tablo 13 de mevcuttur. Bu tablodaki bilgilere göre fonksiyonel gelir dağılımı hakkında daha genel bir bilgiye ulaşmak mümkündür (Güçlü ve Bilen, 1995: 163).

Tablo 13

Milli gelirin fonksiyonel gelir dağılımı 1963-1990

YILLAR	Faktör Gelirleri İçindeki Payı			Faktör Dışındaki Gelirlerin Payı		
	Tarımın Payı%	Ücret ve Maaş Payı %	Kar, Faiz, Rant Payı %	Tarım Dışı Gelirler %	Maaş, Ücret Geliri %	Kar, Faiz, Rant %
1963	41,19	21,5	37,31	58,81	36,56	63,44
1964	38,67	23,72	37,6	61,33	38,68	61,32
1965	35,83	27,01	37,17	63,81	42,52	57,48
1966	36,19	27,13	36,68	63,81	42,52	57,48
1967	34,53	28,51	36,95	65,47	43,55	56,45
1968	32,44	29,31	38,25	67,56	43,38	56,62
1969	31,58	31,38	37,05	68,42	45,86	54,14
1970	31,08	31,15	37,77	68,92	45,2	54,8
1971	31,31	31,33	37,77	68,69	45,6	54,4
1972	30,32	31,57	38,11	69,68	45,31	54,69
1973	29,13	31,56	39,31	70,87	44,53	55,47
1974	30,2	29,77	40,03	69,8	42,65	57,35
1975	30,76	31,51	37,73	69,24	45,51	54,49
1976	31,28	32,73	35,99	68,72	47,62	52,38
1977	29,12	36,81	34,07	70,88	51,93	48,07
1978	26,66	35,19	38,15	73,34	47,98	52,02
1979	24,33	32,79	42,88	75,67	43,33	56,67
1980	23,87	26,66	49,47	76,13	35,02	64,98
1981	23,06	24,57	52,36	76,94	31,94	68,06
1982	21,82	24,62	53,55	78,18	31,5	68,5
1983	20,52	24,78	54,69	79,48	31,19	68,81
1984	20,44	21,57	57,99	79,56	27,11	72,81
1985	19,08	18,54	62,08	80,92	23,28	76,72
1986	18,09	17,7	64,21	81,91	21,61	78,39
1987	17,06	17	65,04	-	-	-
1988	17	17,6	65,4	-	-	-
1989	15,4	14,8	69,8	-	-	-
1990	15,2	13,9	70,9	-	-	-

Kaynak: (Güçlü ve Bilen, 1995: 169).

Bu tablodaki verilere bakarak 19663 ile 1990 yıllarını değerlendirecek olursak, tarımın payının yıllar içerisinde düşme eğilimine girdiğini, kar, faiz, rant elde eden kısmın ise yıllar içerisinde arttığını görebiliriz. Ücret alanların payı da yıllar içerisinde gerileme

göstermiştir. Çünkü devlet enflasyondan korumak için kamu çalışanlarının ücretlerini enflasyonun altında tutarak gerçekleştirmiştir. Sanayinin de gelişmesiyle beraber maaş ve ücretlerin katma değerlerinde bir düşüş yaşanmış olsa da 1989 yılında tekrar artışa geçtiği gözlemlenmiştir. Endüstride durum ise iyileşme göstererek devam etmiştir (Güçlü ve Bilen, 1995: 163).

Tablo 14

Fonksiyonel gelir dağılımı 2002-2005

Gelir Türleri	2002	2003	2004	2005
Maaş, Ücret	35,8	38,7	38,7	39,2
Yevmiye	2,9	3,1	3,5	3,3
Müteşebbis	34,5	32	31,8	28,8
- Tarım	13,2	9,8	9,4	9,5
- İmalat	3,3	4,0	3,9	3,1
- İnşaat	1,3	1,3	1,2	1,4
- Ticaret	9,8	10,5	10,2	8,9
- Hizmetler	6,9	6,4	7,1	5,8
Gayrimenkul	4,1	3,6	2,7	2,9
Menkul kıymet	5,1	2,6	2,2	2,7
Transfer Harcamaları	17,5	20	21,2	23
TOPLAM	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, Gelir, Yaşam, Tüketim ve Yoksulluk Resmi İstatistiklerinden alınmıştır.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107>

Bu tabloya göre; gelir türlerine baktığımız zaman gelirin en büyük bölümünü maaş ve ücretlerin aldığı ve seneler içerisinde de bu payının yavaş yavaş arttığını görebiliriz. Yine gelir dağılımının büyük bir bölümünü kapsayan kısmın müteşebbis gelirlerinin olduğunu ancak seneler içerisinde bu gelirin payının gittikçe azaldığını görmek mümkündür. Bu gelir türünde özellikle de tarımın payının azalması önemli bir etkidir. Fonksiyonel gelir dağılımında 2006 ve 2021 senelerini incelemek adına Tablo 15 aşağıda verilmiştir.

Tablo 15

2006 ve 2021 Yılları fonksiyonel gelir dağılımı

Yıllar	Maaş ve Ücret	Yevmiye	Müteşebbis	Tarım	Tarım Dışı	Gayri Menkul	Menkul Kıymetler	Sosyal Transferler	Haneler Arası Transferler	Diğer Gelirler
2006	40,8	3,7	24,2	7,1	17,1	3,1	6,1	17,8	2,9	1,5
2007	39,7	4,0	23,2	6,4	16,8	4,1	7,0	18,2	2,6	1,1
2008	41,9	4,1	22,4	6,2	16,1	4,4	4,2	19,1	3,1	0,9
2009	42,9	3,5	20,4	5,4	15,0	5,0	5,3	19,6	3,1	0,2
2010	43,7	3,6	20,2	6,3	13,8	4,2	4,5	20,5	3,1	0,2
2011	44,8	3,6	21,4	6,8	14,6	3,9	3,8	19,4	3,0	0,2
2012	46,5	3,4	20,4	6,8	13,6	3,5	3,3	20,0	2,7	0,2
2013	48,3	3,2	19,6	6,4	13,2	3,3	3,1	19,7	2,5	0,2
2014	49,1	3,3	18,5	5,3	13,2	3,3	2,9	20,1	2,6	0,2
2015	49,7	2,8	18,8	5,0	13,8	3,3	2,6	20,0	2,6	0,2
2016	49,7	2,5	19,8	5,0	14,8	3,1	2,5	19,6	2,5	0,2
2017	48,9	2,6	19,6	4,2	15,4	3,4	3,2	19,7	2,4	0,2
2018	48,5	2,7	18,8	4,3	14,5	3,4	3,6	20,1	2,7	0,2
2019	46,7	2,6	17,7	4,0	13,8	3,6	4,3	21,9	2,9	0,2
2020	47,1	2,5	17,7	3,7	14,0	3,5	4,3	21,8	2,9	0,2
2021	47,1	2,4	17,5	4,1	13,4	3,4	2,6	23,9	2,8	0,2

Kaynak: TÜİK, *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*, 2021 verilerinden alınmıştır.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>

Günümüzde de gelir dağılımında en çok payı maaş ve ücretler almıştır. Ancak yıllar içerisinde bir azalmaya yaşanmıştır. Bu da bize ücretle çalışanların gelir dağılımında büyük bir bölümde yer aldığını gösterir. Daha sonra müteşebbis geliri ve sosyal transferler gelir dağılımında en çok payı almıştır. Yine tarımın payı seneler içerisinde azalmaya gitmiştir. 2002 yılında 13,2 olan tarım 2021 yılında 4,1e kadar gerilediğini söyleyebiliriz. Bu durumun da artık toprak işi ile uğraşan insanların sayısının azaldığını ve çok yüksek bir miktarda kente doğru bir göç yaşandığının göstergesidir. Eğer bu durumu kent ve kırsal olarak ele almış olsaydık, kırsal kesimde müteşebbis gelirin daha fazla olduğunu, kent kesiminde ise maaş ve ücret gelirlerinin daha fazla olduğunu söylemek mümkün olurdu. Çünkü tarım müteşebbis gelirin kırsal alanda oldukça önemi vardır. Gayrimenkul gelirleri kentte daha fazla iken

kırsal kesimde çok fazla değildir. Yevmiye gelirleri de kırsal kesimde daha fazla iken kent kesiminde kırsala fazla değildir.

2.16.3. Türkiye’de Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı da daha öncede belirttiğimiz üzere, ülke içerisindeki gelirin bölgeler arasındaki dağılımıdır. Bu dağılım sayesinde ülkenin hangi bölgesinin daha fazla geliştiğini görmek mümkün hale gelmekteydi. Bölgesel gelir dağılımına ilişkin 1968-2005 yıllarına ait bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16

Bölgesel gelir dağılımı 1968-2005 (%)

Bölgeler	1968	1973	1987	1994	2003	2005
	Gelir	Gelir	Gelir	Gelir	Gelir	Gelir
Ege- Marmara	39,3	37,7	45	52,5	53,4	52,3
Akdeniz	11,4	13,2	10,7	11	12,7	12,1
İç Anadolu	23,1	23,4	21,5	15,4	15,6	17
Karadeniz	14,7	15,8	8,9	10,9	8,8	9,5
Doğu- Güneydoğu	11,5	9,9	13,9	10,2	9,5	9,2
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK İstatistik Göstergeler 1923-2005, Ercan Dansuk Türkiye Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi, DPT Yayın Ankara 1997:33. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107>

Tabloyu incelediğimiz zaman yaklaşık olarak bir 40 senelik süreç boyunca bölgeler arasında gelir dağılımında fark giderek açılmış ve kötü yönde etkilenmiş durumdadır. Akdeniz bölgesinin turizm sektörü sayesinde oldukça gelişmesi gerekirken devletin müdahaleleri, ekonomik krizler sebebiyle gelişmesi gereken seviyeye gelememiştir. İç Anadolu bölgesinin de gelirden aldığı pay seneler içerisinde azalma eğilime girmiştir. Ege ve Marmara bölgesi özellikle İstanbul ilinin verdiği gelişmişlik düzeyi sayesinde ve sanayi sektörü sayesinde seneler içerisinde milli gelir payı artmıştır. Ayrıca o bölgede çalışan nüfusun yoğun olması

da bu durumu oldukça etkilenmiştir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesi gelir dağılımının eşitsizliğini oldukça gözler önüne sermektedir. Karadeniz bölgesi içinde bu durum pek farklılık göstermemektedir. Günümüz sürecinde bölgesel gelir dağılımını TL bazında ayrıntılı incelemek için Tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 17

Türkiyede 2010-2020 bölgesel gelir dağılımı (TL)

Bölgeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Türkiye	9.735	10.774	11.859	13.250	14.553	16.515	19.319	21.577	24.199	28.522	22.428
TR1 İstanbul	13.382	14.873	16.126	18.248	19.062	22.067	26.041	30.895	34.912	40.749	49.239
TR2 Batı Marmara	9.777	10.723	12.050	13.400	15.130	16.245	20.102	22.872	25.786	29.505	33.141
TR3 Ege	11.085	12.924	13.947	15.243	15.582	17.532	20.246	22.421	25.229	30.337	35.785
TR4 Doğu Marmara	10.147	10.772	12.758	14.098	15.723	18.243	20.268	23.662	25.541	29.249	33.579
TR5 Batı Anadolu	11.116	12.455	14.160	16.294	18.460	20.510	23.786	24.159	27.313	32.384	38.022
TR6 Akdeniz	9.546	10.276	10.798	11.849	12.933	14.871	17.193	19.390	22.056	24.969	29.520
TR7 Orta Anadolu	8.338	9.406	10.786	11.174	13.169	14.398	16.234	17.957	20.008	25.159	27.564
TR8 Batı Karadeniz	8.231	9.264	10.511	11.515	12.771	14.464	16.760	19.422	21.277	25.295	28.369
TR9 Doğu Karadeniz	8.403	9.374	10.407	12.366	13.974	15.172	17.814	18.760	20.900	26.851	31.064
TRA Kuzeydoğu Anadolu	6.429	7.109	7.338	8.521	9.964	11.602	13.604	14.840	16.306	19.055	20.925
TRB Ortadoğu Anadolu	6.174	6.492	6.999	7.740	9.086	10.412	12.614	13.314	14.322	17.420	19.185

TRC Güneydoğu Anadolu	5.144	5.418	5.870	6.920	9.087	9.089	9.833	11.23 1	12.921	15.706	18.927
--------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------------	--------	--------	--------

*2021 verileri TÜİK tarafından güncellenmemiş olup, yeni veriler 2023 Mayıs ayında yayınlanacaktır.

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, Yıllık Ortalama Eşdeğer Hanehalkı Kullanılanı Fert Geliri (TL), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2020-37405>

Bölgesel olarak gelir dağılımı TL bazında tablodaki veriler kapsamında incelediğimizde, İstanbul ilinin 2019 yılına gelene kadar gelir dağılımından en yüksek pay sahibidir. Bunun nedeni iş potansiyelinin ve nüfusun o bölgede daha çok yoğunlaşmış olmasından kaynaklıdır. İstanbul bölgesini en çok pay alarak takip eden Batı Anadolu, Ege, Batı Marmra ve Doğu Marmara bölgeleri gelmektedir. Bu bölgelerde de gelir dağılımı yüksektir. Ancak İstanbul ili kadar aralarında fark yoktur. Türkiye geneline baktığımız zaman 2018 yılında 24 bin 199 çıkan gelir dağılımı 2020 yılında 22 bin 428'e tekrar çıktığını görebiliyoruz. Bunun sebebi ülkenin ekonomik olarak para ve maliye politikasını nasıl ilerlettiği ile ilgilidir. Ülkenin ekonomik durumuna göre hem gelir dağılımının hemde bölgesel gelir dağılımı azalabilir yada artış gösterebilir.

2.16.4. Türkiye’de Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı da sektörlerin milli gelirden ne kadar pay aldıklarını ifade etmektedir. Bu sektörlerin başlıcaları; tarım, sanayi, hizmet, ticaret ve diğer sektörlerdir. Milli hasıladan alınan pay ise yine ülkenin gelişmişliği hakkında bilgi vermektedir. Az gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün payı daha fazla yer alırken, gelişmiş ülkelerde sanayi sektörünün payı daha fazla yer almaktadır. Yıllar içerisinde sektörlerin ülkemizde nasıl dağıldığı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 18

Hanehalkı fertlerinin esas işteki iktisadi faaliyet kollarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri, 2006-2021

Yıllar	Sektörel Paylar (TL)				
	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Toplam
2006	8.754	5.179	8.874	6.327	10.044

2007	10.005	5.853	10.221	8.360	11.498
2008	10.922	6.366	11.208	8.652	12.540
2009	11.967	6.421	12.263	11.558	13.583
2010	12.558	7.988	11.857	10.717	14.434
2011	14.159	9.596	12.741	11.733	16.293
2012	15.157	10.346	13.778	12.286	17.397
2013	17.255	11.886	15.896	14.659	19.516
2014	19.051	12.471	17.747	16.208	21.345
2015	21.514	14.064	20.757	18.159	23.724
2016	24.976	17.375	24.616	21.720	26.852
2017	28.299	16.966	29.292	24.951	30.407
2018	30.748	18.991	31.414	27.123	33.029
2019	34.733	21.807	35.174	32.236	37.169
2020	43.118	25.263	44.355	42.227	44.226
2021	47.886	32.635	47.071	44.226	51.173

*Kaynak: TÜİK, Gelir, Yaşam, Tüketim ve Yoksulluk verilerinden alınmıştır.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107>*

2006-2021 verileri kapsamında, zaman içerisinde tarım gelirleri 2021 yılı itibariyle 47 bin 886 TL olarak gerçekleşmiş ve en çok arttığı yıl olarak gözlenmiştir. Bu durumun sebebi Türkiye'nin ihracata dayalı bir ekonomi izlemesiyle alakalı bir durumdur. Çünkü ülkeye döviz girişi bu yolla da sağlanmaktadır. Sanayi sektöründe ise seneler içerisinde istikrarlı bir artış söz konusudur. Teknolojinin de ilerlemesiyle beraber sanayi gelişimi her ülkede önemli olduğu kadar bizim ülkemizde de oldukça önemlidir. İnşaat sektörü ve hizmet sektöründe de ciddi oranda bir artış yaşanmıştır. Ülke nüfusunun artması, gelen sığınmacıların artması, çalışan nüfusun artması gibi sebeplerden dolayı bu sektörlerinde gelir oranlarında bir artış yaşandığını tablodaki verilere bakarak görmek mümkündür.

2.17. Literatür Taraması

Eğitim harcamalarının, işsizlik sorununun ve enflasyonun düzensiz bir şekilde atması, gelir dağılımına olan etkileri geçmişten günümüze kadar sorun teşkil eden bir konu olduğu kadar araştırılan ve merak edilen bir konu olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde gelir dağılımı ile ilgili yapılmış çalışmalar ele alınmıştır.

Sarı (2003) incelediği çalışmada, eğitimin adaletsiz gelir dağılımdaki rolünü incelemiş olup Bolu ve Düzce illerine hanehalkı anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile gelir dağılımında eşitsizlik saptanmıştır. Genelleştirilmiş Entropy yöntemi kullanılmış olan farklı eğitim yerlerinden mezun olan kişilerin geliri ne denli etkilediği belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda ilkokul mezunları gelir dağılımına negatif etkisi varken, üniversite mezunlarının pozitif etkisi olduğu yönündedir.

Elveren ve Aksoğan (2012) hazırlanmış oldukları çalışmada, Türkiye’de savunma, sağlık ve eğitim harcamalarının gelir eşitsizliği üzerine 1970-2008 yıllarını kapsayan eşbütünleme ve nedensellik testi yapmıştır. Bu çalışmada, büyüme ve sosyal aktarımların gelir eşitsizliğini iyileştirici bir etkisi varken savunma harcamalarının gelir eşitsizliğini arttırdı yönde olduğunu ortaya koymuştur.

Öztürk (2012) incelediği çalışmada, yoksulluk göstergesi olarak il gelirlerini incelemiş olup, illerin toplam doğurganlık hızları üzerinde durmuştur. Bu çalışmada 1990 ile 2020 yılları verileri yatay kesit analizi yapılmış olup, doğurma hızı ile illerin gelirleri arasında ters orantılı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Sürmeli (2013) yaptığı çalışmasının ilk kısmında 2005 ile 2012 yılları arasındaki aylık veri setlerini kullanarak önce büyüme oranlarının işsizlik üzerine etkisi incelemiştir. Daha sonra 1980 ile 2005 yılları arasında veri setleri ile büyüme oranının gelir dağılımı adaletsizliğinde nasıl bir etki yaptığı saptamıştır. Bu çalışmayı yaparken, ilk bölüm için vektör hata düzeltme modeli ile Granger nedensellik testi kullanmıştır. İkinci bölüm ise grafiksel gösterimle sonuçları değerlendirmiştir. Nedensellik testi sonucunda sanayi üretim endeksinin işsizlik üzerine bir nedenselliği söz konusu değildir. Ancak işsizliğin sanayi endeksi üzerine nedenselliğin olduğu yönündedir. Ayrıca Gini katsayısı ile büyüme arasında ters orantılı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Artan ve Kalaycı (2014) yapmış oldukları çalışmada, gelişimini sağlamış ve gelişimine devam eden ülkelerde dışa açıklık ile demokrasinin gelir dağılımı ilişkisini incelemiştir. Çalışmada 63 ülke baz alınarak 1980 ile 2010 yılları arası panel veri seti analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, ülkelerin dışa açıklık düzeylerinin gelir dağılımına eksi bir etkisi söz konusuyken, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir dağılımına etkisinin artı yönlü olduğu saptanmıştır. Ayrıca demokrasideki artış, gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı aşağı yönlü etkisi varken gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımını adaletsizliğini yukarı yönlü etkisinin olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde eğitim seviyesindeki

artışın yine gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını azaltırken, gelişimini sağlamış olan ülkelerde artırıcı etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Akbulut, Ulusoy ve Karakurt (2015) incelediği çalışmada, gelir eşitsizliğinin adaletli bir hale gelmesi amacıyla eğitim harcamalarının etkisini incelemiştir. Bu çalışmada yıl olarak 1995-2013 yılları alınıp EKK ile veri analizi yapılmıştır. Yapılan analizde eğitim seviyesi arttıkça elde edilen gelirin arttığı ve gelir dağılımı ile doğru orantılı olduğu yönindedir. Ayrıca yükseköğretime yapılan harcamaların gelir dağılımı eksi yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Nedeni ise yükseköğretimden fayda sağlayan kesimin eğitime daha çok para ayırabildiği için ve yüksek geliri olan kesimlerin daha çok üniversiteye gitme imkanının bulunduğundan eşitsizlik yarattığı düşünülmektedir.

Argun (2016) yapmış olduğu çalışmada, finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada veri seti olarak 1989-2013 yılları arası panel veri analizi yapılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin finansal kalkınmada gelir eşitsizliği arasında anlamlı ve pozitif bir etki olduğu saptanmıştır.

Peçe, Ceyhan ve Akpolat (2016) incelemiş oldukları çalışmada, Türkiye'nin 1977-2013 yılları gelir dağılımının reel GSYH üzerine etkisini analiz etmiş olup, ilk önce eşbütünleşme testi daha sonra Granger nedenselliğini kullanmışlardır. Elde edilen bulgulara göre gelir dağılımının iyileşmesi sonucunda Türkiye ekonomisinde kişi başına düşen reel GSYH'yi artı yönde etkilediği yönündedir.

Bükey ve Çetin (2017) yaptıkları çalışmada, Türkiye'nin gelir dağılımına etkisi altına alan makro ekonomik göstergelerin büyüme, küreselleşme, enflasyon gibi EKK Yöntemi ile 1980-2014 seneleri arasında çalışmışlardır. Çalışmanın sonuçları dahilinde, iktisadi büyüme ve vergi yükü değişkenleri anlamlı çıkmamıştır. Ayrıca enflasyon, küreselleşme ve faiz değişkenleri ise gelir dağılımını olumsuz etkilediği yönündedir.

Demirgil (2018) incelediği çalışmada vergilerin gelir dağılımı üzerine nasıl bir etkisi olduğunu araştırmıştır. 1980 ile 2014 seneleri arasındaki verileri kullanarak ARDL sınır testi yaklaşımı ile çalışmışlardır. Bu analizin sonucu dahilinde, Gini Katsayısının dolaylı ve dolaysız vergiler ile uzun dönemli bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca analiz sonucunda eşbütünleşme ilişkisi bulunduğu için dolaylı vergilerde meydana gelen artışın Gini Kat sayısını artırırken, dolaysız vergilerde meydana gelen artışın Gini Katsayısını azalttığı yönündedir.

Demir (2020) yapmış olduğu çalışmada, gelir dağılımı eşitsizliği ile ülkelerin yaptığı lüks mal ithalatı harcamaları arasındaki bağı incelemiş olup, 2001 ile 2017 verilerini kapsayacak şekilde 13 ülke panel nedensellik analizi ile kullanılmıştır. Analiz bulgularına göre, gelir dağılımındaki eşitsizliğin ithalat değişkenine doğru bir nedensellik ilişkisi saptanmamış olup, ithalattan gelir dağılımı adaletsizliğine doğru bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır. Panel dahilinde bakılan 13 ülkede olan ama 9’unda bu ilişki anlamlı çıkmıştır.

Emek (2020) incelediği çalışmada, enflasyonun ve gelir eşitsizliğinin ilişkinin gelişmişlik seviyelerindeki ülkelere göre ne denli etkisi olduğunu görmek ve gelirin hangi kanallar aracılığı ile dağıtıldığını incelemek amacıyla 58 ülke ve 1991 ile 2018 yıllarına ait veriler alınarak heterojen panel veri analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar dahilinde, gelişmeye devam eden ülkelerde enflasyon oranının gelir eşitsizliği üzerine eksi bir etkisi olduğu yönünde olmakla beraber anlamlı olduğu saptanmıştır.

Sipahi (2021) araştırmış olduğu çalışmada, 1999-2019 seneleri arasında Türkiye’nin senelik gelir dağılımı ile toplam eğitim harcamaları ile yapılan analizde enflasyon arasında kısa ve uzun dönemli ilişkiyi bulmuştur. Bu çalışmada, değişkenler arasında eşbütünleme testi ile analiz yapılmıştır. Bulgulara göre, uzun ve kısa dönemde gelir dağılımı ile enflasyonun ve eğitim harcamalarının arasında nedensellik olduğu saptanmıştır.

Özdemir (2021) yapmış olduğu çalışmada, 2001 ve 2019 yılları arasında Türkiye ekonomisi içinde kamu eğitim harcamaları ve gelir dağılımı ilişkisini eşbütünleme ve nedensellik analizi ile çalışmıştır. Çıkan bulgulara göre, Gini endeksinin toplam eğitim bütçesine doğru %5 önem seviyesindeyken Gini endeksinden kamu eğitim harcamalarına doğru %10 önem seviyesinde bir nedensellik ilişkisi olduğunu saptamıştır. Analizin sonucu dahilinde, Gini katsayısının hem kamu eğitim harcamaları hem de toplam eğitim bütçesinin Granger nedeni olduğu tespit edilmiştir.

Dilber ve Hatipoğlu (2022) yaptıkları çalışmaya göre, 8 OECD ülkesinin 2007-2019 dönemi verileri alınarak enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki nedensellik ilişkisine bakılmıştır. Araştırma Dumitrescu- Hurlin panel nedensellik testi kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre belirlenen ülke için hem enflasyondan gelir dağılımına doğru bir nedensellik olmazken aynı şey gelir dağılımından enflasyona doğru olduğu da belirtilmiştir.

Çelik ve Erkişi (2022) araştırmış oldukları çalışmada, enflasyonun gelir dağılımı üzerine etkisini bulmak amacıyla 24 gelişmiş ülke üzerinden panel veri analizi yapılmıştır. Panel veri analizi 1990 ile 2017 yılları arasını kapsayacak şekilde veri seti alınmıştır.

Analizlerin sonucunda enflasyon oranındaki %1'lik artış, gelir dağılımı adaletsizliğini belirlemedeki Gini katsayısını 0.00028 oranında azaltıcı etkisi vardır. Kişi başına düşen gelir arttıkça, gelir dağılımında iyileşme görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise kamu harcamalarındaki artış gelir dağılımı olumsuz yönde etkilemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ/METARYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de eğitim, işsizlik ve enflasyonun gelir dağılımı arasındaki ilişkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan ekonometrik analize yönelik bilgi verilmiştir. Analiz öncesinde serilerin birim kök testleri yapılmıştır. Sonrasında uzun dönem ve kısa dönem ilişkileri ortaya konulmuştur.

3.1. Zaman Serilerinde Durağanlığın Test Edilmesi

Zaman serileri analizinde yapılacak testlerin sonuçlarının tutarlılığı açısından serilerin durağan olması önemlidir. Durağanlık, bir serinin ortalamasının ve varyansının zamana bağlı olmadığı durumdur. Zaman serilerinde durağan olmayan serilerle çalışıldığında regresyon sonuçları tutarlı olmamaktadır ve değişkenler arasında sahte regresyon sorununa neden olmaktadır. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoksa bile varmış gibi görülebilir. Bir zaman serisinin ortalaması, varyansı ve kovaryansı zaman içerisinde değişmiyorsa o serinin durağan bir seri olduğu söylenir. Serilerin durağan olup olmadığı zaman serisi grafikleri ile tahmin edilse de durağanlığı ölçmek için geliştirilmiş birim kök testleri vardır.

3.1.1. Augmented Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi (Genişletilmiş Dickey Fuller)

Dickey ve Fuller (1979) durağanlığı test etmek amacıyla Wald-F istatistiği olarak bilinen test sürecini önermişlerdir.

$$F = \frac{(SSR_r - SSR_u) / r}{(SSR_u / (T - k))}$$

SSR_r kısıtlı denklemin kalıntı kareler toplamı, SSR₀ kısıtsız denklemin kalıntı kareler toplamı, T gözlem sayısı, k kısıtsız denklemdaki katsayı sayısı ve r kısıtların sayısıdır (Akıncı, 2008: 55).

Augmented Dickey Fuller testi basit Dickey- Fuller testinin genişletilmiş halidir. ADF testi zaman serisi değişkenlerinin otoregresif süreçle ifadesinin mümkün olup olmadığını belirlemektedir. Değişkenler test edildikten sonra sonuçların hata terimleri otokorelasyona sahip ise otoregresif süreç ile ifade edilemeyeceğini gösterir. ADF birim kök regresyonu aşağıdaki gibidir (Özcan ve Arı, 2013: 110):

$$\Delta y_t = \alpha_0 + \delta y_{t-1} + \alpha_1 t + \sum_{i=1}^{\rho} \beta_i \Delta y_{t-i} + \varepsilon_{2t}$$

ADF testinde üç adet denklem kullanılmaktadır:

- $\Delta Y_t = \beta_1 Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{\rho} \sigma_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$ (Sabit terimsiz ve trendsiz) (3.1)

- $\Delta Y_t = \beta_0 + \beta_1 Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{\rho} \sigma_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$ (Sabit terimli) (3.2)

- $\Delta Y_t = \beta_0 + \beta_1 Y_{t-1} + \beta_2 Trend + \sum_{i=1}^{\rho} \sigma_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$ (Sabitli ve trendli) (3.3)

Modelde β_1 katsayısı negatif işaretli ve katsayı anlamlı olduğu durumda durağanlık vardır. ADF birim kök testinde hata terimlerinin ardışık bağımsız olmasını sağlamak amacıyla denkleme ait gecikmeli değerlere yer verilmektedir. ADF birim kök testinin hipotezleri şöyledir (Azizoğlu, 2022: 40) :

$H_0: \beta_0 = 0$ (Birim kök vardır)

$H_1: \beta_1 < 0$ (Birim kök yoktur)

Tahmin edilen ADF değerleri mutlak değer olarak %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde MacKinnon (1996) tablo değerlerinin mutlak değerlerinden küçük ise birim kök olduğunu ifade eden H_0 hipotezi reddedilemez ve serinin durağan olmadığına karar verilir. Durağanlaştırmak için fark alma işlemi yapılır.

3.1.2. Phillips-Perron (PP) Birim Kök Testi

Phillips-Perron (PP) testinde hata terimlerinin zayıf bağımlı ve heterojen olduğu varsayılmaktadır. Phillips-Perron (PP) testinin ADF birim kök testinden farkı denklemlere bağımlı değişken gecikmelerini açıklayıcı değişken olarak ekleyerek otokorelasyon sorununu önlemeye çalışmaktadır. Phillips-Perron (PP) testinin modelleri şöyledir:

$$\bullet \Delta X_t = \alpha_1 X_{t-1} + U_t \quad (\text{Sabit terimsiz ve trendsiz}) \quad (3.4)$$

$$\bullet \Delta X_t = \alpha_0 + \alpha_1 X_{t-1} + U_t \quad (\text{Sabit terimli}) \quad (3.5)$$

$$\bullet \Delta X_t = \alpha_0 + \alpha_1 X_{t-1} + \alpha_2 Trend + U_t \quad (\text{Sabitli ve trendli}) \quad (3.6)$$

Phillips-Perron (PP) birim kök testinin hipotezleri şöyledir (Horoz, 2021: 44) :

$$H_0: \alpha_0 = 0 \quad (\text{Birim kök vardır})$$

$$H_1: \alpha_0 < 0 \quad (\text{Birim kök yoktur})$$

Phillips-Perron (PP) testinde serilerin durağanlığına karar vermek için t-istatistik değerleri MacKinnon (1996) tablo değerleri ile karşılaştırılır. Elde edilen t-istatistik değerleri karşılaştırılan tablo değerinden küçük ise birim kök olduğunu ifade eden H_0 hipotezi reddedilemez ve serinin durağan olmadığına karar verilir. Seriyi durağan hale getirmek için fark alma işlemi yapılır.

3.1.3. KPSS Birim Kök Testi

KPSS (Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin) birim kök testi spektral tahmin yöntemine dayanan birim kök testlerinden biridir. Dickey-Fuller testlerinin değişime uğratılması ile testlerin gücünün artırılması amaçlanmıştır. KPSS testinde kurulan hipotezler sıfır hipotezinin birim kök içermediği ve durağan olduğu, alternatif hipotezin birim kök içerdiği ve durağan olmadığı varsayımına dayanır (Çağlayan ve Saçaklı, 2006: 121).

KPSS test istatistiği şu şekilde ifade edilmektedir:

$$LM = \sum_{t=1}^T S_t^2 / \hat{\sigma}_\varepsilon^2 \quad (3.7)$$

3.2. Eşbütünleşme İlişkisinin Test Edilmesi

Ekonomik değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin istatistiki olarak ortaya konulması eşbütünleşme olarak açıklanmaktadır. Eşbütünleşme, birden fazla durağandışı değişkenin arasında durağan bir ilişkinin bulunmasıdır. Eşbütünleşme analizi durağandışı değişkenler arasındaki ilişkinin parametrelerini tahmin etmede kullanılan bir yaklaşımdır (Sevüktekin ve Çınar, 2014: 559).

3.2.1. Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif (ARDL) Modeli

Gecikmesi dağıtılmış otoregresif (ARDL) modeli değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığını belirlemek için kullanılan yöntemdir. ARDL sınır testi denklemi şu şekildedir:

$$\Delta Y_t = \theta_0 + \sum_{i=1}^{\rho} \gamma_i \Delta Y_{t-1} + \sum_{j=1}^k \sum_{i=0}^{\rho} \delta_{j,i} \Delta X_{j,t-i} + \alpha_0 y_{t-1} + \sum_{j=1}^k \alpha_j X_{j,t-1} + \varepsilon_t \quad (3.8)$$

Denklem 3.8'de θ : sabit terimini, Δ : fark terimini ve ε_t : hata terimini ifade etmektedir. Eşbütünleşmenin analizini yapabilmek için Akaike ve Swartz kriterleri ile uygun gecikme sayısı belirlenir. ARDL modelinin hipotezleri şu şekildedir:

$$H_0: \alpha_0 = \alpha_1 = \dots = \alpha_k = 0 \quad (\text{Eşbütünleşme yoktur})$$

$$H_1: \alpha_0 \neq \alpha_1 \neq \dots \neq \alpha_k \neq 0 \quad (\text{Eşbütünleşme vardır})$$

Hesaplanan F istatistiği, kritik değerlerin alt değer- üst değerleri ile karşılaştırılır. Alt değer hesaplanan F istatistiğinden büyük olduğu durumda H_0 hipotezi reddedilemez ve

eşbütünleşme ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşılır. Üst değer hesaplanan F istatistiğinden küçük ise H_0 hipotezi reddedilir ve eşbütünleşme ilişkisi olduğu kabul edilir.

Eşbütünleşmenin var olduğu durumda uzun dönem ve kısa dönem ARDL modeli şöyledir:

$$Y_t = \phi_0 + \sum_{i=1}^p \phi_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^k \sum_{i=0}^{qj} \rho_{j,i} X_{j,t-i} + \varepsilon_t \quad (3.9)$$

$$\Delta Y_t = \pi_0 + \sum_{i=1}^p \lambda_i \Delta Y_{t-1} + \sum_{j=1}^k \sum_{i=0}^{qj} \omega_i \Delta X_{j,t-i} + \Psi EC_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3.10)$$

EC hata düzeltme terimini ifade eder ve şu şekilde hesaplanır:

$$EC_t = Y_{t-\alpha} - \sum_{j=1}^k \beta_j X'_{j,t-1} \quad (3.11)$$

EC hata düzeltme teriminin anlamlı olabilmesi için katsayısının 0 ile -1 arasında bir değer alması gerekir (Samut, 2016: 42).

Veri Seti ve Model

1980-2020 dönemi için modelde yer alan değişkenlerin elde edildiği kaynaklar Tablo 19'de verilmiştir. Gini katsayısı 1980-2006 yılları arasındaki verileri Ufuk Dumlu ve Özlem Aydın'ın "Ekonometrik modellerle Türkiye için 2006 yılı Gini katsayısı tahmini" isimli makaleden alınmıştır. 2006-2020 yılları arasındaki veriler ise TÜİK' ten elde edilmiştir. Değişkenler analize dahil edilirken doğal logaritmaları alınmış olup, analiz için Eviews 12 programı kullanılmıştır.

Tablo 19

Veri modeli seti

Değişken	Açıklama	Veri Kaynağı
GINI	Gini Katsayısı	TÜİK
INF	TÜFE (Tüketici Fiyat Endeksi) Yıllık büyüme oranı (%)	OECD

EDU	Toplam Reel Kamu Eğitim Harcamaları (Bin TL)	Hazine ve Maliye Bakanlığı
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırım (net girişler) GSYİH Yüzdesi	World Bank
DEBT	Dış Borç Stokları, toplam (Cari ABD Doları)	World Bank
GDP	Gayri Safi Yurt içi Hasıla (Cari ABD Doları)	World Bank
UNEM	İşsizlik Oranı	TÜİK

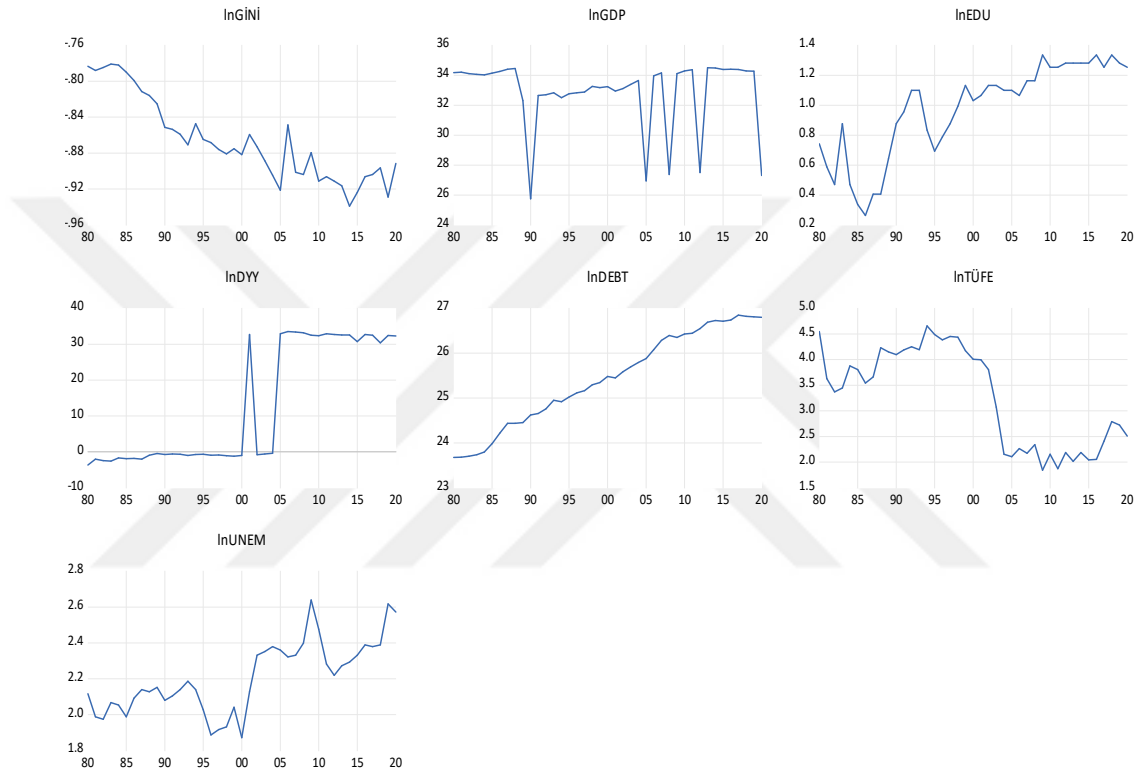
Gini katsayısı gelir dağılımını gösterir ve 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Katsayı 0'a yaklaştığında gelir eşitsizliğinin azaldığı, 1'e yaklaşması ise gelir eşitsizliğinin arttığını ifade etmektedir. Modelde GINI değişkeni bağımlı değişkendir. INF, EDU, DYY, DEBT, GDP ve UNEM değişkenleri ise bağımsız değişkenlerdir. Analizin ilk aşamasında kullanılan verilere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

Verilere ait tanımlayıcı istatistikler

	GINI	TUFE	UNEM	GDP	EDU	DYY	DEBT
Ortalama	0.421095	39.08293	9.265854	4.01E+11	2.765854	2.20E+10	1.76E+11
Orta Değer	0.416800	34.60000	8.600000	2.56E+11	3.000000	5.86E+09	1.13E+11
En yüksek	0.458000	105.2000	14.00000	9.58E+11	3.800000	9.82E+08	4.57E+11
En düşük	0.391000	6.300000	6.500000	6.00E+10	1.300000	18000000	1.91E+10
Standart Sapm	0.019831	30.38733	1.881304	3.21E+11	0.765379	7.03E+09	1.52E+11
Çarpıklık	0.603765	0.486458	0.694646	0.474315	-0.424399	0.905105	0.651489
Basıklık	2.208394	1.925801	2.973645	1.553792	1.959362	2.405365	1.884082
Jarque-Bera	3.561479	3.588298	3.298498	5.110340	3.080786	6.202026	5.027666
Olasılık	0.168513	0.166269	0.192194	0.077679	0.214297	0.045004	0.080957
Toplam	17.26490	1602.400	379.9000	1.64E+13	113.4000	2.40E+11	7.22E+12
Kareler toplamı	0.015731	36935.60	141.5722	4.13E+24	23.43220	1.98E+21	9.23E+23
Gözlem sayısı	41	41	41	41	41	41	41

41 gözlem sayısının yer aldığı Tablo 20 incelendiğinde değişkenler arasındaki minimum ve maximum değerler arasındaki değişkenliğin çok fazla olmadığı görülmektedir. Ayrıca normallik sınaması Jarque-Bera sonuçlarına göre, DYY değişkeni dışındaki tüm değişkenler normal dağılıma sahiptir.

Şekil 12. 41 Gözlemin yer aldığı Jarque-Bera sonuçları

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmada yapılan analiz bulguları bu bölümde verilmiştir. Değişkenlere logaritmik dönüşüm uygulanmıştır. Öncelikle değişkenlerin durağanlık analizi ADF (Augmented Dickey Fuller), Phillips-Perron (PP) ve KPSS birim kök testi yapılmış, sonrasında aralarındaki ilişkiyi incelemek için ARDL Sınır Testi yapılmıştır.

4.1. Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenlerin zaman serileri grafikleri incelendikten sonra durağanlık sınamaları için Augmented Dickey Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri uygulanmıştır. ADF birim kök test sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

ADF birim kök testi sonuçları

Değişken	ADF Test İstatistikleri (Düzey)			
	Sabitli		Sabitli + Trendli	
	t-ist.	Prob.	t-ist.	Prob.
LnGINI	-1.809415	0.3705	-3.368409	0.0702
LnGDP	-0.988439	0.7483	-1.368275	0.8551
LnEDU	-1.267276	0.6340	-4.528069	0.0047*
LnDYY	-2.243084	0.1950	-2.426848	0.3610
LnDEBT	-1.447107	0.5496	-0.591823	0.9741
LnTUFEE	-1.340725	0.6012	-1.509035	0.8098
LnUNEM	-1.208074	0.6616	-2.689597	0.2461
Değişken	ADF Test İstatistikleri (1. Fark)			
	Sabitli		Sabitli + Trendli	
	t-ist.	Prob.	t-ist.	Prob.
D(LnGINI)	-6.791731	0.0000*	-7.027546	0.0000*
D(LnGDP)	-6.183540	0.0000*	-6.192543	0.0001*
D(LnEDU)	-6.654694	0.0000*	-6.557118	0.0000*
D(LnDYY)	-7.511539	0.0000*	-7.545675	0.0000*
D(LnDEBT)	-5.233019	0.0001*	-5.534663	0.0003*

D(LnTUFEE)	-5.881113	0.0000*	-5.749708	0.0002*
D(LnUNEM)	-6.015037	0.0000*	-5.930992	0.0001*

*,**,*** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağan olduğunu ifade eder.

Tablo 21’de verilen sonuçlar incelendiğinde bağımlı değişken olan LNGINI değişkeni hem sabitli modelde hem de sabitli+trendli modelde %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde durağan değildir. Yani birim kök içermektedir. Hem sabitli hem de sabitli+trendli modellerde birinci farkı alınarak durağan hale getirilmiştir. Bağımsız değişkenlerden LNGDP değişkeni her iki model için düzeyde %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde durağan değildir. Hem sabitli hem de sabitli+trendli modellerde birinci farkı alınarak durağan hale getirilmiştir. LNEDU değişkeni sabitli modelde %5 anlamlılık düzeyinde durağan değil, sabitli+trendli modelde ise %1, %5 ve %10 anlam düzeylerinde durağandır. LNDYY, LNDEBT, LNTUFE ve LNUNEM bağımsız değişkenleri de her iki modelde düzeyde durağan değildir. Değişkenlerin birinci farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. Phillips-Perron (PP) birim kök testi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

Phillips-Perron (PP) birim kök testi sonuçları

Değişken	PP Test İstatistikleri (Düzye)			
	Sabitli		Sabitli + Trendli	
	t-ist.	Prob.	t-ist.	Prob.
LnGINI	-1.845112	0.3540	-3.471113	0.0564***
LnGDP	-0.988391	0.7483	-1.729931	0.7192
LnEDU	-0.360653	0.9062	-3.655543	0.0375**
LnDYY	-2.346699	0.1630	-2.481721	0.3350
LnDEBT	-1.433220	0.5565	-0.814764	0.9556
LnTUFEE	-1.405224	0.5702	-1.509035	0.8098
LnUNEM	-1.133565	0.6931	-2.82461	0.1973
Değişken	PP Test İstatistikleri (1. Fark)			
	Sabitli		Sabitli + Trendli	
	t-ist.	Prob.	t-ist.	Prob.
D(LnGINI)	-11.13401	0.0000*	-13.96928	0.0000*
D(LnGDP)	-6.189594	0.0000*	-6.192288	0.0000*
D(LnEDU)	-7.642485	0.0000*	-7.538151	0.0000*
D(LnDYY)	-7.545268	0.0000*	-7.828148	0.0000*
D(LnDEBT)	-5.208516	0.0001*	-5.573160	0.0003*
D(LnTUFEE)	-5.885109	0.0000*	-5.754861	0.0001*
D(LnUNEM)	-6.262535	0.0000*	-6.37935	0.0000*

*,**,*** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağan olduğunu ifade eder.

Tablo 22’de verilen PP birim kök testi sonuçları incelendiğinde bağımlı değişken olan LNGINI değişkeni sabitli modelde ve sabitli+trendli modelde %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde durağan değildir. Yani birim kök içermektedir. Hem sabitli hem de sabitli+trendli modellerde birinci farkı alınarak durağan hale getirilmiştir. Bağımsız değişkenlerden LNGDP değişkeni her iki model için düzeyde %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde durağan değildir. Hem sabitli hem de sabitli+trendli modellerde birinci farkı alınarak durağan hale getirilmiştir.

LNEDU değişkeni sabitli modelde %5 anlamlılık düzeyinde durağan değil, sabitli+trendli modelde ise %1, %5 ve %10 anlam düzeylerinde durağandır. LNDYY, LNDEBT, LNTUFE ve LNUNEM bağımsız değişkenleri de her iki modelde düzeyde durağan değildir. Değişkenlerin birinci farkları alınarak durağan hale getirilmiştir.

ADF ve PP birim kök testlerinden sonra sonuçları desteklemek amacıyla KPSS birim kök testi yapılmış, test sonuçları Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23

KPSS birim kök testi sonuçları

Değişken	KPSS Test İstatistikleri (Düzye)			
	Sabitli		Sabitli + Trendli	
	LM stat.	Kritik Değer %5	LM stat.	Kritik Değer %5
LnGINI	0.712464	0.463000	0.186938	0.146000
LnGDP	0.753242	0.463000	0.104548**	0.146000
LnEDU	0.774476	0.463000	0.056431**	0.146000
LnDYY	0.739611	0.463000	0.122036**	0.146000
LnDEBT	0.782058	0.463000	0.146811	0.146000
LnTUFE	0.537893	0.463000	0.113070**	0.146000
LnUNEM	0.605556	0.463000	0.088398**	0.146000
Değişken	KPSS Test İstatistikleri (Fark)			
	Sabitli		Sabitli + Trendli	
D(LnGINI)	LM stat.	Kritik Değer %5	LM stat.	Kritik Değer %5
D(LnGDP)	0.139137	0.463000	0.056472**	0.146000
D(LnEDU)	0.157905	0.463000	0.115630**	0.146000
D(LnDYY)	0.082893	0.463000	0.082851**	0.146000
D(LnDEBT)	0.296438	0.463000	0.087995**	0.146000
D(LnTUFE)	0.282731	0.463000	0.101839**	0.146000
D(LnUNEM)	0.107540	0.463000	0.106258**	0.146000
	0.150390	0.463000	0.073936**	0.146000

** ,*** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağan olduğunu ifade eder.

KPSS birim kök testi sonuçlarının yer aldığı Tablo 23 incelendiğinde sabitli+kesmeli modelde LnGDP, LnEDU, LnDYY, LnUNEM ve LnTUFEE değişkenlerinin LM stat. değerlerinin kritik değerden küçük olduğu için bu seriler %5 anlamlılık düzeyinde durağandır. LnGINI ve LnDEBT değişkenleri ise birinci farkları alınarak durağan hale getirilmiştir.

Tablo 24

Serilerin birim kök testi sonuçları

	ADF		PP		KPSS	
	Sabitli	Sabitli + Trendli	Sabitli	Sabitli + Trendli	Sabitli	Sabitli + Trendli
LnGINI	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)
LnGDP	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(0)
LnEDU	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)
LnDYY	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(0)
LnDEBT	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)
LnTUFEE	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(0)
LnUNEM	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(1)	I(0)

Yapılan birim kök testleri sonucunda birim kök testlerinin birbirine benzer sonuçlar verdiği görülmektedir. Değişkenlerin zaman serisi grafikleri de incelendiğinde dikkate alınacak modelin sabitli+trendli model olması gerektiğine karar verilmiştir. Bu durumda, bağımlı değişken LnGINI değişkeninin I(1) ve bağımsız değişkenlerin farklı mertebeden durağan olması durumunda değişkenler arasındaki ilişkinin ARDL Sınır Testi ile incelenmesine karar verilmiştir.

4.2. ARDL Sınır Testi Sonuçları

Uygun gecikme sayısının belirlenmesi ile elde edilen ARDL modelinin sonuçları Tablo 25'te görülmektedir.

Tablo 25

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin sonuçları

Bağımlı Değişken: LnGINI				
Model: ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0)				
Örnekleme: 1980 – 2020				
Gözlem: 39				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistik	Olasılık Değeri
LNGINI(-1)	-0.153650	0.226034	-0.679764	0.5029
LNGDP	-0.066217	0.025420	-2.604947	0.0153**
LNGDP(-1)	0.072195	0.026976	2.676287	0.0129**
LNEDU	-0.019771	0.017561	-1.125879	0.2709
LNEDU(-1)	-0.037303	0.015908	-2.344917	0.0273**
LNDYY	-0.001832	0.004800	-0.381701	0.7059
LNDEBT	0.026171	0.040730	0.642560	0.5264
LNDEBT(-1)	-0.113904	0.059115	-1.926826	0.0654
LNTUFE	0.005453	0.009207	0.592261	0.5590
LNTUFE(-1)	0.002373	0.011806	0.200996	0.8423
LNTUFE(-2)	-0.017040	0.008776	-1.941764	0.0635
LNUNEM	0.030198	0.028383	1.063939	0.2975
C	1.900937	0.832438	2.283577	0.0312**
@TREND	0.006440	0.003686	1.747152	0.0929
R-squared	0.949339	Mean dependent var	-0.870076	
Adjusted R-squared	0.012162	S.D. dependent var	0.043828	
S.E. of regression	0.922995	Akaike info criterion	-5.707696	
Sum squared resid	0.003698	Schwarz criterion	-5.110520	
Log likelihood	125.3001	Hannan-Quinn criter.	-5.493435	
F-statistic	36.03627	Durbin-Watson stat	2.061462	
Prob(F-statistic)	0.000000			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağan olduğunu ifade eder.

Tablo 26'da elde edilen sonuçlar eşbütünleşme ilişkisini gösterse de sınır testi sonuçlarına bakılmalıdır. Sınır testinde hesaplanan F istatistiği değerleri Tablo 26'te görülmektedir.

Tablo 26

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modeli için sınır testinde hesaplanan f istatistiği ve kritik değerler

k	F istatistiği	%1		%5		%10	
		I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
6	6.960690	4.53	6.26	3.33	4.70	2.83	4.04

Tablo 26'teki sonuçlar incelendiğinde hesaplanan F istatistiğinin 6.960690 olduğu ve bu değer tablo kritik değerler ile karşılaştırıldığında üst sınır değerlerinden büyük olduğu görülmektedir. Böylece, seriler arasında eşbütünleşme yoktur şeklinde kurulan H_0 hipotezi reddedilmektedir. Seriler arasında uzun dönemli bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılır. Bu durumda modelin tanısal testleri yapılmalıdır. Modelin tanısal test sonuçları Tablo 27'te verilmiştir.

Tablo 27

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin tanısal test sonuçları

Tanısal Testler	Test İstatistikleri	Olasılık Değerleri
Breusch-Godfrey LM	0.283287	0.5994
Ramsey-Reset (F Değeri)	2.235924	0.1479
Jarquera-Bera	1.841119	0.398296
ARCH	3.554432	0.0675

Modelde otokorelasyonun test edilmesi için Breusch-Godfrey LM testi yapılmıştır. Tablo 27'te verilen Breusch-Godfrey LM testi sonuçları incelendiğinde olasılık değerinin 0.05'ten büyük olduğu için, modelde birinci mertebeden otokorelasyon bulunmadığını gösteren H_0 hipotezi reddedilemez. Dolayısıyla, modelin genelinde otokorelasyon sorunu olmadığı sonucuna ulaşmaktayız.

Modelin tahmininin fonksiyonel açıdan doğru olup olmadığını test etmek amacıyla Ramsey-Reset testi kullanılmıştır. Test istatistiği 0.05' ten büyük olduğu için modelin fonksiyonel olarak doğru kurulduğunu ifade eden H_0 hipotezi reddedilemez.

Modelde normallik varsayımının geçerliliği Jarquera-Bera testi ile incelenmiştir. Jarquera-Bera değerinin 5'ten küçük olması ve olasılık değerinin 0.05 değerinden yüksek olması gerekmektedir. Tablo 23'te verilen Jarquera-Bera değerinin (1.841119) 5'ten küçük olduğu ve olasılık değerinin (0.398296) 0.05 değerinden yüksek olduğu görülmektedir. Hata terimlerinin normal dağılım gösterdiğini ifade eden H_0 hipotezi reddedilemez. Sonuç olarak hata terimlerinin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Tablo 28'da ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin kısa dönem katsayıları verilmiştir.

Tablo 28

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin kısa dönem katsayıları

Bağımlı Değişken: LnGINI				
Model: ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0)				
Örneklem: 1980 – 2020				
Gözlem: 39				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistik	Olasılık Değeri
C	2.977605	0.367687	8.098205	0.0000*
@TREND	0.011672	0.001417	8.239871	0.0000*
D(LNGDP)	-0.080718	0.021616	-3.734218	0.0017*
D(LNGDP(-1))	-0.026396	0.018286	-1.443501	0.1671
D(LNEDU)	-0.032027	0.016287	-1.966356	0.0658*
D(LNEDU(-1))	0.045263	0.017436	2.595906	0.0188*
D(LNDYY)	-0.007381	0.005791	-1.274655	0.2196
D(LNDEBT)	0.046283	0.034459	1.343120	0.1969
D(LNTUFE)	0.011047	0.008529	1.295210	0.2126
D(LNTUFE(-1))	0.017269	0.006577	2.625845	0.0177*
D(LNTUFE(-2))	-0.014141	0.005840	-2.421173	0.0269*
D(LNUNEM)	0.011289	0.021468	0.525853	0.6058
D(LNUNEM(-1))	0.021979	0.022817	0.963281	0.3489
D(LNUNEM(-2))	0.056829	0.028720	1.978685	0.0643
CointEq(-1)*	-1.172721	0.144438	-8.119226	0.0000
R-squared	0.780366	Mean dependent var	-0.002653	
Adjusted R-squared	0.730771	S.D. dependent var	0.021050	
S.E. of regression	0.010922	Akaike info criterion	-6.015389	
Sum squared resid	0.003698	Schwarz criterion	-5.674145	
Log likelihood	125.3001	Hannan-Quinn criter.	-5.892954	
F-statistic	15.73480	Durbin-Watson stat	2.061462	
Prob(F-statistic)	0.000000			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağan olduğunu ifade eder.

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinde hata düzeltme katsayısı önemlidir. Hata düzeltme katsayısı kısa dönemde meydana gelen bir şokun kaç dönem sonra ortadan kalkacağını göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde (hata düzeltme katsayısının) CointEq(-1)* anlamlı olduğu görülmektedir. Yani, meydana gelen bir şokun belli bir süre sonra etkisini kaybederek yeniden eşbütünleşme ilişkisini yakalayacağını ifade eder.

Tablodaki verilerin sonuçlarına göre kısa dönemde GSYİH, eğitim harcamaları, enflasyon ve işsizlik gelir dağılımında olumlu bir etkiye sahiptir.

Tablo 29

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin uzun dönem katsayıları

Bağımlı Değişken: LnGINI				
Model: ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0)				
Örneklem: 1980 – 2020				
Gözlem: 39				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistik	Olasılık Değeri
LNGDP	0.031344	0.043017	0.728638	0.4761
LNEDU	-0.102160	0.038083	-2.682550	0.0157**
LNDYY	0.004080	0.004885	0.835198	0.4152
LNDEBT	-0.112533	0.046277	-2.431704	0.0264**
LNTUFE	0.000682	0.011757	0.058029	0.9544
LNUNEM	0.022123	0.041654	0.531105	0.6022

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde durağan olduğunu ifade eder.

ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin hesaplanan denklemi şöyledir;

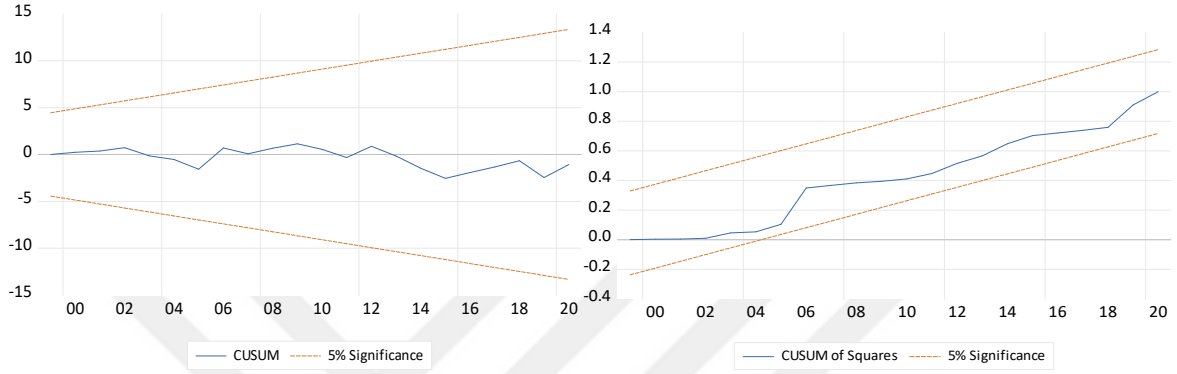
$$LnGINI_t = 0.031344 LNGDP_t - 0.102160 LNEDU_t + 0.004080 LNDYY_t - 0.112533 LNDEBT_t + 0.000682 LNTUFE_t + 0.022123 LNUNEM_t$$

Tablo 29’da ARDL (1, 1, 1, 0, 1, 2, 0) modelinin uzun dönem katsayıları verilmiştir. LNEDU ve LNDEBT değişkenleri istatistiki olarak anlamlıdır. Anlamlı olan değişkenler negatif işarete sahiptir.

Uzun dönem katsayılarının tahmininde eğitim harcamalarını ifade eden LnEDU ve dış borcu ifade eden LnDEBT değişkenlerinden gelir dağılımına doğru negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Uzun dönem eğitim harcamalarında meydana gelecek %1’lik bir artışın gelir dağılımını % 0.102 oranında azaltacağını ortaya koymuştur. Uzun dönem dış borç stoklarında meydana gelecek %1’lik bir artışın gelir dağılımını % 0.113 oranında

azaltacağını ortaya koymuştur. Uzun dönemde enflasyonu ifade eden DYY ve işsizlik GSYİH istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır.

Uzun dönem katsayılarının kararlı olup olmadığını sınamak amacıyla Cusum ve Cusum of Square testleri kullanılmıştır. Test sonuçları Şekil 12’de verilmiştir.

Şekil 12. Cusum ve Cusum of Square testleri sonuçları

Şekil 13 incelendiğinde elde edilen eğriler %5 anlam düzeyini ifade eden kritik değer çizgileri arasında yer aldığı için söz konusu dönemde kurulan modelin katsayılarının kararlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Modelde yapısal kırılma yoktur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Gelir dağılımının adaletsiz bir şekilde dağılması geçmişten günümüze kadar süregelen bir sorun haline gelmiştir. Gelişimini sağlayan ülkelerde de görülmesine rağmen özellikle az gelişmiş ve gelişimine devam eden ülkeler de daha yaygın bir şekilde görülmektedir. Gelir dağılımının eşit bir şekilde dağılmaması bizim ülkemizde de çok yaygın olarak sorun teşkil etmektedir. Bunun en büyük nedenlerinden biri eğitimidir. Eğitimsiz insan hem işsizlik sorununda daha çok pay alırken hem de gelir dağılımının adaletsiz bir şekilde dağılmasına etki etmektedir. Ayrıca yaşam kalitesi olarak eğitilmiş insanların, kalifiyeli insanların daha rahat bir yaşam sürdüğü araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir. İşsizlik sorunu belli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Ancak uzun süreli yaşanan işsizlik durumu hem bireyi hem de toplumu olumsuz bir şekilde etkisi altına almaktadır. Çünkü insanların yaşamlarını idame ettirebilmeleri için geçim kaynağı olarak çalışmalarını ve karşılığında da para getirisi olarak ücret veya maaş almalıdır.

Ülkemizde gelir dağılımının adaletsiz olarak dağıtılmasında birçok etmen vardır. Bunların başlıcaları eğitim işsizlik olduğu kadar yüksek seviyelerde devam eden enflasyon oranları, paranın çok fazla değer kaybetmesi, vergi yükünün eşit bir şekilde dağıtılmaması, servet etkisine devletin müdahale edememesi, hızlı nüfus artışlarının yaşanması, ülke içinde göç olaylarının yükselmesi ve bir bölgeye yoğunlaşması, bu sebepten dolayı sigortasız işçilerin çoğalması gibi nedenler yatmaktadır.

Eşit bir şekilde dağılmayan gelirden zengin daha zengin olarak devam ederken fakir de fakir şekilde hayatına devam etmektedir. Bu durum sadece ekonomik anlamda sorun teşkil etmez. İnsanların yaşam standartlarının düşmesi ya da yükselmesi söz konusudur. Çünkü zengin birey özel hastanelerde çok iyi şekilde sağlık sektöründen veya eğitim sektöründen yararlanırken fakir bireyler bu hizmetten çok zor şekillerde faydalanmaktadır. Aynı şekilde barınma ve beslenme şekillerinde de farklılık ortaya çıkmaktadır. Bir toplumda gelirin adaletli bir şekilde dağıtılması ya da iyileştirme yapılması demek toplumda sınıflar arası yaşam kalitesini de eşitlemek demektir. Aynı şekilde ekonomik güç ve refahları artarak sınıflar arası oluşan seviye farkını da düşürür. Bu durumda insanlar toplum içerisinde suç

oranları düşer, sosyal barış daha kolay şekilde sağlanabilir, insanlar da daha huzurlu yaşamlarını idame ettirebilirler.

Bu çalışmada gelir dağılımı adaletsizliğini etkileyen 3 ana etmen ele alınarak incelenmiştir. Bunlar eğitim, işsizlik ve enflasyon olgusudur. Çalışma 1980 ve 2020 yılları arasında kapsamakta olup zaman serisi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada bağımlı değişken gelir dağılımı adaletsizliğini ölçmede kullanılan Gini Katsayısıdır. Bağımsız değişkenler ise enflasyon verileri, dış borç verileri, işsizlik verileri, GSYİH, eğitim harcamaları, doğrudan yabancı yatırımlardır. Analiz öncesinde serilerin belirlenmesi amacıyla birim kök testleri yapılmıştır. Sonrasında uzun dönemde ve kısa dönemde ilişkileri incelenmiştir. Analiz bulguları için değişkenlere durağanlık analizi (ADF), Phillip-Perron (PP) ve KPSS birim testi yapılmıştır. Aralarında ilişkiyi incelemek amacıyla ARDL Sınır Testi yapılmıştır. Analizlerin sonuçlarına göre kısa dönemde gelir dağılıma, GSYİH, eğitim harcamaları, enflasyon ve işsizliğin olumlu bir etkisi vardır. Uzun dönemde ise gelir dağılıma eğitim harcamalarının ve dış borç stoklarının negatif bir etkisi bulunmaktadır. Söz konusu uzun dönemde enflasyon, işsizlik verileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

ÖNERİLER

Bu çalışma neticesinde ulaşılan sonuçlara da bakıldığı zaman eğitim, işsizlik oranı ve enflasyon oranının gelir dağılımı üzerindeki etkileri çok önem arz etmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizliğini etkileyen eğitim için gerekli devlet yardımları artmalıdır. Bireyler arasında ve bölgeler arasında okuma yazma oranı geliştirilmeli, eğitim eşit bir şekilde her bireye verilmelidir. Buna ilaveten üniversite okumak hem aile için hem de öğrenci için hem maddi hem de manevi olarak yıpratıcı olmamalıdır. Öğrenci bursları devlet tarafından daha çok verilmelidir. Öğrenci hem şimdiki zamanının borçlarını hem de gelecekteki borçlarını düşünerek psikolojik olarak bunalıma girmesi engellenmelidir.

İşsizliğin ana nedenleri araştırmalıdır. İşsiz kalanların yetenek ve becerilerine göre işgücü piyasasında daha geniş araştırma yapılmalı gerekirse devlet hem işverene hem de çalışana bu konu hakkında teşvik programı sağlamalıdır. Sigortasız işçi çalışmalarına daha fazla düzen getirilmelidir. Kaçak işgücü ile hem bireyin emeğinin çalınması engellenmeli hem de hakkı olan ücretin alınması sağlanmalıdır. Bu konuya ilaveten yabancı uyruklu insanların işgücü piyasasına girmesi de ülkemizi olumsuz etkilemektedir. Bu duruma ayrıca bir düzenleme getirilmeli, denetlemeler daha sık olmalıdır.

Enflasyon için devletin elindeki maliye ve para politikaları daha özverili şekilde enflasyonu düşürmek amacıyla kullanılmalıdır. Uzun vadede gelir dağılımının düzene girmesinde ve enflasyon oranının da kontrol altında tutulması için özellikle para politikasından yardım alınmalıdır. Bu durum piyasadaki hareketliliği düzene soktuğu kadar, toplum içerisinde bir güven duygusu da kazandırmış olacaktır.

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin düzelmesi demek, ekonomik anlamda büyümenin sağlanması, yoksulluğun azalması, suç oranlarının düşmesi, insanların daha refah ve huzurlu bir ortamda yaşaması demektir. Bunun için de sıkı bir çalışma programı belirlenip önce nedenlerine sonra sonuçlarına bakılarak kapsamlı bir şekilde adım adım ilerlemek gerekmektedir. Bu durumda da en büyük sorumluluk devletin elindedir.

KAYNAKÇA

- Abdalla, G. (2013). The Influence of Financial Relations on Sustaining Rural Livelihood in Sudan: Reflecting the Significance of Social Capital in Al Dagag Village North Kordofan State, Sudan. LIT Verlag Münster.
- Agarwall, A. ve Jain, M. (2022). Indian Economy.SBPD Publications.
- Ahuja, H.L. (2022). Principles of Macroeconomics. S. Chand Publishing.
- Akbulut, E., Karakurt, B. ve Ulusoy, A. (2015). “Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi”. Araştırma Makalesi. 1(2).
- Akdağ, H. (2020). Gelir Dağılımı Teorileri Çerçevesinde Gelir Eşitsizliği Analizi. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Akıncı, M. (2008). Zaman Serilerinde Durağanlık Analizi ve İhracatın GSMH İçindeki Payı Üzerine Bir Uygulama. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aktan, Ç.C(2002). “Yoksullukla Mücadele Stratejileri.” Hak-İş Konferans Yayınları: Ankara
- Akyol, B. (2018). Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Sosyal Politika. M. Aykaç (Ed.). İçinde. Türkiye’nin Toplumsal Yapısı. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Alabaş, A. (2007). Uzun Süreli İşsizler ve Uzun Süreli İşsizliği Azaltmada İşkur’un Önemi. Uzmanlık Tezi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Alaycıoğlu, E. ve Utku, S. (2012). İstihdam ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği. Sosyal Bilimler Dergisi (9), 189-206.
- Alkin, E. (1981). Gelir ve Büyüme Teorisi. Güryay Matbaası: İstanbul
- Altınışık, İ. (2018). Türkiye’de Enflasyon Vergi Yükü İlişkisi ve Enflasyonun Mikro Düzeydeki Etkileri. Sage Matbaacılık: Ankara

- Altınok, S., Çetinkaya, M. Ve Acet, H. (2017). İktisata Giriş (Cilt 5). Gazi Kitapevi: Ankara.
- Altuntaş. B. (2007). Eğitimin Temel Kavramları. Z. Cafoğlu (Ed.). Eğitim Bilimine Giriş: Temel Kavramlar. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altunya, N. (2003). Anayasa Hukuku ve Öğrenim Hakkı. MEB: İstanbul
- Aras. N, (2010). “Son Ekonomik Krizin Türkiye’de Enflasyon Hedeflenmesine Etkisi. Ekonomi Bilimleri Dergisi. Cilt 2, Sayı 2.
- Ardıç, O. (2003). Makro İktisat (Cilt 2). Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Argun, A. (2020). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Gelişme Ve Gelir Eşitsizliği”. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1, 61-74.
- Arslan, H. (2014). Eğitimin Tarihsel Temelleri. A. Dicle (Ed.), M. Başar (Ed.), N. Dağ (Ed), O. Beytekin (Ed.). S. Günaydın (Ed.) Ve V. Aktepe (Ed.). İçinden. Eğitim Bilimine Giriş. Başar Yayınları: Ankara
- Artan, S. ve Kalaycı, C. (2014). “Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi”. Sosyal Güvenlik Dergisi. 4 (2), 69-88.
- Ata, B. (2000). “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Bir Der Araç ve Gereçleri Lojistik Merkezi: Maarif Kütüphanesi. Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırma Dergisi.” 1. S. 27-36.
- Atik, Hayriye. (2006). Beşeri Sermaye Dış Ticaret Ve Ekonomik Büyüme.
- Avcı, A. (2014). Eğitim Bilimine Giriş. Elit Yayınları: İstanbul.
- Ayas, A. (2013). Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. H. Özmen (Ed.), D. Ekiz (Ed.) Eğitim Bilimine Giriş. (1. Baskı). Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Azizoğlu, N. (2022). BIST Ulaştırma Endeksi, Döviz Kuru ve Petrol Fiyatları Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bakkal, M. (2016). Gelir Dağılımı: Türkiye’de Gelir Dağılımı Sorunu. Detay Yayıncılık: Ankara.
- Barneo, N., Bates, R.H. Ve Lange, P. (2001). Unemployment In The New Avrupa. Cambridge Studies In Comparative Politics. Cambridge University Press: England.

- Berry, C. J., Paganelli, M. Ve Smith, C. (2013). The Oxford Handbook Of Adam Smith. Oxford Handbooks In Economics. Ouo Oxford.
- Bewley, T.F. (2009). Why Wages Dont Fall During A Recession. Harvard University Press.
- Bilgili, Y. (2016). Makro İktisat. 4 T Yayınevi: İstanbul.
- Bocutcuoğlu, E. (2016). İktisadi Düşünceler Tarihi (Cilt 3). Ekin Basım Yayın Dağıtım: Bursa
- Boratav, K. (1998). Türkiye İktisat Tarihi (Cilt 6). Gerçek Yayınevi: İstanbul.
- Bostan, A. Ve Özdemir A. (2016). Makro İktisat. Alter Yayıncılık: Ankara.
- Bostan, A., Özdemir, A. (2016). Makro İktisat (Cilt 1). Alter Yayınları: Ankara.
- Buell, C. Ve Shulman, B. (2021). Mathematics For Social Justice. Routledge.
- Bükey, M. ve Çetin, B. (2017). “Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi”. Maliye Araştırma Dergisi. 3 (1).
- California Üniversitesi. (1996). Ukraine Human Development Report. United Nations Development Programme, Office In Ukraine.
- Cate, T. (2013). An Encyclopedia Of Keynesian Economics, Second Edition. Edward Elgar Publishing.
- Chandra, S. ve Sharma, K. (1996). Sociology Of Education. Atlantic Publishers & Dist.
- Charbit, Y. (2009). Economic, Social And Demographic Thought In The Xıxth Century: The Population Debate From Malthus To Marx. Springer Science & Business Media.
- Çağlayan, E. Ve Saçaklı, İ. (2010). Satın alma gücü paritesinin geçerliliğinin sıfır frekansta spektrum tahmincisine dayanan birim kök testleri ile incelenmesi. Atatürk üniversitesi iktisadi ve idari bilimler dergisi, 20 (1), 121-137.
- Çakmak, F (2013). “Din Eğitiminde Program Geliştirme ve Aile Faktörü.” Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Sayfa 1, 81-104)
- Çalık, T. (2012). “Eğitim Bilimi ile İlgili Bazı Temel Kavramlar”. L. Küçükahmet. (Ed). İçinde. Eğitim Bilimine Giriş. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Çalışkan, Ş. (2007). “Eğitim İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi.” Sosyal Ekonomik Araştırma Dergisi. Cilt 7, Sayı 13, S. 284-308

- Çalışkan, Ş. (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”. Sosyal Siyaset Konferansları. Sayı: 59 S.95
- Çelik, D. ve Erkişi, K. (2022). “Gelişmiş Ülkelerde Enflasyonun Gelir Dağılımı Üzerine Olan Etkisinin Panel Veri Analizi ile İncelenmesi”. Doğu Üniversitesi Dergisi. 23 (2), 53-68.
- Çetinkaya, Ş. (2017). “Gelir Dağılımı Adaleti ve Ekonomik Büyüme ile İlişkisi.” Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırma Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 1
- Çevik, S. (2005). “Beklentilerin Rolü ve Philips Eğrisi.” Mevzuat Dergisi. Say 95, Yıl 8.
- Çıkkılı, Y. (2018). Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. K. Keskinçılıç (Ed), Eğitime Giriş. İçinde (S.14). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Çoban, O. (200). “Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Fiyatlandırma Politikaları. Kamu İş- Hukuku ve İktisat Dergisi. 5(3). 165- 180.
- Çoban, O. (2013). İktisata Giriş. Atlas Akademi: Konya.
- Çondur, F., Ve Bölükbaş, M. (2014). “Türkiye’de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik Büyüme İlişkisi Üzerine İnceleme.” Amme İdaresi Dergisi.
- Dansuk, E. (1997). “Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo Ekonomik Yapılarla İlişkisi.” DPT Yayın: Ankara.
- Davanzati, G.F. (2009). Ethical Codes And Income Distribution: A Study Of John Bates Clark And Thorstein Veblen. Routledge Studies In The History Of Economics. Routledge.
- Demir, A. (2020). “Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Lüks Mal İthalatı Arasında Panel Nedensellik Analizi”. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi. 12 (23), 419-430.
- Demirel, Özcan; Kaya, Zeki (2005). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar (6. Baskı).Pegem Yayınları: Ankara.
- Demirgil, B. (2018). “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma”. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 19 (2), 118-131.
- Dieterle, D. ve Simmons, K. (2014). Government and the Economy: An Encyclopedia: An Encyclopedia. ABC-CLIO.

- Dilber, C. ve Hatipoğlu, M. (2022). “Enflasyon ve Gelir Dağılımları Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Gelişmekte Olan OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma”. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırma Dergisi. 7 (3), 342-347.
- Dinler, Z. (2013). İktisata Giriş (Cilt 19). Ekin Basımevi: Bursa.
- Dinler, Z. (2015). İktisata Giriş (Cilt 20). Ekin Basımevi: Bursa.
- Doğan, İ (2004). Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar. (6. Baskı). Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Doğruel, F. Ve Doğruel S. (2005). Türkiye’de Enflasyonun Tarihi. Karıncalar Yapım: Ankara.
- DTP, (2001). Gelir Dağılımlarının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Yayın No: 2599. Ankara.
- Düzgün, R. (2015). Genel Ekonomi. Seçkin Yayın: Ankara.
- Ekin, N. (2003). “Türkiye’de İşsizlik: İş Aramayan İşsizler- Kırsal Yoksullar- Kentsel Kayıtdışı Yapay İstihdamdakiler- Açık İşsizler”. Kamu-İş C: 7, S: 2/2003.
- Elveren, A. ve Aksoğan, G. (2012). “Türkiye’de Savunma, Sağlık ve Eğitim Harcamaları ve Gelir Eşitsizliği (1970-2008): Ekonometrik Bir İnceleme”. Sosyo- Ekonomi Dergisi. 17 (17).
- Emek, Ö. (2020). “Gelir Eşitsizliği ile Enflasyon İlişkisinin Gelişmişlik Düzeyine Göre Heterojen Panel Veri Analizi”. Sosyal Güvenlik Dergisi. 10 (2), 301-312.
- Emel Tüzel (2016). “Eğitimin Temel Kavramları.” A. Uzunöz (Ed). İçinde. Eğitim Bilimine Giriş. Pegem Akademi: Ankara.
- Ergun, T. (2013). Makro Ekonomiye Giriş. Detay Yayıncılık: Ankara
- Ertek, T. (2014). Temel Ekonomi (Cilt 4). Beta Yayınları: İstanbul.
- Ertürk S. (1994). Eğitim Program Geliştirme. Meteksan Yayınları: Ankara.
- Eylül Kara, O. (2020). Türkiye’de Yoksulluk ve Eşitsizlik Nedenler, Süreçler, Çözümler. Ziraat Grup Matbaacılık: Ankara.
- Fidan, N. (1992). Öğrenme ve Öğretme. Rehber Dağıtım: Ankara
- Filiz, B., S. (2014). Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. Ç. Özdemir (Yay. Haz). Eğitim Bilimine Giriş. (3. Baskı). Pegem A Yayıncılık: Ankara.

- Fisunoğlu, M. Ve K6ksal, B. (2009). Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat. Cilt: 20, Sayı: 70, Ss. 31-60.
- Forder, J. (2014). Macroeconomics And The Phillips Curve Myth. Oxford Univesity Press: England
- Frish, H. (1983). Theories Of Inflation. P. John. (Ed). İçinde. Cambridge Surveys Of Economic Literature. Cambridge Univesity Press.
- Gelişli, Y. (2014). Eğitimin İşlevleri. . 6zdemir (Yay. Haz.). Eğitim Bilimine Giriş. (3. Baskı). Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Gianaris, N.V. (1996). Modern Capitalism: Privatization, Employee Ownership And Industrial Democracy. Greenwood Publishing Group.
- Girginer, F. Ve Yenilmez, F. (2005). "Türkiye'de Enflasyonun Ekonomik Olarak İncelenmesi (1982-2002)." Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6 (1).
- Giroux, G. (2013). Business Scandals, Corruption And Reform: An Encyclopedia (Skin, 2). ABC-CLİO.
- Gottschalk, J. (2007). Monetary Policy And The German Unemployment Problem İn Macroeconomic Models: Theory And Evidence. Springer Science& Business Media.
- Gözüküçük, M. (2016). Eğitimin Tarihsel Temelleri. F. Susar (Ed.) Ve N. Duban (Ed.). İçinden. Eğitim Bilime Giriş. Anı Yayıncılık: Ankara
- Güçlü, S. Ve Bilen, M. (1995). "1980 Sonrası D6nemde Gelir Dağılımlında Meydana Gelen Değişmeler". Yeni Türkiye Dergisi. Sayı 6. S. 160-171.
- Gündüz, Birsen. (2019). Eğitimin Tarihsel Temelleri (Cilt 4). Y. İnanđı (Ed.). İçinden. Eğitim Bilimine Giriş. Karahan Kitapevi: Adana
- Güneş, F. (2014). Eğitimde Temel Kavramlar ve ağdaş Y6nelimler. F. Güneş. (Ed). İçinde. Eğitim Bilimine Giriş. Pegem Akademi: Ankara.
- Güneş, H. (2013). Eğitimin Tarihsel Temelleri (Cilt 7). N. Saylan (Ed). İçinden. Eğitim Bilimine Giriş. Anı Yayıncılık: Ankara
- Güng6r, M. (2016). Eğitimin Toplumsal Temelleri. A. Uzun6z (Ed.), Eğitim Bilimlerine Giriş (1. Baskı) İçinde (S.108). Pegem Akademi: Ankara.

- Hagger, A.J. (1977). Inflation: Theory And Policy. Mamillian: ABD.
- Hepaktan, E. (2009). “Türkiye’nin Marshall-Lerner Koşuluna Bağlı İlişkin Parçalı Eş bütünleşme Analizi. Ekonomi Dergisi, 16 (1), 30-40.
- Hepsağ, A. Ve Traşlıoğlu, M. (2018). “Enflasyon Olgusu ve Yakınsaması, Türkiye’de Bölgeler Arası Analiz.” DR Yayınları: İstanbul
- Horoz, İ. (2021). Türkiye’de Parasal Şokların Fiyat İstikrarı Üzerindeki Etkileri: Teori ve Uygulama (2002-2018). Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hoşgörür, V. ve Taştan, N. (2007). Eğitimin İşlevleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), Eğitimin Bilimine Giriş (S.282-306). Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Igual, L. Ve Segui, S. (2017). Introduction To Data Science: A Python Approach To Concepts, Techniques And Applications Undergraduate Topics In Computer Science. Springer.
- International Labour Office, International Monetary Fund, OECD, The World Bank, The United Nations Economic Commission for Europe, Statistical Office of the European Communities, Luxembourg. (2004). Consumer Price Index Manual: Theory and Practice. International Labour Organization.
- Ison, S. Ve Wall, S. (2013). İktisata Giriş (Cilt 3). Ahmet Çakmak (Çev.), Suat Oktar (Çev.), Mehmet Şişman (Çev.) Ve Suat Yavuz (Çev.). Bilim Teknik Yayınevi: İstanbul.
- İlker, H. Kitler ve Özelleştirme. Görüş Dergisi. S.30.
- İmren, A. ve Akman, V. (1994). Türkiye’de ve Dünya’da Enflasyon. Era Yayıncılık: İstanbul
- Kar, M. ve Ağır, H. (2006), “Türkiye’de Beşeri Sermaye Ve Ekonomik Büyüme ilişkisi: Eşbütünleşme Yaklaşımı ile Nedensellik Testi, 1926-1994”, Selçuk Üniversitesi, İİBF, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 6(11), 51-68.
- Karacan, R. (2017). Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Yalın Yayıncılık: İstanbul.

- Karaçor, Z. Ve Atabey, A. (2001). “Türkiye Ekonomisinde Uygulanan İstikrar Politikalarının Tarihsel Süreç İçinde Analizi ve Bu Süreç İçerisinde Karar Birimlerinin Rolü. 4 (1), 117- 148.
- Karagöl, V., Ve Etçi, H. (2017). “Türkiye’de İstihdam ve İşsizlik 2000-2018.” Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 7, Sayı 14.
- Karluk, R. (2002). Türkiye Ekonomisi. Beta Yayınevi: Ankara
- Kates, S. (2003). Two Hundred Years Of Say’s Law: Essays On Economic Theory’s Most Controversial Principle.
- Kılıç, R. (2015). İktisadi Düşünce. Atı Yayınları: İstanbul.
- Kıncal, R. (2017). Eğitim Bilimine Giriş (Cilt 3). Nobel Yayıncılık: Ankara
- Klemn, A., Liu, L., Mylonas, V. Ve Wingender, P. (2018). Are Elasticities Of Taxable Income Rising? Imf Working Papers. International Monetary Fund.
- Kökbaş, Ş. (2007). Eğitim Bilimine Giriş. Hatipoğlu Yayıncılık: Ankara
- Kumar, A. Ve Mamgain, R. (1989). Manpower Planning İn India: For Alleviating Poverty And Unemployment. Criterion Publications.
- Kumaş, H. (2001). “İşsizliğin Psiko- Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri.” Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(4), 1-141.
- Kurtipek, R. (2011). Türkiye İçin Gelir Grupları Arasında Gelir Oluşumu İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi. Uzmanlık Tezi. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü
- Küçükkalay, A. (2015). İktisadi Düşünce Tarihi. Beta Yayınları: İstanbul
- Lawler, M. (2005). What Is and What Ought to Be: The Dialectic of Experience, Theology, and Church. A&C Black.
- Lipsey, G.R. Ve Harbury, C. (1992). First Principles Of Economics. Weidenfeld And Nicolson: England.
- Maiialeh, R.(2020). Dynamic Models And Inequality: The Role Of The Market Mechanism İn Economic Distribution Contributions To Economics. Springer Nature.

- Manga, M., Bal, H., Algan, N. Ve Kandır, E. (2015). “Beşeri Sermaye, Fiziksel Sermaye Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: BRICS Ülkeleri Ve Türkiye Örneği.” Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. Cilt 8, S. 173-196.
- Mara, D. Ve Thomson, M. (2021). Theoretical And Practical Approaches To Non-Formal Education: Interdisciplinary Examinations Into Various Instructional Models. Brownwalker Press.
- Marchal, J. ve Ducros, B. (1968). The Distribution Of National Income. Springer.
- Miyinat, M. (2004). Liberalizasyon Sürecinde İstikrar Politikalarının Gelir Dağılımına Etkisi. Odak Yayınları: Ankara.
- Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. Eğitim Sisteminin Kalitesinin Artırılması. Özel İhtisas Komisyon Raporu 2023, Ankara.
- Orhan, O. (1995). Başlıca Enflasyon Teorileri ve İstikrar Politikaları. Filiz Kitabevi: İstanbul
- Özcan, B. ve Arı, A. (2013). Para Talebinin Belirleyenleri ve İstikrarı Üzerine Bir Uygulama: Türkiye Örneği. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 20 (2), 105-120.
- Özdemir, Ö. (2021). “Kamu Eğitim Harcamaları ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği Üzerine Bir Nedensellik Analizi: Türkiye Örneği”. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırma Dergisi. 8 (3). 576-592.
- Özdemir, Y., Yalın, İ. Ve Sezgin, F. (2010). Eğitim Bilimine Giriş (Cilt 7). Nobel Akademik: Ankara.
- Özdemir, Y., Yalın, İ. Ve Sezgin, F. (2012). Eğitim Bilimine Giriş (Cilt 8). Nobel Akademik: Ankara.
- Özgüler, C. (2014). “Gelir Servet ve Yoksulluk”. Cinius Ekonomi Dizisi.
- Öztürk, L. (2012). “Türkiye’de İllerin Yoksulluk Nedeni Olarak Toplam Doğurganlık Hızları: Yatay Kesit Bir Analiz, 1990- 2000”. Uludağ üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi. 1, 193-210.
- Öztürk, N. (2009). İktisatta Bölüşüm. Palme Yayıncılık: İstanbul.
- Öztürk, Nazım (2010), “Klasik ve Neoklasik İktisatta Gelir Bölüşümü” Çalışma ve Toplum Dergisi, 24. Sayı. 59-89.

- Öztürk, S. ve Uslanmaz, D. (2008). “Türkiye’de Enflasyon, Hedeflenmesi Strateji Uygulama Sürecinin Analizi: 2002-2016 Yılları Örnekleme.” Ömer Halis Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 11/3. Ss. 93-105
- Özyakışır, D. (2016). “Enflasyon ve İşsizlik”. M. Dikkaya, (Ed) ve D. Özyakışır, (Ed.). İçinden. Ekonominin Temelleri. Savaş Yayınevi: Ankara.
- Pandya, R. (2010). Adult And Non Formal Education. Gyan Publishing House.
- Parasız, İ., Ekren, N. Ve Tuna, Y. (2013). İktisata Giriş. Ezgi Kitapevi: Ankara
- Peçe, M., Ceyhan, S. ve Akpolat, A. (2016). “Türkiye’de Gelir Dağılımın Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz”. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2 (1), 135-148.
- Pedersan, P. Ve lund, R. (2017). Unemployment: Theory, Policy and Structure Gruyter Studies in Organization. Walter de GRUYTER GMBH & CO KG.
- Pehlivan, O. (2019). Kamu Maliyesi. Turhan Kitapevi: Ankara.
- Pekin, T. (2009). Makro Ekonomi. Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara.
- Pınar, A. Ve Erdal, B. (2011). Milli Gelir, Ekonomik Büyüme ve Kalkınma (Cilt 2). Turhan Kitapevi: Ankara.
- Pollack, K. (2008). A Path Out Of The Desert: A Grand Strategy For America İn The Middle East. Random House Publishing Group.
- Primoğlu, B. Ve Dağdemir, Ö. (1988). “Türkiye’de Planlı Dönemin Başlangıcından Günümüze Kadar Gelir Dağılımındaki Gelişmeler. Cilt 6, Sayı 2, Ss. 179-206.
- Quinn, R., Heynoski, K., Thomas, M. Ve Spreitze, G. (2014). The Best Teacher İn You: How To Accelerate Learning And Change Lives. Berrerr-Koehler Publishers: ABD.
- Rehber, E. (2012). Temel Ekonomi. Ekin Basım Yayın Dağıtım: Bursa.
- Rivot, S. (2015). Keynes And Friedman On Laissez- Faire And Planing: “Where To Draw The Line?”. Rautledge: France.
- Sağlam, M. (2014). “Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar.” A. Sağlam (Ed). İçinde. Eğitim Bilimine Giriş. Maya Akademi: Ankara.
- Salkind, N. (2008). Encyclopedia of Educational Psychology. SAGE Publications.

- Samut, S. (2016). Döviz Kuru ve Parite Oynaklığının Dış Ticaret Sektörü Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sarı, R. (2003). “Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazda Bir Örnek”. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 58 (2), 177-189.
- Senemoğlu, N. (2009). Gelişim ve Öğretim. PEGEM Yayıncılık: Ankara.
- Sipahi, B. (2021). “Türkiye’de Eğitim Harcamaları Gelir Dağılımı ve Enflasyon İlişkisi: Eşbütünleşme Analizi.” Araştırma Makalesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 11 (2), 553-567.
- Sivri, U. Ve Eryüzlü, H. (2010). “Rasyonel Beklentiler- Yaşam Boyu Sürekli Gelir Hipotezinin Testi.” İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometrik ve İstatistik Dergisi. Sayı 11, Ss. 90-99.
- Skousen, M. (2015). The Marking Od Modern Economics: The Lives And Ideas Of The Great Thinkers. M.E. Sharpe.
- Smidt, W. (2018). Contemporary Issues In Early Childhood Education In Germany. Routledge.
- Somel, C. (2014). Makro İktisata Giriş. Yordam Kitap: İstanbul
- Sullivan, L.E. (2009). The Sage Glossary Of The Social And Behavioral Sciences. A Sage Reference Publication Sage Reference Online Sage Reference. Sage.
- Sürmeli, O. (2013). “İktisadi Büyüme, İşsizlik ve Gelir Eşitsizliği İlişkisinin Nedensellik İlişkisi”. Anadolu Üniversitesi Araştırma Dergisi. 14 (3), 251-262.
- Syahrul, R., Zulfadhli, Adek, M. ve Saddhono, K. (2019). ICLLE 2019: Proceedings of the 2nd International Conference on Language, Literature and Education, ICLLE 2019, 22-23 August, Padang, West Sumatra, Indonesia. European Alliance for Innovation.
- Şahin, H. (2010). İktisata Giriş (Cilt 8). Ezgi Kitapevi: İstanbul.
- Şahin, L. Ve Yıldırım, K. (2015). “On dokuzuncu Yüzyıldan Günümüze İşsizlik Mücadele Politikalarının Gelişimi.” Çalışma ve Toplum Dergisi.
- Şahin, Ö. (2018). “Türkiye’de Enflasyon Hedeflenmesinin Kamu Cari (Tüketim) Harcamalarına ve Çıktı Açığına Etkisi. Journal Of Life Economics. 2(14).

- Şahinoğlu, T., Özden, K., Başar, S., Ve Aksu, H. (2010), “Türkiye’de Enflasyonun Oluşumu: Ardl Yaklaşımı”, *Sosyo-Ekonomi*, 1, 27-46.
- T.C Başbakanlık Hazine ve Müsteşarlığı Niyet Mektubu, (2000). Ankara
- Tobin, J. (1997). *Full Employment And Growth: Further Keynesian Essays On Policy*. Edward Elgar.
- Tokol A. Ve Y. Alper. (2013). *Sosyal Politika*. Dora Basım-Yayın: Bursa.
- Topuz, G. Ve Sekmen, T. (2020). “Türkiye’de Hanehalkı Gelir Eşitsizliğine Etki Eden Faktörlerin Lorenz ve Yoğunlaşma Eğrileri ile Analiz Edilmesi ve Bölgelerarası Karşılaştırma. *Curressocsci Araştırma Dergisi*, 6(2).
- Torun, M. Ve Karanfil, M. (2016). 1980-2000 Dönemi Türkiye Ekonomisinde Enflasyon ve Faiz Oranı Arasındaki İlişki. *Yöneyim Bilimleri Dergisi*. 4(27). 473-490.
- Tucker, I. (2022). *Economics for Today*. Cengage Learning.
- Tunay, B. (2016). *Makro Ekonomi (Cilt 6)*. Nobel Yayınları: Ankara.
- Turanlı, R. (2000). *İktisadi Düşünce Tarihi*. Bilim ve Teknik Yayınevi: İstanbul
- Türkan, U. (2015). “İşsizlik ve İşsizlikle Mücadele Politikası”. M. Yüceol (Ed.) Ve F. Fidan (Ed.). İçinde. *Çalışma Ekonomisi*. Lisans Yayınları: İstanbul.
- Ulutürk, S., Ersezer, D. (2005). *Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları Ve Devletin Rolü*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 47. Seri/2005-91
- Uyanık, Y. (2017). “Gelir Dağılımı Teorileri.” Ç. Özdemir (Ed.) Ve E. İslamoğlu (Ed.). *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*. Seçkin Ekonomi: Ankara
- Uyanık, Y. “Neoklasik İktisat Teorisinde Eğitim İstihdam İlişkisi.” G.Ü.İ.İ.B.F. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü-Sf-103
- Uysal, Y. (2007), “Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Bağlamında Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:9 Sayı:2 248-292
- Ülgen, G. (2014). *İktisat Bilimine Giriş (Cilt 6)*. Türkmen Kitapevi: İstanbul.
- Vaggi, G. (1987). *The Economics Of François Quesnay*. *Studies İn Political Economy*. Springer.

- Wang, Z. (2019). The Principle Of Trading Economics. Springer Nature.
- Whittington, O. (2013). Wiley Cpaexcel Exam Review 2014 Study Guide: Business Environment And Concepts. John Wiley & Sons
- Wiebltz, D. Ve Comazzi, F. (2006). The Oil İn The 1970s And Its Consequences Fort He World Economy. Grın Verlag
- Wride, A. Ve Garrat, D. (2013). İktisat Mikro (Cilt 8). Ahmet Çakmak (Çev.). Bilim Teknik Yayınevi: İstanbul.
- Yapıcı, M. (2003). Yaygın Eğitim. Elektronik Üniversitesi ve Toplum Dergisi. 3 (1).
- Yaşar. H. (2008). Türkiye’de Büyüme ve İşsizlik. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Endüstüsü İktisat Politikası. Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, C. (2010). “Türkiye’de Enflasyon ve Faizin Eşitsizlik Üzerine Etkisi, İnsan ve Toplum Dergisi”. Ss. 146
- Yıldırım, K. Ve Karaman D. (2001). Makro Ekonomi. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı, Yayın No:145: Eskişehir.
- Yıldırım, K., Bakırtaş, İ., Yılmaz, R. (2008). Makro İktisata Giriş (Cilt 4). Ekin Yayınları: Bursa.
- Yıldırım, K., Karaman, D. Ve Taşdemir, M. (2016). Makro Ekonomi (Cilt 13). Seçkin Yayınları: Ankara.
- Yılmaz, F. (2016). “Eğitime İlişkin Temel Kavramlar”. F. Kırmızı (Ed), N. Duban (Ed). İçinde. Eğitim Bilimine Giriş. (S.16). Ankara.
- Yılmaz, S. (2013). Ekonomik Teoride Yatırım Büyüme ve Enflasyon. Beşir Kitapevi: İstanbul
- Yılmaz, S. Ve Sarpkaya, R. (2017). “Bölüm I.” A. Tanrıöğen, R. Sarpkaya (Ed). İçinde. Eğitim Bilimine Giriş. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Yiğit, A. Türkiye’de Kitlerin Oluşumu ve Özelleştirme. Elektronik Mühendisliği. S. 256.
- Yüksel, İ. (2005). İşsizlik Olgusunun Psikolojik Boyutu: Görgül Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 60(3), 255-274.
- Zilberfarb, B. Ve Young, W. (2012). Is-Lm Modern Macroeconomics (Skin, 73). Springer Science&Business Media.

<https://prezi.com/dx24vpxqcrfv/degisimenflasyondeflasyonstagflasyondevaluasyonrevaluas/>

Milli Eğitim İstatistikleri: www.meb.gov.tr

Ayvalı Mesut, Tüketici Fiyatları Endeksi Ne? <https://www.bireyselyatirimci.com/tufetuketici-fiyatlari-endeksi-nedir/>

<https://www.akademikkaynak.com/bilgi-toplumunda-beseri-sermaye.html>

Vakıfbank Özel Rapor 2021- (vakifbank.com.tr)

http://www.akademiktisat.net/calisma/iktisat_teori/monetarizm.html

TÜİK İşgücü İstatistikleri, (www.tuik.gov.tr) Prehaber Bültenleri.

<https://www.akademikkaynak.com/bilgi-toplumunda-beseri-sermaye.html>

Yükseköğretim Bilgi Sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr/>

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Agustos-2020-33792>

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri>

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=65&locale=tr>

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Gelir,-Yasam,-Tuketim-ve-Yoksulluk-107>

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2020-37405>

Eğitim ve bilim emekçileri sendikası, basın açıklamaları,2022.

<https://egitimsen.org.tr/2021-2022-egitim-ogretim-yili-sonunda-egitimin-durumu/>

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>

<http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>

Mahfi Eğilmez Kendime Yazılar https://www.mahfiegilmez.com/2012/11/ekonomik-krizleri-anlama-rehberi_15.html?showcomment=1541973278909

<https://www.mahfiegilmez.com/2012/09/gelir-daglmnda-duzelme-yok.html>

<https://www.mahfiegilmez.com/2015/09/reflasyon-ve-reflasyon-politikas.html>

<https://www.mahfiegilmez.com/2016/08/turkiye-icin-phillips-egrisi.html>

<https://vergidosyasi.com/2017/06/29/gini-katsayisi-lorenz-egrisi/>

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk107&dil=1>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim SOYİSİM :

Doğum Yeri :

Doğum Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller :

İLETİŞİM

E-posta Adresi :

ORCID :